

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

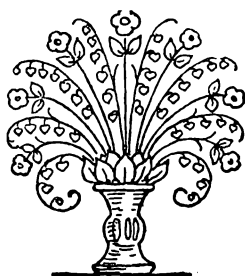

Elias B. Muus

JUL. SCHOVELIN

FRA DET GAMLE HANDELS-HUS

EN SLÆGTS SAGA
GENNEM TO HUNDREDAAR

ODENSE
FYENS STIFTSBOGTRYKKERI - DREYER
1929

F O R O R D

NÆRVÆRENDE SKRIFT er blevet til paa Initiativ af Konsul, Grosserer Thorbjørn Muus, Sønneson af den Elias B. Muus, som stiftede det Handelshus, hvorom der paa disse Blade er Tale, Eneindehaver af Datterfirmaet Wilh. R. Maegaard i Odense og Formand i Bestyrelsen for ^{A/s} Elias B. Muus i Kerteminde. Den ydre Anledning har været, at Elias B. Muus nedsatte sig som Købmand i Kerteminde og aabnede sin Forretning i Slutningen af 1829, saa at der altsaa nu siden da er henrunden hundrede Aar. Nogen bestemt Dag for Købmandsbodens Aabning er umulig at fastsætte, men naar man til at fejre Jubilæet valgte den 1. December, har man i hvert Fald saa nogenlunde ramt det rette. Nærværende lille Værk er imidlertid ikke, hvad man egentlig forstaar ved et Jubilæumsskrift, og fremtræder da heller ikke som en Lovprisning af de Mænd, der nu ved Hundredaaret staar som Ledere af det gamle Firma, end ikke som en Forherligelse af Stifteren. Hvad man har ønsket, er en ren historisk Redegørelse for Slægten og Firmaet ned igennem de vekslende Tider, saaledes at baade det Gode og Onde fik hver sin tilkommende Ret, — intet besmykket eller fortiet, men alt, hvad der har almen Interesse, lagt redeligt frem, saa at Stoffet virkede ved sin egen Magt. Dette har Efterkommerne ogsaa trøstigt kunnet gøre, saa vist som Kendsgerningerne, naar de lægges frem, i det store og hele maa siges at tale til Stifterens og Firmaets Ære — saaledes som Læserne selv vil kunne se.

Naar jeg for mit Vedkommende har paataget mig at forfatte dette lille Skrift, er det for det første fordi det personlig var mig en kærkommen Opgave, da jeg en Aarrække har staaet i dagligt Samarbejde med en af Firmaets førende Mænd, nemlig afdøde Handelsminister Oscar B. Muus, og derved fattet Interesse for hans Slægt og Gerning — en Mand, hvis Svagheder kun var smaa og

højst et lille godmodigt Smil værd, medens der blandt hans mange Fortrin især hørte fremragende Købmandsegenskaber. For det andet kunde man stille mig til Raadighed et ligefrem overvældende Materiale, bestaaende af Firmaets Handels- og Køpbøger, Forretningspapirer og Korrespondance, som viste sig at være opbevarede for de fleste af de hundrede Aars Vedkommende. Enhver, der har syslet med Handelens Historie i forrige Aarhundrede, vil straks forstaa, at der heri haves et Kildemateriale, hvoraf der lader sig øse uforkastelig og uomstødelig Viden om, hvorledes en Købmandsforretning i det enkelte blev ført i de gode, gamle Dage. Den vældige Udvikling af Tekniken, som har fundet Sted blot allerede i den sidste Menneskealder, har fuldstændig omkalfatret Handelens og Købmandsskabets Væsen, og jævnsides denne er der gaaet en fuldstændig, gennemgribende Forandring af Forretningslivets Kreditvilkaar. Det bliver derfor vanskeligere og vanskeligere for den moderne Bevidsthed ret at sætte sig ind i, hvorledes det egentlig gik til med at drive Handel og Omsætning i hine fjerne Tider, da der kun hist og her i Landet var Stumper af Jernbaner, Dampskibe var en Sjældenhed, og moderne Bankvæsen endnu ukendt. Alle de tekniske Hjælpemidler, som nu staar til Forretningslivets Raadighed, og som forekommer os alle at være Selvfølgeligheder, er i Virkeligheden blevet til i det Aarhundrede, hvorigennem Firmaet Elias B. Muus har drevet Handel. Samtidig er Købmandsbøger og gamle Handelsbreve i Titusind-, ja, i Millionvis blevet kasseret som Makulatur og forsmaaet af Arkiver og Bibliotheker som formentligt dødt historisk Stof.

Det var derfor virkelig noget af et Fund at støde paa en saa velbevaret og langt ned i Tiden tilbagerækkende Samling af slige »documents humains«, som det her omtalte Materiale i Virkeligheden danner, naar man for Alvor gaar til at fordybe sig deri og da opdager, hvor meget der lader sig læse mellem de Linier, som de tørre Tals Rækker og Kolonner danner.

For en Handelshistoriker var dette et saare fristende Kildestof, og jeg beklager kun, at hverken min Tid — optagen som den er af mere vidtrækkende Studier, — eller det Omfang, et saadant lille Mindeskrift passende kan have, har tilladt mig at drage mere ud deraf end visse spredte Træk til det foreliggende, snævrere Emnes Belysning.

For den ældre Tids Vedkommende har jeg for at lette Læserens Forstaaelse maattet give den almindelige, historiske Baggrund i faa store Omrids.

Det er mit Haab, at der herigennem skulde være fremkommet en Bog, som ikke alene for Slægten og Forretningens mange Venner og Forbindelser i Nær og Fjern vil have sin Interesse, men som ogsaa den historisk interesserede Læser kan faa Udbytte af at gøre sig bekendt med.

Til Slut har jeg endnu kun at meddele, at foruden det nævnte righoldige Materiale, suppleret med Oplysninger, der er uddraget af Skøde- og Panteregistre m. fl., opbevarede i Landsarkivet for Fyen, har som Kilder tjent:

Kr. Kragh: Kerteminde 1413—1913.

V. Woll: Fra Kertemindes Fortid, I & II.

O. B. Muus: Det gamle Købmandshjem. (I Nationaltidendes »Mit Hjem«, 1911.)

Danmarks Søfart, Handel og Industri, II Bind, Øerne, Afd. Fyen. Odense og Kerteminde.

Sofus Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Danske Patriciske Slægter, Første Samling.

Personalhistorisk Tidsskrift, 5te Række, II Bind. Etatsraad Hans Muus' Selvbiografi.

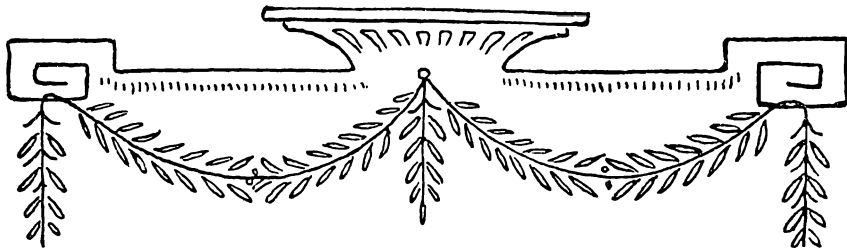
Vilhelm Andersen: Poul Møller.

Tilskueren 1886, Ernst Brandes: Børsen. (Krisen i 1885)

samt endelig mine egne handelshistoriske Værker, deriblandt i Særdeleshed: *Fra den danske Handels Renaissance, I og II Bind.*

Kjøbenhavn i December 1929.

JUL. SCHOVELIN

EN Mand hed Laurs (Laurids). Han var en Bondesøn fra en Gaard, kaldet Musegaarden, ved Seden, tæt ved Odense Fjord — og derfor lod han sig kalde Muus, da han nedsatte sig som Skipper og Købmand i Kerteminde. Her giftede han sig med Elisabeth Kirstine Morsing, som var en Præstedatter.

Det er paastaet eller dog formodet, at han skulde være i Slægt med en tidligere Sognepræst i Kerteminde ved Navn Muus og en Odense-Bisp af samme Navn, hvad der — maa-ske — vilde have været finere, men er ganske uhjemlet.

Som Købmand var han imidlertid god nok. Han boede fra 1734 i den saakaldte Magasingaard, som nu er i Firmaet Elias B. Muus' Eje, Langegade Nr. 2 — dog kun i den Del, som ligger lige Syd for Kirken, 15 Fag af Forhuset. Senere gik Gaarden, samlet eller delt, gennem mange Hænder, hvorom nærmere siden, indtil den igen havnede i Slægtens Eje.

Købmandsforretningen drev han imidlertid fra en Gaard paa den anden Side af Langegade, nemlig den nordre Del af den Ejendom, som nu er Langegade Nr. 3, og som dengang var den anden paa venstre Haand i Langegade, naar man kommer fra Broen. Det var den Ejendom, der i sin Tid blev erhvervet af hin Knud Pedersen Hind, som Kertemindes Historiograf V. Woll har skildret under Titelen: »En stridbar Raadmand«. Da han imidlertid gik fallit, fik Købmand Niels Christensen Nøragers Enke i Odense Skøde paa Gaarden fra Auktionskøberen — og fra denne gik den ved Skøde af 1. Juli 1721 over til Laurs Muus.

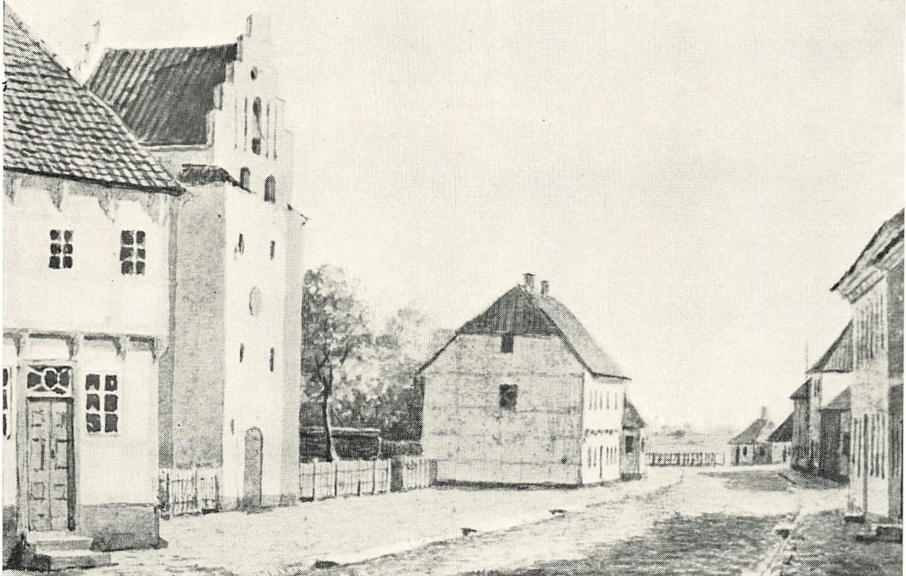
Dennes Søn, Aage, kaldet Ove, fortsatte Købmandsforretningen i den nævnte Gaard, men om ham vides det, at han som Købmand ikke ret havde Heldet med sig.

En Mand ovre i København hed Henning Frederik Bargum. Han havde i Modsætning til nys nævnte Muus det rette Købmandssnille og blev som purung Førstemand i det bekendte Hovedstadsfirma Madam Gustmeyer, som drev stor Vekselsforretning og betydelig Tømmerhandel. Da han var 25 Aar, overdrog Admiralitetet ham at indkøbe Tømmer til Flaaden, og senere hen blev han Stifter af det guineiske Handelskompagni, som en Tid drev indbringende Slavehandel. Denne Mand kom til paa besynderlig Vis at gribe ind i Aage Muus' Liv.

Gennem Forhandlinger med Regeringen fik han nemlig overdraget hele Tobakshandelen i Danmark, som ved en af Frederik V paa Jægersborg udstedt Forordning af 31. December 1760 blev gjort til Statsmonopol med samme Bargum som Generaldirektør. Herefter blev det kun tilladt de oktroierede Handelskompagnier og Oplagshaverne i København at indføre den Tobak, de formaaede igen at eksportere, medens i øvrigt al Indførsel og Falholdelse af Tobak henlagdes under Generaldirektøren for Tobakshandelen.

Amtmændene paa Landet og Byfogederne i Købstæderne blev det derfor paalagt at indberette, hvem der spandt eller handlede med Tobak, og hvad Forraad disse laa inde med. Deres Beholdninger skulde saa afleveres og overtages af Generaldirektoratet imod en vis nærmere fastsat Erstatning, og for at paase, at alt i saa Henseende kom til at gaa ordentligt og redeligt til, sendtes Visitører fra København til alle Rigets Stæder med Ordre til at konfiskere de uangivne Beholdninger.

Nu havde netop Aage Muus sammen med en Svoger og en Købmand Algreen faaet Andel i en Tobakshandel. Oluf Tagesen Algreen, Oldefader til den bekendte Politiker Tage Algreen Ussing, der i 1872 døde som Danmarks sidste Generalprokurør, kom allerede til Kerteminde i 1738. Han var født paa Godset Kullagunnarstorp i Skaane, men af dansk Afstamning og fik som ung Ansættelse hos den svenske Postmester i Helsingør. Derfra var det, han flyttede til Kerteminde, hvor han købte den gamle Apotekergaard paa Langedades Østside, der nu har Nr. 40, af Købmand og Tobakspinder Nikolai Jakobsen Bierfreund.

I Huset midt i Billedet (nu Nr. 2) boede Laurs Muus

I denne Bygning havde Laurs Muus sin Krambod
Gadens Vestside har altsaa, som det ses her, i en Periode haft de lige Numre

Algreen var sin Tids største Købmand i Kerteminde, og blev en af Byens eligerede Mænd, desuden Formand for og Officer i Borgervæbningen.

Muus' Forbindelse med ham gennem Andelen i den fælles Tobakshandel blev imidlertid ikke til Held for Muus. Da nemlig Tobaksmonopolet var blevet oprettet, og Forretningen alt-saa maatte aflevere sine Beholdninger, opnaaede Algreen vel at blive Kommissionær (Forhandler) for Monopolforvaltningen i København, men ikke Aage Muus. Derimod fik denne sin Andel af Tabet ved den tidligere Forretnings Ophør og Likvidering, hvad enten nu dette skyldtes den udbetalte Erstatningssums Utilstrækkelighed, eller (som hans Søn siden hen har antydet) hans Angivelses Unøjagtighed voldte ham Vanskeligheder.

Nok er det, Aage Muus kunde ikke taale Tabet, og det saa meget mindre som hans Kreditorer samtidig faldt over ham; han maatte sælge sin Gaard og sit Fartøj, ja, selv sit Indbo m. v., lige til den Bibel, hvori hans Børns Navne og Fødsels-dage stod optegnet. Hermed var hans Købmandsgerning endt, og han blev derpaa Tolder ved Toldforpagtningen og døde i Aaret 1770 som Konsumtionsbetjent i Odense.

Aage Muus var gift med en Købmandsdatter fra Kerteminde, Anne Cathrine Berntsen eller Bærentzen — begge Stavemaader forekommer, men i hine Tider tog man det ikke hermed saa nøje. Med denne sin Hustru fik han 10 Børn, hvoraf dog kun de 5 levede, da Købmandsforretningen brød sammen.

Den ældste, Lauritz, tog hans Morbroder, Præsten Morsing paa Thorseng, til sig og fik ham uddannet til Præst. Han opnaaede en vis Navnkundighed ved at erholde Landhusholdningsselskabets store Guldmedaille for et Skrift: »Aarsagen til de høje Kornpriser og Midlet derimod«, og siden Selskabets Sølvmedaille for en Afhandling: »Om de danske Købstæders Opkomst«. — To Døtre, Elisabeth og Anne Sophie, maatte ud at tjene for deres Brød. Thor kom til Moderens Familie, Postmester Melbye i Odense, hvorfra han gik til Søs og tjente sig op til Skibskaptajn.

Saa var der endelig til sidst en Søn, og som det i Even-

tyret altid er den yngste Prins, som øver Storværket, saaledes er det ogsaa i Muus'ernes Slægtssaga denne den fattige Kerteminde-Købmands yngste Søn, som er Familiens Genoprejser, og som atter hæver Navnet til Anseelse og Samfundsbetydning.

Hans Muus var født den 26. Juni 1758 og blev efter Moderens Død i 1762 opdraget hos dennes Broder, en agtet Borger og Købmand i Kerteminde, Hans Rasmussen Bærentzen, efter hvem Barnet var blevet opkaldt. Denne Hans Bærentzen var i 1743 blevet gift med den lille Hans Muus' Farmoder, ovennævnte Elisabeth Kirstine Morsing, der Aaret før var blevet Enke efter Laurs Muus. Hun var da 46 og han 29, altsaa et lidt usædvanligt Aldersforhold, men efter den datidige Opfattelse i Kerteminde gjaldt det om at holde sammen paa Formuerne, og dette kan maaske ogsaa her have været et Ledemotiv. Hans Bærentzen døde i 1769, og Hans blev da hos Enken indtil Paasken 1770, da Borgmester og Byfoged Morten Bendz antog den da 11-aarige Dreng paa sit Kontor.

Bendz stammede fra Aarslevgaard og havde været Ridefoged paa Lundsgaard, Jershøve og Selleberg. 1750 blev han udnævnt til Byfoged i Kerteminde og blev samtidig Postmester for samme By. 1757 blev han tillige Byskriver, 1760 Vejer og Maaler og 1764 Herredsfoged i Landsognene Viby og Mesinge.

Efter at have faaet alle disse Bestillinger forenet skal han omsider have opnaaet at kunne leve standsmæssigt af Embedet — det var nu blevet et »skikkeligt«, omend ikke noget stort Embede. Men iøvrigt var han ikke selv uden Formue og kunde allerede i 1751 af sin Svoger Morten Møller købe de to Ejendomme i Langegade, hvor nu Banken og Sparekassen ligger; selv boede han i den nordlige 2-Etages Bygning.

Hans Biograf (V. Woll) skildrer ham som en pligtopfyldende og nidkær Embedsmand, og han og hans Kone opdrog den lille Hans Muus »til Guds frygt og gode Sæder«. Hans Muus har som ældre Mand selv beskrevet sit Liv, og da han udtrykkelig forudskikker sin Selvbiografi det Forord, at han heri vil beflitte sig paa »den Sandhedskærlighed, der anstaar

den gæve Dane og intet tegne, som strider mod min Overbevisning«, tør man vel tro i denne Levnedbeskrivelse at have en god Kilde til hans Historie, saa meget mere som han i det hele taget Livet igennem nød Ry for Paalidelighed og Samvittighedsfuldhed.

Han berømmer sin Læremester Morten Bendz som »en retsindig Mand, i hvis Haand ligesom i hans Hus Forstand og Orden havde Sæde. Han taalte ikke den mindste Uorden hos nogle i hans Hus uden at laste den, og han straffede sine Børn og mig, dersom vi tillod os den mindste Fornærmelse eller Uartighed mod nogen« — som et særligt betegnende og højst tiltalende Træk hos ham anføres det, at han navnlig vaagede over, at Børnene ikke var kæphøje eller uartige overfor Tjenestefolkene.

Hans Muus tilbragte netop de vanskeligste Aar, fra det 12. til det 14. Aar, under Morten Bendz' Omsorg og Vejledning, og at yde denne paa forsvarlig Vis overfor den opvoksende Yngling, har efter dennes egen Skildring ikke altid været lige let, da han i høj Grad var en »Naturens muntre Søn«, eller som han selv siger »letsindig og overgiven og i højeste Grad ubetæksom«. Han havde nemlig et meget »fyrigt Temperament«, og skønt han vel selv som den ældre Mand, der skuer tilbage over sit Liv, regner dette for en »Karakterfejl«, der af og til kunde føre ham »vild«, saa indser han dog, at denne kostelige Egenskab netop har været »Kilden til min virksomme og, om jeg selv maa sige det, utrættelige Vandel og til den mig medfødte Lyst til at gavne i min Virkekreds«.

Vist er det da ogsaa, at denne medfødte Ildhu ikke mindst gav sig Udtryk i den Iver, hvormed han altid gik op i, hvad han nu beskæftigede sig med, og dermed netop ogsaa i sin Gerning. Han har aabenbart været af den Slags Mennesker, der altid tager sig noget for, og hvad enten han nu selv havde Lyst til det, eller han ligefrem blev sat til det, saa gik han lige paa Hovedet deri og helmede ikke, forinden han for det første havde sat sig grundigt ind i Emnet og for det andet — og ikke mindst derved — faaet grundigt gjort, hvad der skulde gøres. Dette Træk ser vi følge ham hele hans Liv igennem, og det skaber hans Karrière.

Hos Borgmester Bendz maatte han efter Aarets Tider tage Haand med i al Ting, endogsaa af og til arbejde i Marken, i Gaarden og i Haven, men fremfor alt naturligvis med Kontorforretningerne, der, som vi har set, var mange og spredt over forskellige Felter.

Hans Muus erhvervede sig derved allerede som Yngling en ikke ringe Viden, men hans Kundskabstørst lod ham alligevel ingen Ro, og han søgte derfor i Smug at tilfredsstille den i Borgmesterens Bibliotek. Som det Ordensmenneske, Bendz var, kunde han ikke taale, at nogen rørte ved hans Bøger, da han stadig frygtede, at disse derved kom i Uorden, og han blev derfor saare forbitret, da han opdagede, at hans Lærling Tid efter anden tilvendte sig Holbergs og Büschings Skrifter, men da det derved kom for Dagen, at den unge Mand vel havde begaaet den Helligbrøde at liste sig ind i det Værelse, hvortil Adgang var ham forbudt, men stadig havde behandlet Bøgerne godt og sat dem tilbage i den rigtige Orden, saa forsvandt Borgmesterens Forbitrelse, og Hans fik derefter Lov til at benytte Bøgerne i sine Fritimer.

Efter nogle Aars Svagelighed døde Bendz i Efteraaret 1772, lige forinden han skulde fejre sin Datters Bryllup med Sognepræst Lars Fog. Denne fattede straks Sympati for den over sin Læremesters Død dybt bedrøvede Yngling og blev ham en Støtte senere hen i Livet; Hans Muus omfattede ham derfor altid med stor Taknemmelighed.

Efter Bendz' Død fik hans ældste Søn, den omtrent 24 Aar gamle Lars Christian Bendz, der antagelig har faaet sin juridiske Uddannelse hos Faderen, dennes Embede og Bi-bestillinger.

Den bekendte Arkæolog Georg Zoëga, der i Vinteren 1778—79 opholdt sig i Kerteminde som Huslærer, har lejlighedsvis beskrevet Christian Bendz som »en munter Mand, der gerne havde første Ord«, og som ligesaa gerne indbød til »et særdeles vel besat Bord og Overflod af Vin og Punch«.

Derved blev saa meget mere Kontorforretningerne overladt til den unge Muus, og fra 1774, da han blev konfirmeret, kunde han alene varetage »de fleste af Byfogdens Embedsforretninger«, ligesom han alene forestod alle kgl. Regnskaber,

Byens Skatteregnskaber, Skifteauktioner og Foretagelsen af Protokoltilførsler. I sine Fritimer studerede han ivrigt Jura. Folk i Byen og fra Omegnen kom ofte til ham, naar de skulde have opsat Kontrakter, Skøder eller Obligationer, og herved tjente han til Klæder og en eller anden Bog. 18 Aar gammel blev han Fuldmægtig hos Byfogden og forestod til sidst alle Slags offentlige og private Anliggender.

Men skønt Hans' nye Principal var meget borte og tillige en saa meget yngre Mand end hans oprindelige Læremester, saa holdt dog ogsaa han et Øje med Ynglingens Handlinger, og samtidig med at han fattede Tillid til ham, søgte han ved fortrolige Samtaler at vejlede og raade ham paa det bedste. Han opmuntrede hans Læselyst, ansporede hans Flid og lod fremfor alt Forholdet mellem dem være præget af en vis hjertelig Munterhed, saa at den unge Mands Livslyst fik et naturligt Afløb i Samværet.

Bendz var netop betænkt paa at anbefale ham til Fuldmægtig hos Konsul Mørch i Faaborg, da Muus ret pludselig gjorde ham bekendt med, at han efter aarelange Overvejelser havde besluttet sig til at rejse til København for der at se at gøre sin Lykke. Han var aabenbart blevet bestyrket deri ved Korrespondance med sin Broder Thor, der dengang foer som Overstyrmand paa Vestindien, og han havde efterhaanden lagt sig 50 Rdl. op samt nogle Klæder og Linned til. Da han endelig arvede 30 Rdl. efter en Præsteenke Morsing i Svendborg og havde sikret sig Løfte af sin Søster Anna Sophie, der var bleven gift med en Glarmester i København, om at erholde Kost hos hende de første 6—8 Uger, medens Broderen havde lovet ham, at han kunde faa Logi hos ham, saa var Loddet kastet — han satte sig nu fast »i Hovedet at tage didhen for at søge Død eller Brød«.

Dog, hvor fast end Beslutningen stod, da den omsider var fattet, saa kunde han dog ikke faa det over sine Læber, den Gang da det kom til Stykket, at sige det til Byfogden. Han greb derfor til den Udvej at skrive et Brev til ham og deri forestille ham, hvorledes alt var kommet. Og da nu Borgmester Bendz indsaa, at det ikke var et ubesindigt, men tværtimod et længe overvejet Skridt, bifaldt han hans Forsæt, men det var dog kun

med »ret hede Taarer«, at Ynglingen tog Afsked med den By, hvor han havde levet i 20 Aar og nydt saa mange brave Menneskers Velvillie. Det synes da ogsaa at have vakt en pinlig Opsigt i Kerteminde.

I August 1779 kom han af Sted, da der frembød sig Lejlighed til at komme til Hovedstaden paa en billig Maade, nemlig »for mindre end 3 Rdl.«. I de første 4 Uger var han »blot Tilskuer« og lod den store By overvælde sig. Derpaa søgte han Kammerraad og Renteskriver Hilmann, som da foruden det islandske og finmarske Kontor havde de Købstadkonsumtionen*) vedrørende Sager fra Jylland og Fyen. Til denne havde han nemlig et Anbefalingsbrev fra Inspektør Brøgger i Kerteminde. Hilmann maa imidlertid have modtaget ham mindre venligt, thi Hans Muus slog straks den Tanke ud af Hovedet, at han kunde komme an der, men til hans behagelige Overraskelse lod Hilmann ham kalde i Oktober 1779 og tilbød ham Plads som Volontær med Udsigt til at blive, hvis han viste Lyst og Evne til Forretningerne. Han fik Arbejde dels med de islandske Sager, dels med Konsumtionssagerne.

Med vanlig Flid og Iver gik han op i sin Gerning og fik hurtigt en lille Gage, 80 Courant-Daler, og da der kom en ny Fuldmægtig i Kontoret ved Navn Tønderlund, en grundigt uddannet Mand, som straks fattede Velvillie for den unge Volontær, kom han hurtigt til at sidde fast i Sadlen. Han tillagde sig den heldige Vane altid at være den første paa Kontoret om Morgenen og den sidste, der gik derfra om Eftermiddagen, og allerede derved tildrog han sig sine Foresattes Velvillie. Fuldmægtig Tønderlund opmuntrede ham til at fortsætte sine juridiske Studier, og i April 1780 fik han dansk juridisk Eksamen med bedste Karakter. Under Forberedelserne hertil havde han vel nok paa en Maade 8 Timers Arbejdsdag, men den var paa 2 Gange 8 Timer, altsaa 16 af Døgnet 24 Timer.

*) Den gamle Accise eller Portkonsumtion var en Slags indenlandsk Toldafgift, som ved Fdg. 21. Juli 1657 i Anl. af Svenskekrigen blev paalagt indenlandske Fortæringsgenstande, naar de førtes søværts eller landværts ind i Byerne. Konsumtionsafgift-Sagerne blev derfor behandlede under det samme Kollegium, hvorunder Tolden sorterede, og Accisen dannede sammen med Tolden en betydelig Statsindtægtskilde, hvorfor man først slap den i 1852, skønt den alle Dage var ilde set af Bybefolkningen og besværlig at opkræve.

Da det i Slutningen af 1780 besluttedes at ansætte en kgl. Kopist i Kontoret, foreslog Hilmann Muus til denne Post, men den bekendte Rosenstand-Goiske blev som duelig Studiosus foretrukket. Ogsaa han følte sig tiltalt af Muus og hjalp ham med at lære Latin og Historie, saa at han i Foraaret 1781 blev Student. Næste Foraar blev Rosenstand-Goiske Fuldmægtig i det vestindiske Kontor, og Muus blev da hans Eftermand som Kopist i det jydsk-fyenske Konsumtionskontor. Det var nu ogsaa lykkedes den da endnu kun 24-aarige Mand at erhverve sig ikke helt ringe Kundskaber i Fransk og Engelsk, men en Overgang var det da ogsaa blevet for haardt for ham, saa han en Tid var meget syg.

I 1783 blev den senere saa navnkundige Grev Christian Ditlev Frederik Reventlow Chef for Commerce-Kollegiet, hvorunder Told- og Konsumtionssagerne sorterede, og det slog ham straks, hvor mange Sager og Regnskaber der henlaa uafgjorte. Han besluttede da at gaa en Runde i Kontorerne Kl. 8 om Morgenen og fandt dem alle tomme undtagen det, hvor Hans Muus arbejdede — han var, sin Grundsætning tro, til Stede og flittigt i Færd med sit Arbejde, men — ganske alene!

Man forstaar, dette maatte gøre et særdeles gunstigt Indtryk paa Greven, som kaldte alle de andre Embeds- og Bestillingsmænd, efterhaanden som hver kom, op til sig og foreholdt dem deres Forsømmelighed. De paagældende maatte vel indrømme denne, men hævdede alle, at det var en Følge af for knappe Indkomster og Tilsidesættelse ved Befordring til Embeder i Provinserne. Følgen var, at Greven fik oprettet et nyt Kontor og fik udvirket en kgl. Resolution om at maatte foreslaa Embedsmænd i sit Kollegium til Befordring ved passende Lejlighed. I en Tid af 15 Maaneder blev derefter saa mange Kopister og Fuldmægtige befordret, at Muus fra yngste Kopist rykkede op til at være en af de ældste.

I April 1784 døde 2den Fuldmægtig i det københavnske Toldkontor, og paa Forslag af hans tidligere Foresatte Tønderlund, nu Kontorchef, blev Muus ansat i denne Plads med kgl. Stadfæstelse. Man var da tilbage i Arbejdet, og Regn-

skaberne laa i stor Forvirring, men det var netop noget for en Slider som Muus at tage fat paa, og atter gentog det sig, at medens det øvrige Personale ikke kom før Kl. 10—11 om Formiddagen og gik igen Kl. 1, var han der fra Kl. 7—8 hver Morgen, og ligesaa længe som Kollegierne var samlede, sad han der til Kl. 3—4.

I Foraaret 1786 rykkede han som Følge af sin Embedsiver op til 1ste Fuldmægtig, og da derpaa Maj 1787 Renteskriver (Kontorchef) Tønderlund blev kaldt op i selve Kollegiet som Kommitteret, blev Spørgsmaalet, hvem af Fuldmægtigene i alle de forskellige Kontorer der nu skulde bestyre det københavnske Toldkontor. Muus var den næst- yngste af dem alle 9, men han var ubestrideligt den, der kendte Forretningerne bedst. Imidlertid gjorde dog Rosenstand-Goiske paa Grund af sine fremragende Kundskaber, ogsaa af teoretisk Art, og sin utvivlsomme Embedsduelighed ham Rangen stridig.

Til Held for Muus var imidlertid Konferensraad Schleth, som da var 2den Deputeret i Kollegiet, ikke Rosenstand-Goiske gunstig stemt, og da denne ej heller søgte Pladsen, fordi han uden videre gik ud fra at have Krav paa samme, fandt Schleth det muligt at forbigaa ham. Han udsaa da Muus til Posten, kaldte ham en skønne Dag ned til sig og opfordrede ham til paa staaende Fod at indgive sin Ansøgning. Endnu samme Dag affattedes Forestillingen, og den 24. Maj 1787 udnævnte Kongen ham til Renteskriver (Kontorchef).

Dette Avancement vakte stor Opsigt indenfor Etaten, og Rosenstand-Goiske var saare fortørnet over, at Muus ikke havde forhandlet med ham, inden han modtog Tilbudet, hvad han lod Muus vide, at denne ligefrem skyldte ham paa Grund af hans langt større Kvalifikationer. Muus indrømmede i og for sig dette, men anfører til sin Undskyldning, at Rosenstand-Goiske »havde noget frastødende og singulairt i sin Adfærd«, og vist var det, at han i Modsætning til Muus ikke var synderlig yndet af nogen i Kollegiet eller af de andre Fuldmægtige. Men selvfølgelig, nu da han var forbigaaet, var det en Sjælefyrd for onde Tunger at skumle i Krogene over, at en

»saa meget ringere Mand som Hans Muus kom til at nyde en saa ufortjent Lykke«.

Muus tog imidlertid trøstigt fat paa sin Gerning og passede den med sædvanlig Flid. Rosenstand-Goiske fik desuden ogsaa 4 Aar efter, da Geheimeraad Scheel blev Præsident i Kollegiet, en glimrende Oprejsning, idet han udnævntes til Sekretær i samme.

Forøvrigt havde Posten som Renteskriver den uheldige Side, at Vedkommende selv maatte lønne mange Folk for blot nogenlunde at faa Forretningerne fra Haanden. Det kom derfor Muus vel tilpas, at han Aaret efter gjorde et godt Parti. Han havde i Købmand Jessen, den senere Overformynders Hus truffet en Enke, Regina Frederikke Derrmann, midt i Trediverne, som havde været gift med Murermester Blichfeldt. Muus beskriver hende saaledes: »Hun var en ædel, blid og agtværdig Kone og havde Friere, hun ikke skøttede om. Vort Bekendtskab gik Tid efter anden over til Fortrolighed og denne til indbyrdes Kærlighed.« Hun blev hans Hustru den 22. August 1788, og da hun efter Tidsomstændighederne var en velhavende Dame, kunde Muus derefter »nu først nyde Livet« — at være Renteskriver ved Københavns Toldkontor var vel en stor Ære, og Æren er som bekendt det fejreste Træ i Skoven, men Lønnen var kun 500 Rdl., og deraf gik det meste med til Folkeløn og Skrive-materialer. Fru Blichfeldt beboede imidlertid en rummelig Gaard, hvor Muus nu kunde flytte ind og der endda give to af Kontorfolkene fri Kost og Logi, ligesom han nu ogsaa blev i Stand til at støtte sin fattige Familie paa forskellig Maade.

Ægteskabet varede kun kort, da Regina Derrmanns tiltagende Sygelighed allerede lagde hende i Graven den 9. April 1791. Muus' Lykke over Samværet med hende blev saaledes kun stakket, og han begræd hende oprigtigt. Han havde dog ved denne Episode vundet, at han nu var blevet en velhavende Mand, og da den endnu kun 33-aarige Mand for at sprede sine tunge Tanker foretog en Rejse til Fyen for at gense sit Fødested og bl. a. ogsaa besøge sin Ungdoms Velynder, Pastor Lars Fog i Stenstrup, lykkedes det dennes næstældste, da 17-aarige Datter Maren Bjørn Fog saa hurtigt og saa

grundigt at gyde Trøstens Balsam i hans sorgfulde Bryst, at han friede til hende og ægtede hende allerede den 28. Oktober s. A.

Heller ikke dette Ægteskab blev dog langt. Under en Skarlagensfeber-Epidemi i Slutningen af Aaret 1795 blev hun smittet, lige før hun skulde til at barsle, og stod derfor efter Fødslen ikke til at redde. Hun døde den 4. Januar 1796 paa den af Muus købte Landgaard Nyegaard, kun 21 Aar gammel.

Søsteren Sofie Caroline Fog var taget i Huset hos ham for at tage sig af de smaa Børn, nemlig foruden den nyfødte Dreng 2 Døtre paa 4 og 1½ Aar, og som det saa ofte gaar, besluttede Muus sig til at ægte sin Svigerinde. De blev viet den 8. Juli 1796 i Stenstrup Præstegaard.

Imidlertid var det gaaet ham godt i hans Embedsvirksomhed, til Trods for at en af hans Fuldmægtige havde vist stor Forsømmelighed. Men da Enkedronning Juliane Marie døde i 1795 og samtlige Renteskrivere efter Hofceremoniellet skulde bære Voksllys ved Ligprocessionen, indtraadte den første og sidste Konflikt i hans Tjenestetid mellem Mennesket og Embedsmanden. Gennemgaaende vilde nemlig Renteskriverne ikke paatage sig slig Lakajtjeneste, men medens de fleste meldte sig syge, saa skrev Muus paa Omgangsbrevet, som han mente at kunne anse for en Indbydelse og ikke for en Ordre, at han ikke kunde have den Ære at modtage Indbydelsen.

Stiftamtmand Moltke, som var blevet Præsident for Toldkollegiet, lod da Kammersekretæren gaa omkring for at mane d'Herrer Renteskrivere til at gøre deres Skyldighed, og da han kom ind i Hans Muus' Kontor og i alles Overværelse forlangte hans endelige Beslutning »i en haard Tone«, svarede denne kort og bestemt, at han vedblivende maatte frabede sig al Deltagelse i Hofceremoniellet, og denne Holdning fastholdt han, da Præsidenten derom lod ham kalde. Herover blev Moltke ham særdeles ugunstig stemt, og i samfulde to Aar derefter blev Muus systematisk forbigaaet, naar der skulde ske Udnævnelser til Kammerraad, saaledes at endog yngre Renteskrivere sprang ham forbi.

Den 1. Februar 1797 udstedtes imidlertid den saa berøm-

melige Toldforordning, hvis Væsen og Virkninger er udførligt skildret af nærværende Forfatter i hans tvende Værker »Fra den danske Handels Empire« og »Fra Kongegunst til Selvstyre«. Herved foretoges der en gennemgribende Forandring i Toldsystemet af baade principiell og praktisk stor Rækkevidde, og derfor gjaldt det selvfølgelig meget om at faa dygtige Mænd til at føre den nye Lov ud i Livet.

Da under disse Forhold den gamle Kammerraad Nerenst, 3die Toldinspektør ved Københavns Toldkammer, ønskede sin Afsked, havde Tønderlund sin gamle Yndling i Kikkerten, og skønt Nerenst bragte tvende andre i Forslag, lykkedes det at overbevise selveste Ove Malling om, at Hans Muus var den rette Mand. Kollegiets Præsident lod ham da pludselig kalde og sagde, at Kollegiet havde udset ham til at være Nerensts Efterfølger, saafremt han vilde skille sig af med de tvende Ejendomme, han da sad inde med, nemlig hans Bryggergaard i Vimmelskafte lige overfor Badstuestræde og hans Landgaard ved Damhuset, hvilket sidste Sted han siden den københavnske Ildebrand i 1795 havde beboet. Han modtog da Tilbud og Vilkaar og flyttede ved Paasketid 1798 ind i Toldinspektørboligen paa Toldboden. Hans Gage fastsattes til 1.000 Rdl. og Deltagelse med en Trediedel i Toldinspektørernes Andel i Konfiskationer.

Først 1808 blev Muus udnævnt til virkelig Kammerraad, men da han derpaa 1813 avancerede til 2den Toldinspektør, blev han 5. Juni s. A. virkelig Justitsraad. Under Krigen 1807—14 blev det ham af Provideringskommissionen overdraget i 2—3 Aar at bestyre Overførslen af Kongens Kornvarer fra Lolland-Falster, som var blokeret af fjendtlige Krydsere, og herfor tillagdes der ham en Gratifikation af 2.000 Rdl. I 1826 udnævntes han til Ridder af Dannebrog, i 1832 til 1ste Toldinspektør og samme Aar i Anledning af 50 Aars Tjeneste til virkelig Etatsraad.

Man maa af disse korte Træk af Hans Muus' Levnedsløb uvilkaarlig faa Indtrykket af en sjælden støt og sikker Karriere. Den lille flinke Skrивerdreng har til en Begyndelse kun sin Myreflid og sin utrættelige Pligtiver at stole paa, men hermed ligesom bider han sig fast i enhver Stilling, han

opnaar, gør sig al mulig Umage for at udfylde sin Plads og magte sin Gerning, og hver Gang med en saadan Ihærdighed, Arbejdslyst og Paapasselighed, at det maa og skal falde de Overordnede i Øjnene, hvilken brugbar, paalidelig og pligt-opfyldende Mand de har i ham.

Saaledes stiger han fra Trin til Trin, aldrig trængende sig frem, men stedse trukket op ovenfra, og idet han samtidig griber og udnytter enhver Lejlighed til at erhverve sig Kundskaber og Dannelse, vokser stedse hans Evner og Embedsduelighed, saa han paa ligesaa tydelig som stilfærdig Vis stedse paany kvalificerer sig til yderligere Forfremmelse. Saaledes naar han efterhaanden helt til Tops — og har samtidig sørget for gennem sit Familieliv at være en velstaaende Mand, som nyder Anseelse i alle Kredse, der kommer i Berøring med ham baade som Embedsmand og Privatmand.

* * *

I hine Tider havde man mange Børn, og Etatsraad Muus gjorde ingen Undtagelse fra Reglen. I sit andet Ægteskab fik han 3 Børn og i sit tredie 7, altsaa ialt 10. Af disse var de 4 Døtre og de 6 Sønner.

Den ældste Datter, Regine Frederikke, blev i 1810 gift med Grosserer Peter Nagel i København, og den første Datter af tredie Ægteskab, Maren Bjørn Muus ægtede den 1. December 1821 Overretsprokurator, Stænderdeputeret, Direktør for det kgl. octroierede Brandassurance-Compagni og for Centralkassen i København, Kancelliraad Laurids Ring.

Af Sønnerne blev den ældste, Laurids Fog Muus, som ung ansat i det københavnske Toldvæsen og blev, efter 1840 at være udnævnt til Kammerassessor, 1850—52 Toldskriver i Hovedstaden. I November 1827 blev han gift med Christiane Bruun, Datter af den navnkundige Købmand og Fabrikant i Fredericia Bertel Bruun.

Den næste Søn, andet Barn af tredie Ægteskab, Ove Muus, rejste 1818 til Ostindien, blev Ejer af en Indigo-Plantage i Bengalen og døde dér 1831.

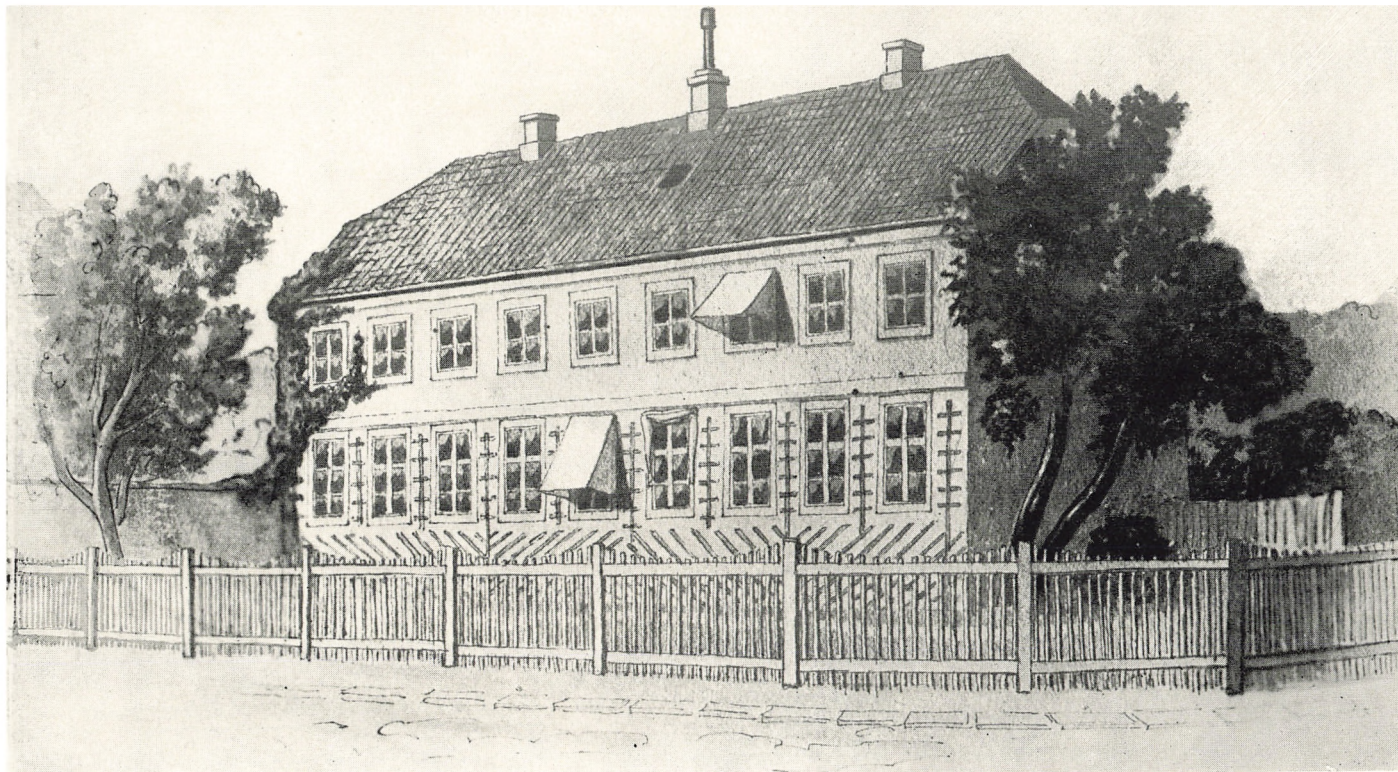
Hans Muus
1758—1841

Sofie Caroline Muus
f. Fog

*Ved gamle Toldbod der stod et Hus
Omvunden med Epheu og Ranker,
Et Hjem det blev for Slægten „Muus“,
El Fristed for Minder og Tanker.*

Oline Ring.

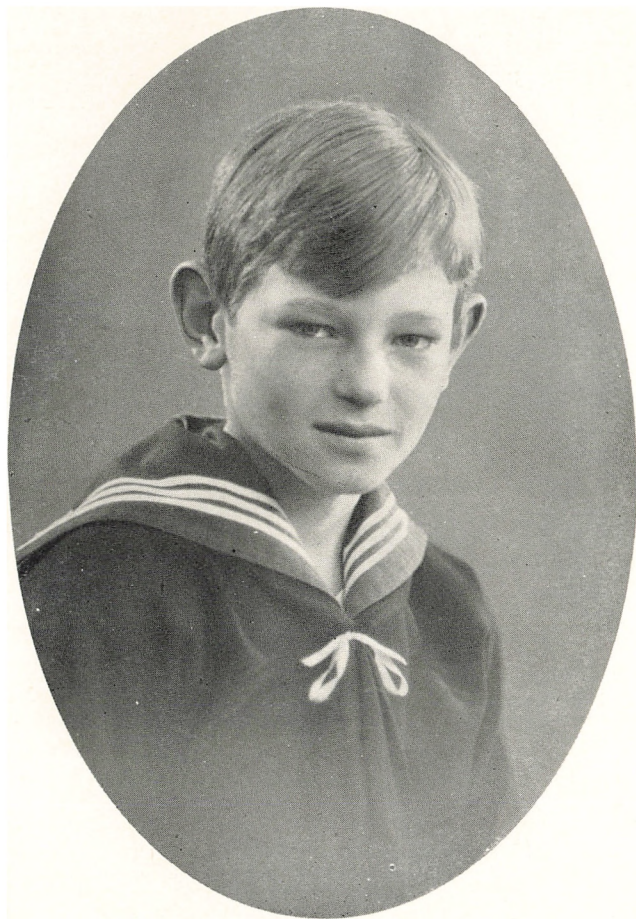

Hans Muus' Embedsbolig ved Toldboden

1829

Hans Muus

1929

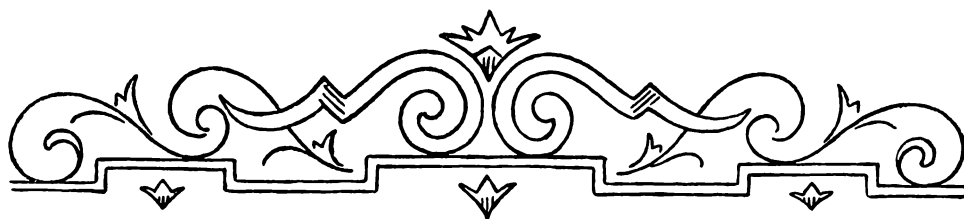
Slægtslighed gennem fem Led

Christian Frederik Muus blev ligesom Laurids fra ung af knyttet til Københavns Toldvæsen, medens Carl Muus gik til Søs, opholdt sig nogen Tid hos Broderen i Bengalen og blev efter sin Hjemkomst Postmester i Aarø Sund og Ejer af Aarø Sund Færgegaard.

Thor Muus gik til Landvæsenet og blev Ejer af Sørup Hovedgaard — og den yngste af Brødrene, Caroline Fogs næstsidste Barn, var endelig Elias Bendz Muus, Stifteren af det Handelsfirma, hvorom dette Skrift handler.

Elias havde naturligvis faaet Navnet Bendz efter Faderens tvende Velgørere, Borgmestrene i Kerteminde, Morten og Christian Bendz. Han blev født den 16. Marts 1805 paa Fødselsstiftelsen i København.

Atter gik det saaledes, at det var den yngste af Brødrene, som blev sin Slægts betydeligste Mand, en værdig Faders i alle Maader værdige Søn.

EN Dag i Begyndelsen af Tyverne, fortæller Vilhelm Andersen, gik to unge Piger ned ad Købmagergade. En ung Mand gik forbi. »Ved du, hvem det var?« spurgte den ene af de unge Damer. »Nej, hvem var det,« sagde den anden. »Det var Poul Møller,« svaredes der. »Aa nej da, hvorfor sagde du ikke det straks? ham vilde jeg gerne have set.« Den, der talte saaledes, var Jomfru Betty Berg, Datter af en fynsk Ejendomsbesidder C. F. Berg til Skjoldmosegaard ved Svendborg, og hun blev netop vor berømte Digters første Kone — medens iøvrigt den anden Veninde blev hans anden Kone.

Betty Berg var en overordentlig smuk Pige med tykt kastaniebrunt Haar, som faldt i tunge Krøller ned ad Nakken, og dybe dunkelblaa Øjne. Paa hende passede Poul Møllers bekendte Udtryk i Digtet »Glæde over Danmark« om den danske Bejlers Brud: »den herligt voksne Pige«. Hun var sig da ogsaa sin Skønhed vel bevidst. Hun gav vel Poul Møller sit Ja, da han friede, men noget Sværmeri for ham følte hun i hvert Fald ikke, og ikke faa havde et og andet at sige om hendes Kølighed overfor hendes Elsker. En Maaned før han kom tilbage fra Norge for at hente sin Brud, var der stor Majfest paa Skjoldmosegaard, da en Søster holdt Bryllup med en Proprietær fra Omegnen. Mellem Gæsterne var der »en ung elegant Københavner«, som blev særdeles indtaget i Betty og paa den galanteste Maade gjorde Kur til hende. Hun følte sig ikke alene straks særdeles smigret heraf, men omtalte ham bagefter med en vis Begejstring: han lignede, fandt hun, den nysselige Grev Otto af Lüneburg i Ingemanns »Valdemar Sejr«.

Denne unge Romanhelt, som gjorde saa stærkt Indtryk paa den ellers saa tilbageholdne Betty, var Elias Bendz

Muus. Han var i det hele taget godt kendt med Bergs paa Skjoldmosegaard og fik ogsaa senere Lejlighed til at vise baade Faderen og Sønnen store Tjenester.

Elias B. Muus var dog i hint Aar (1827), da han som 22-aarig Yngling kometagtigt strejfede Poul Møllers Livsbane, ikke blot en Laps og en Hjerteknuser, den velhavende Faders Søn, men ogsaa en ung Mand, som med al Flid og Alvor uddannede sig til sit Købmandskald og var fast bestemt paa at ville drive det til noget. Han kom først i Handelslære nede i Altona, og man har endnu Bøger med Optegnelser dernedefra, som tydeligt viser, hvor omhyggeligt han satte sig ind i alle kommercielle Forhold, og hvorledes han straks med største Omhu noterede alt op, der senere hen kunde tjene ham som Model og Vejledning i hans Købmandsfærd.

Da han derefter var kommet til sin ældre Broders Svigerfader, ovenfor nævnte Købmand og Tobaksfabrikant Bertel Bruun i Fredericia, kom han hurtigt i dennes Yndest — og med sin indtagende Person lykkedes det ham at vinde sin Principals Datter, Marie Christine, en yngre Søster til hans Broder Laurids' Hustru.

Ved disse Ægteskaber blev to af Landets betydeligste Bourgeois-Slægter knyttet sammen med Blodets og Venskabet Baand.

Den i Danmarks Historie godt kendte Bertel Bruun blev 1767 født i Fredericia, hvor Faderen var Borgmester og Stadshauptmann med Titel af Justitsraad, medens Moderen var en født Pagh. Faderen drev Handel og Tobaksfabrik. Efter at Bertel var blevet uddannet i Hamborg i Aarene 1783—84, var han nogle Aar i Faderens Forretning, men nedsatte sig derpaa som selvstændig Forretningsmand i 1791, ligeledes i Fredericia, og her var han Raadmand 1793—1808. Han anlagde en Klædefabrik, havde stort Avlsbrug og indtil Krigen i 1807 mange Skibe i Søen. Tilvirkningen af Militærklæde i Viborg Tugthus forestod han lige til 1824. 1809 købte han Asmild Kloster ved Viborg med Aalemølle og Søndermølle. Den sidste omdannede han for Tilberedning af Hør, af den første gjorde han en Klædefabrik, som senere kaldtes Bruunshaab.

Noksom bekendt er det, at han 1810—12 anlagde Dæmningen over Viborg Sø og siden gjorde Nørre Aa sejlbar for Pramme fra Randers til Bruunshaab. Til den sidstnævnte Klædefabrik henlagdes den af ham i Fredericia oprettede Klædefabrik, og her brugtes for første Gang de saakaldte Cockeril'ske Maskiner.

I 1792 ægtede han Provstedatteren Magdalene Barbara Brøchner, og med hende fik han 13 Børn. Deraf har de 3 deltaget i Danmarks parlamentariske Liv.

Først er at nævne Hans Brøchner Bruun (født 1793). Han kom 1826 tillige med sin i November s. A. afdøde Broder Søren Wedege Bruun til at bestyre en af Faderen anlagt Filial i Assens og blev Ejer af Assens Færgevæsen. 1827 udnævntes han til Agent. I hele Stændertiden var han Medlem af Roskilde Stænder og blev 12. Oktober 1848 kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. I Stændertiden gjorde han sig især bemærket ved stadig at ivre for Købstad-Konsumtionens (Accisens) Ophævelse, og længe forud for sin Tid syslede han med Planer om at faa oprettet en Livsforsikringsanstalt for Statens Regning. Paa liberal Vis krævede han med Styrke Indførelsen af Skattebevillingsret for Stænderne og almindelig Værnepligt for Folket.

Peter Daniel Bruun blev 1813 Student, 17 Aar gammel, og erholdt 1816 Universitetets Guldmedaille for Besvarelse af en historisk Prisopgave. Efter samme Aar at være blevet juridisk Kandidat gik han ind i den juridiske Karrière og steg forholdsvis hurtigt gennem alle Grader, blev 1820 konstitueret Assessor ved Overretten i Viborg, 1822 surnummerair Assessor i samme Overret, 1826 1ste Assessor og blev endelig 6. Juli 1839 udnævnt til Assessor i Højesteret.

Allerede Aaret i Forvejen var den alt da højt ansete Mand blevet kongevalgt Medlem af Viborg Stænderforsamling, fra 1842—48 var han folkevalgt Medlem og blev det førstnævnte Aar valgt til Stænderforsamlingens Præsident.

Fyrrernes liberale Kamp for Danskheden blev, som noksom kendt, netop ført i Viborg Stændersal, og Peter Bruun var dens veltalende Talsmand, som ikke veg tilbage for at tage det op med selve Anders Sandøe Ørsted, for hvis

Retslærdom han naturligvis iøvrigt havde den største Respekt. At gaa imod Ørsted gav imidlertid dengang stor Popularitet, og i 1848 valgtes han da ogsaa i Æbeltoft, Randers Amts 5. Valgkreds, til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. Han kom her til at spille en betydelig Rolle ved, da Forhandlingerne om Folkerepræsentationens Sammensætning var naaet til et dødt Punkt, at finde det Kompromisforslag (det saakaldte Bruun-Jespersenske Forslag), hvorved §§ 30—36 om Landstingets og Folketingets Sammensætning fik sin endelige Affattelse i Juni-Grundloven. Majoriteten, der blev samlet herom, var ganske vist saare knap (68 Stemmer mod 66), men herved kom man da omsider til Vejs Ende i dette særdeles omstridte Spørgsmaal.

Efter at Juni-Grundloven var traadt i Kraft, blev han 1849 ved det første Landstingsvalg valgt som det 4. Medlem for København (1ste Kreds), og saa rodfæstet var nu hans Anseelse, at han blev kaaret til Landstingets Formand og bevarede denne Stilling til 1862.

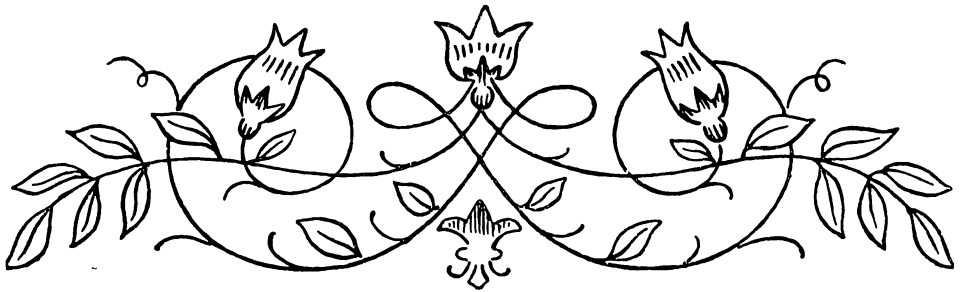
Det siger sig selv, at han ogsaa fik høje Titler. 1830 blev han saaledes Justitsraad og 1856 Konferensraad. Han overtog Asmild Kloster 1830, var 1849—65 Medejjer af Hovedgaarden Voergaard og købte 1857 Søndermølle og Rindsholm. Paa en Maade toppede vel nok Slægten i ham, for saa vidt som man fra alle Sider villigt bøjede sig for hans urokkelige Retsind og vide Forstaaelse af alt menneskeligt, saa det fandtes naturligt, at han naaede op til de højeste Samfundsstillinger. Betegnende er det derfor ogsaa, at han trods sin svage Stemme altid blev paahørt med største Opmærksomhed. Om ham kunde det med Sandhed siges, at han holdt sig til *le juste milieu*, og med sit afdæmpede Væsen gjorde han stor Virkning ved altid at være ligesaa stærk i Sagen som mild i Maaden.

Den langt yngre Broder, den trettende i Børnenes Række, Mads Pagh Bruun, født 13 Aar efter Peter, var igen en helt anden Slags Mand. Var Peter den fornemste, saa var Mads den djærveste. Medens Peter altid syntes let bekymret, havde Mads et straalende Humør. Han blev Student 1826 og kom derefter paa Faderens Kontor i Fredericia.

Efter endt Uddannelse gik han til Amsterdam og London og blev borte i samfulde 8 Aar. Da han i 1835 vendte tilbage, var det for at overtage Ledelsen af Klædefabriken Bruunshaab, som han ejede sammen med sin Broder. Han var af den Slags Mænd, som rent uvilkaarlig indgyder Tillid og fik derfor tidligt offentlig Hverv, blev først Stænder-Deputeret, siden Rigsdagsmand og atter siden Rigsraad. I Landstinget afløste han sin Broder Peter som Formand. Ret en ligevægtig og hyggelig Mand, der satte sig grundigt ind i de Emner, som det blev ham betroet at sysselsætte sig med. Han var fra de unge Dage vant til at følge Strømmen, som førte i national-liberal Retning; men som den praktiske Mand, han var, dannede han sig sin egen Mening om, hvad han særlig forstod sig paa — Vilkaarene for Landets Industri kendte han saaledes af egen Erfaring og blev derfor kun en lunken Frihandler.

Bertel Bruuns Sønner var saaledes stoute Mænd med gode Hoveder, Mænd, der var fulde af Virkelyst og Foretagsomhed, og som forstod at faa noget ud af, hvad de gav sig af med — og for de flestes Vedkommende Mænd med stor Forretningssans og Købmandssnille. Det var en god Familie for Elias Muus at komme ind i. Han fik driftige, hjælpsomme og velstaaende Svogre, som han da ogsaa sidenhen stod i frugtbar og livlig Forretningsforbindelse med. At blive gift med en Bruun gav baade Anseelse og Rygstød.

Da nu Elias B. Muus i 1829, altsaa i sit 24. Aar, gerne ønskede at etablere sig, og straks paa en saadan Maade, at han kunde holde Bryllup med sin Kæreste, stillede man sig i den Bruun'ske Slægt hjælpsomt og forstaaende dertil. Elias havde sikret sig Støtte til dette vigtige Skridt fra sin Fader i Form af lidt Kapital, men nu gjaldt det om at gribe det rigtig an, finde et godt Sted for Aabningen af en Købmandshandel. Og da var det, at hans Svoger, Agenten i Assens, henvendte hans Opmærksomhed paa den By, hvorfra Muus' Slægt, og da netop ogsaa hans Fader, var gaaet ud, nemlig Kerteminde.

KERTEMINDE laa i en frugtbar Egn, havde i sit Opland baade Godser og gode Bøndergaarde, var da ogsaa et naturligt Udskibningssted for Korn. Den over 500 Aar gamle fynske Købstad ved Bælt og Fjord er endnu i vore Dage en henrivende Idyl, som søges for sin skønne Beliggenheds Skyld af Turister med kræsen Natursmag. Siden den fik sin Jernbaneforbindelse med Odense, 5. April 1900, har den kunnet glæde sig ved et nyt Opsving, ikke mindst præget af de Elias B. Muus'ske Forretninger, Moderfirmaet og Datterselskabet — men iøvrigt har Byen ned gennem Tiderne haft en saare omvekslende Skæbne.

Det berettes, at ifølge gammel Tradition skal Landsbyen Kertinge oprindeligt have været Ladeplads for Odense i hine fjerne Tider, »da man søgte at skjule Byer og Købinger for Ransmænd dybt inde i Fjordene«.

Men saa snart Tiderne blev fredeligere, og Handelen selv kunde finde de Stabelpladser, som passede for dens Væsen, blev der bygget Oplagshuse ved Kertinge Fjords Munding, og her opstod da den Handelsplads, som fik Navnet Kerteminde, og som Kong Erik af Pommern den 7. December 1413 skænkede Købstadsprivilegium. Den maa da efter hin Tids Omstændigheder have haft en nogenlunde anseelig Størrelse og Betydning, hængende sammen med, at Odenses Forsyning og Udførsel søværts maatte gaa herover. Et Forsøg fra de Odense Borgere paa at skabe sig et andet Udskibningssted paa en lille Holm, Galgeholmen, Syd for Munkebo mislykkedes til Held for Kerteminde.

Under Grevens Fejde, da Fyn en lang Tid var Krigens Skueplads, var Kerteminde heldig nok til at blive forskaaet for Plyndring, men maatte dog betale en forholdsvis stor

Krigsskat. Begyndelsen af det 17. Aarhundrede under Chr. IV's Regering var en Fremskridtets Tid for Staden. Det er kendt nok, hvorledes denne Konge paa virksom Vis interesserede sig for Næringslivets Trivsel, og hvor uheldig end hans Deltagelse i Trediveaarskrigen og det Torstenson'ske Indfald 1643 var for Landet, saa gik dette dog i det store og hele kun ud over den jydsk Halvø.

I Kerteminde fandt der en i hine Aaringer paafaldende Byggevirksomhed Sted, og den gamle Kirke blev af Borgerne smykket paa forskellig Vis, hvad der tyder paa en vis Velstand. Kilden hertil var netop Byens Havn, om hvilken det just berettes i 1656, at den har en belejlig Indsejling, hvorfor der derfra »udføres en utrolig Summa af Korn og Landsens adskillige Varer saavel af Byens egne Borgere som af Odense Borgere, der ud- og indskibe deres Varer derigennem.«

Heri skete der dog ved Svenskekrigen under Frederik III en voldsom og sørgelig Ændring. Fjenden satte sig bl. a. fast i Kerteminde, hvorfra vor egen Flaade i Forening med Hollænderne maatte fordrive ham ved et voldsomt Bombardement, og vel blev Kerteminde saaledes Skuepladsen for en hæderligt vunden dansk Sejr (31. Oktober 1659), hvorom et smukt Mindesmærke Nord for Staden bærer Vidnesbyrd, men Byen blev naturligvis frygtelig tilredt, næppe en Ejendom gik Ram forbi.

Det hedder sig lige derefter, at havde der før været Storkøbmænd i Kerteminde, sank de nu ned til at blive Høkere, og at kun ganske enkelte Slægter bjergede sig gennem Sammenbruddet. Blandt disse skal nævnes Familien Bager — den kendte Odenseslægt — som havde det store Held, at deres Skibe og Gods var i Norge, da Fjenden faldt over Byen, og Familien kunde endnu i 1685 skænke Kirken den herlige Lysekrone, der hænger i Midterskibet til Minde om Stamfaderen Jesper Jacobsen Bager.

Dennes Barnebarn Dorthé blev gift med Hermann Brock, der ca. 1680 kom til Kerteminde fra Assens og erhvervede sig ikke ringe Rigdom. Men til Trods for, at der saaledes efterhaanden indvandrede forskellige driftige og velstaaende Mænd, var der i 1672, da der første Gang blev

holdt Folketælling i de danske Købstæder, kun 642 Beboere i Byen. Ikke desto mindre synes dog, som sagt, meget at tyde paa, at Byen var i Færd med at rejse sig efter Svenskekrigens Ødelæggelse — men da indtraf omkring 1680 det Vanheld for Byen, at det bugtede Sejlløb gennem Odense Fjord op til Stige blev funden, og Fyns Hovedstad saaledes fik sin egen Søvej.

Det skal iøvrigt have været en Tolder med det betegnende Navn Bertram Treven, der ved sin altfor store Trevenhed i sin Embedsførelse chikanerede Odenseanernes Handel saa meget, at de satte alt ind paa at faa Sejladsen ledet den anden Vej, hvad der altsaa nu lykkedes. Gennem hele det attende Aarhundrede blev det derefter kun trykkede Tider for Byen — 1735 havde Byen saaledes kun en halv Snes Handlende, hver med en ret ubetydelig Forretning, og blandt Haandværkerne hævdede kun Skomagerne sig nogenlunde, saaledes var dengang Kerteminde Fodtøj en søgt Vare omkring paa alle Fyns Markeder.

Ved den almindelige Folketælling 1769 havde Byen kun vundet 64 Indbyggere frem gennem hele hundrede Aar. Der var paa den Tid kun 12 Købmænd og 42 Haandværkere, Resten var Skippere og Fiskere — som det overhovedet er et gammelt Ord om Byen, at »i Kerteminde er alle Borgere Fiskere undtagen Borgmesteren, der stanger Aal«. Det store Sildefiskeri i Bæltet har til Tider givet godt Udbytte. Det hændte ogsaa i visse Aargange, at der indfangedes særdeles fede Rødspætter, som fik det Navn: »Kerteminde-Raadmænd«.

100 Aar efter Svenskekrigen udbryder Provst Bøgh i sin haandskrevne Kerteminde-Beskrivelse: »Hvo der har kendt Kerteminde i dens forrige blomstrende Velstand, skulde ikke tro sine egne Øjne, om han nu saa den vansmægtende By, uden saavidt han maatte tilstaa, at den gamle velsignede Egn saavel som det bekvemme Leje ved Stranden er endnu ken­deligt det samme.«

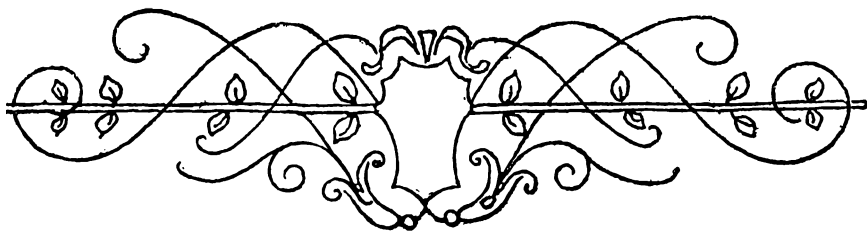
Det er da just ogsaa dette Forhold, som stadig paany har ladet Kerteminde komme til Kræfter igen. Det var det trygge Leje, Skibe og Fiskerbaade fandt i Fjordmundingen, og den lette Adgang til Havet, som det skyldtes, at Byen i fjerne Ti-

der overhovedet blev til — og sidenhen har det været dens Beliggenhed ved den aabne Bugt, hvor Is-Læget i haarde Vintre ikke i saa lange Tider spærrer Indsejlingen som ved saa mange andre, dybt inde i lange Fjorde liggende danske Havne, der stadig giver Kerteminde sin umistelige Betydning som Udskibningsplads.

Mangelen ved Kerteminde Havn er imidlertid den Sandrevle, som har lagt sig udenfor den, og som øget af østlige Storme kan virke spærrende for Indløbet. Dog er det saa, at naar Vandet falder, vælter Strømmen fra Fjorden i hurtigt Løb ud gennem Havnen og stræber at udjævne, hvad Storm og Højvande har bygget op — men yderligere Hjælp til at besejre Fjenden eller holde ham Stangen har maattet søges i Menneskesnille.

Dette gik først ret op for Kertemindes Indbyggere ved forrige Aarhundredeskifte, da det ved kgl. Res. 4. April 1798 blev paabudt, at der til Varetagelsen af Købstadhavnens Interesser skulde nedsættes i hver By en særlig Havnekommission, bestaaende af en Øvrighedsperson og nogle af Byens Borgere, og da en saadan var dannet, holdt denne straks i Begyndelsen af 1799 et stort Møde med alle Byens Handlende og Skibsejere for at raadslaa om, hvorledes man bedst kunde gøre Sejladsen til Byen »mere bekvemmelig«, saa at Dybden paa Sandrevlen kunde blive 10 i Stedet for 5 Fod. I de følgende Aar blev dette Forehavende taget op med fuld Kraft, og der blev ogsaa anvendt en efter Byens smaa Forhold betydelig Sum derpaa, nemlig henimod 10.000 Daler, men først 1828, da Havneinspektøren besøger Havnen, kan han udtale sig anerkendende om det foretagne Arbejde, og det følgende Aar tages der fat af Kommissionen med fornyet Kraft paa endelig at overvinde de forhaandenværende Vanskeligheder.

Det er da netop paa dette Tidspunkt, at Elias B. Muus' Svoger, Agent Hans Bruun i Assens, henledte hans Opmærksomhed paa Kerteminde som en lille nærsom By, der da var i Opkomst, og hvori man efterhaanden havde erhvervet sig et klart Blik for, hvad der maatte kræves for at skabe Velstands Vækst efter den kun altfor lange Stagnation.

DET synes at have været et rent Tilfælde, at Agent Bruun i Assens kom til at fæste sin Opmærksomhed paa, at der netop i Kerteminde var Chancer for en ung, driftig Mand, der vilde nedsætte sig som Købmand, — i hvert Fald tyder intet paa, at Elias skulde have fattet en særlig Kærlighed til sin Faders Fødeby. Noget andet er, at det vel kan have tiltalt Faderen, den gamle Hans Muus, at Slægten ved hans yngste Sønneke vendte tilbage til den gamle Fjordstad, som var hans Barndomsminders By, og under gode Forhold genoptog den Gerning, som Hans' Fader havde maattet slippe.

Men hvorom nu alting er — det visse ved Sagen er blot dette, at Svogeren, Agent Bruun, kom i Forretningsforbindelse med en Kerteminde-Købmand ved Navn Niels Larsen og hans Søn Lars Larsen. Han kom under Vejr med, at denne Søn var i Færd med grundigt at ødelægge sin Faders gode, gamle, grundmurede Købmandsposition, blev selv indviklet i dette Dramas Slutningsakt, og for at varetage sine Forretningsinteresser fandt han Lejlighed til paa Stedet at danne sig et Skøn over Forholdene.

Han forefandt da i Præstegade en i sig selv god Købmandsforretning, installeret i en bekvem Bindingsværksgaard med en efter Datiden rummelig Bod, store Loftsrum, rigelig Gaardsplads, et komplet Brændevinsværk m. m. — endnu den Dag i Dag udgørende en væsentlig Del af Firmaet Elias B. Muus' Bygninger og Pladser.

Skipper Niels Larsen var født den 26. Februar 1764 og var gift med Karen Sophie Brandt. Han nedsatte sig som Købmand ved den 10. Januar 1799 at lade sig tilskøde den

Ejendom i Præstegade, som var indregistreret i Kerteminde Skøde- og Panteprotokol Fol. Nr. 148 i det gamle Register, af Karen Pedersdatter, Enke efter Købmand Peder Clausen, der havde faaet tinglæst Skøde paa Ejendommen i December 1755. Købesummen var 1100 Rdl. Courant, hvoraf dog de 800 Rdl. blev indestaaende som Enkens Prioritet i Ejendommen. Denne blev imidlertid betalt og udslettet i Juni 1809, ligesom et Par mindre Prioriteter derefter blev indfriet i 1806 og 1810.

Ved Købet beskrives Ejendommen som en Gaard med 11 Fag Stuehus og to Lofter (Stokværk) høj, med 4 Fags Udbygning til Gaarden, 15 Fag østre Længe (Sidehus), 16 Fag søndre (Stald- og Ladehus med Lofter) samt 18 Fag Halvtag (Vestre Længe). Forhuset svarer til den Del af Elias B. Muus' noksom kendte Ejendom i Præstegade, hvor nu Butikken ligger. Hertil hørte desuden lidt Have.

Niels Larsen købte endvidere af Jacob Møller Huset ved Siden af (Fol. Nr. 149), som ligeledes kan føres tilbage til Peder Clausen. Begge disse Ejendomme blev derefter slaaet sammen og fik i Skøde- og Panteprotokollen nyt Fællesnummer (220).

Niels Larsen og hans Søn Lars Larsen købte endelig forskellige Havelodder til, hvorved hele Ejendommen arronderedes, saaledes 1826 af Bødker Anders Krogh 395 □ Alen Havejord og lignende Lodder af en Organist og en Brændevinsbrænder. Endelig købte han nogle fjernere liggende Grunde (Løkker), tilhørende Kerteminde Kirke. Disse var bortsolgt ved offentlig Auktion den 1. November 1813 til Købmand og Bager Henrich Anker Kappelen, som videresolgte Halvdelen til Sognepræst i Kerteminde Jens Paludan Müller (Digterens Fader) den 8. Januar 1814 for 690 Rdl. Sølv. Da, som det hedder, »begge Løkker var lige store og kunde ved rigtig Behandling blive lige gode«, blev der trukket Lod den 22. September 1814, hvorved »nederste Løkke« tilfaldt Præsten (57.326 □ Alen).

Denne »nederste Løkke« solgte Paludan Müller, da Stiftsprovst i Odense, atter til Niels Larsen den 22. Februar 1822 for 560 Rdl. Sølv, og samtidig tinglæstes en Prioritetsafgift paa

denne Jordlod for Kirken, som fik Krav paa en aarlig Levering af 1½ Td. Rug, 2 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre.

I Hartkorn var Kirkeløkken sat til 3 Skp. og 3 Fdk.

Ligesom man saaledes ud af de tørre Skøde- og Pante-registre kan læse sig til Niels Larsens i hine Aar stigende Velstand, saaledes viser de ogsaa, hvorledes det i 1829 brød sammen for ham.

Den 18. April 1829 maa han til Grosserer-Firmaet A. L. Schmidt & Hansen i København udstede en 3 Maaneders Vekselobligation, lydende paa 30.000 Rdl. rede Sølv og til Sikkerhed for skadesløs Betaling give første Prioritet i sine Ejendomme, sit Varelager og sine udestaaende Fordringer (hvoriblandt 12.000 Rdl. Sedler hos Godsejer Juel, Hverringe). Tinglæsningen skete den 27. April.

Allerede 4 Dage forinden var der blevet tinglæst et Forlig mellem Niels Larsen og Agent Bruun, Assens. Bruun havde købt 1050 Tdr. Hvede, som skulde leveres fob. Kerteminde inden Marts Maanedes Udgang 1829, — — men da han for-gæves havde sendt sin Skonnert »Oline Cecilie« til Kerteminde Red, sagsøgte han Niels Larsen. Denne forpligtede sig nu ved Forliget til at levere Hveden enten i Kerteminde eller i Nakskov eller en anden ligesaa bekvem Ladeplads.

Vanskeligheden herved fremgaar indirekte af en Tinglæsning den 25. April s. A., hvoraf fremgaar, at Niels Larsen havde solgt til A. L. Schmidt & Hansen for længere Tid siden:

200	Tdr.	Hvede
1200	»	Ærter
1250	»	2-radet Byg
1000	»	6-radet Byg
2000	»	Havre
700	»	Vikker
1200	»	Rug

som var beliggende paa Lofterne i Præstegade og i den saakaldte Magasingaard, Nr. 5 i Langegade, hvoraf Sønnen Lars Larsen da ejede en Trediedel.

For disse Partier havde A. L. Schmidt & Hansen udbetalt Købesummen, »saa at dette Kvantum var deres retmæssige

Ejendom«. Ved det nu tinglæste »Forvarings- og Sikkerheds-Brev« forpligtede Niels Larsen sig til at være Københavner-Firmaet ansvarlig for Partiernes fortsatte Tilstedeværelse, saaledes at de kun kunde udleveres ved Forevisning af Udliverings-Sedler, udstedte af A. L. Schmidt & Hansen.

Kornvarernes samlede Værdi ansloges til 29.000 Rdl., og man ser saaledes, at Udstedelsen af dette Forvarings- og Sikkerheds-Brev hang sammen med den samme Dag tinglæste Vekselobligation.

Den 4. Maj 1829 tinglæstes en Obligation af 22. November 1827 paa 13.000 Rdl. Sedler til Niels Larsens »kære Broder«, Borgerkaptajn og Urtekræmmer Andr. Larsen i København.

Samme Dag tinglæstes et Forlig mellem Niels Larsen og P. A. Halkier i København angaaende 1.215 Rdl. rede Sølv, som skyldtes for accepterede og protesterede Veksler. Ved Forliget mødte der en Odense-Prokurator for Halkier, medens Niels Larsen var personlig til Stede, erkendte Gælden og erklærede sig rede til at betale »paa Anfordring«, og hvis prompte Betaling da ikke fandt Sted, at finde sig i Udlæg i sit Gods. Hermed gik det imidlertid ganske, som da Thjalve havde knækket Laarknoklen paa en af Thors Bukke, og hans bestyrkede Forældre til Erstatning bød Thor »alt hvad de ejede« — »og da maatte Thor le, thi de ejede aldeles intet«.

Dette udtryktes her ved en tør Retsanmærkning om, at alt Niels Larsens Gods lige til nogle Egeplanker, der laa ude i Gaarden, allerede var pantsat langt op over Værdien.

Ikke desto mindre indfinder 5 Dage efter gamle Niels Larsen sig, da der tinglæstes en Obligation med en Maanedes Opsigelse, udstedt af Sønnen Lars Larsen til Købmand Peder Clausen der i Staden paa 300 Rdl. — og erklærer nok saa rørende: »Denne Obligations paalydende Sum vedkendes af mig og skal snarest muligt blive betalt.« Ak ja!

Nu møder Kongens Foged i By- og Herredsfoged Thaulow's Skikkelse op for at gøre Executions- og Udlægsforretning, og i hans Kølvand Prokuratorerne fra de forskellige Kreditorer.

Først kom Prokurator S. Hansen, Odense, paa Agent

Bruun's Vegne for at kræve Erstatning for det uopfyldte Forlig, — det til Kerteminde udsendte Skib havde derfra maattet sejle til Nakskov, hvor der dog heller ikke vankede nogen Hvede. Udlægsforretningen kunde imidlertid ikke fremmes, da Bogholder Studsgaard mødte paa A. L. Schmidt & Hansen's Vegne og foreviste Vekselobligationen paa de 30.000 Rdl. og Overdragelses-Dokumentet for Kornvarernes Vedkommende. Helt nye Kreditorer, som f. Eks. H. H. Bay's Enke i Rudkøbing, dukkede desuden op med store Tilgodehavender.

Følgen af alt dette blev naturligvis Niels Larsens Fallit, — den 30. Juli 1829 blev der givet Fallitboet kongelig Bevilning til med Aars og Dags Varsel at indkalde Kreditorerne »*sub poena præclusii et perpetui silentii*«.

Ejendommen i Præstegade blev nu stillet til offentlig Auktion, og Betingelserne var bl. a. at Husets Beboere skulde tilstaa »fornøden Bopæl« til Paaske Flyttedag 1830, men iøvrigt kunde Ejendommen tiltrædes straks, efter at der var givet Tilslag til højeste Bud, — Købesummen skulde betales Juni Termin 1830 efter gældende Kvartalskurs med Rente fra 11. September 1829.

Nu var altsaa Lejligheden der, — Lejligheden til at overtage en stor, vel indrettet og bekvemt beliggende Købmandsgaard, hvori der henved et Hundrede Aar var blevet drevet Forretning, og adskillige Kunder maatte være vænnet til Huset. Det var som at overtage en Forretning uden at betale *good-will*, blot ved at erhverve de ydre Rammer for Salget. Ja, — Lejligheden var der, og der maatte slaas til lige med det samme. At Agent Bruun havde Ret i, at her var noget, som naturlig bød sig til for en ung Købmand, der just nu vilde nedsætte sig, sætte eget Bo og føre en Hustru hjem, laa snublende lige for — og Elias B. Muus slog da ogsaa straks til.

Ved en fjerde Auktion Tirsdagen den 29. September 1829 gav Agent Bruun paa hans Vegne et Bud paa 10.600 Rdl. Sølv og fik sig Ejendommene tilslaaet til Svogeren. Auktions-skødet blev udstedt den 16. Juli 1830 (tinglæst 2. August s. A.), efter at Auktionssummen med Renter og øvrige Omkostninger var betalt. I Løbet af 1830 tilkøbte Elias B. Muus end-

videre Kirkeløkken samt Haven »med Hegn og Brandmur« paa den ene Side og Plankeværk paa den anden Side (ind imod Kattestræde). Kirkeløkken blev dog senere frasolgt, nemlig til Snedker Niels Klink i 1836.

Omkring den 1. December fik Muus etableret sig med den fra November s. A. (Skiftetid) engagerede Handelsbetjent R. H. Gylding, anskaffet sig Indbo og Butiksinventarium, faaet fyldt Skufferne med de første Varer, navnlig Isenkram, købt 3 Heste og sørget for Indkøb af Brænde.

Og saa tager han straks ufortrødent fat og har snart i Løbet af 1830 begge Hænderne fulde.

En af de første Dage, da han stod paa sit Kontor, kom en gammel, hvidhaaret Bonde ind ad Døren. Træskoene havde han ladet staa ude paa Butikkens Brostensgulv, og der stod han nu i sin hvide Vadmelskofter, Knæbukser og graa Strømper med den røde Tophue i Haanden. Han saa lidt paa den unge Købmand, og saa sagde han: »Tør jeg spørge, er det vor nye Fa'r?«

Dette lille, i Slægten bevarede Træk viser maaske allerbedst, hvorledes den Forretning, Muus havde grundet ved at indflytte i den gamle Købmandsgaard, følte af Kunderne fra Omegnen som en umiddelbar Fortsættelse af den Handel, Niels Larsen og Peder Clausen havde drevet samstedts i umindelige Tider.

Der var tillige heri en Appel til det gamle, patriarkalske Tillidsforhold mellem Købmand og Bonde, en Appel, der paa den unge 24-aarige Mand virkede som en mægtig Opstrammer, som en Bebudelse, et lykkeligt Varsel for Fremtiden.

At han fornam det saaledes, og at det derfor satte sig saa fast i hans Sind, at han aldrig kunde glemme det senere, men stundom kunde dvæle derved i Samtaler med Børnene, geraader ham i Virkeligheden til stor Ære.

Det var hans Indvielse til Provinskøbmandens brydsomme, men stolte Hverv.

Elias B. Muus' Købmandsgaard 1829

Det indre af Købmandsgården

Samme Gaard 1929

DA Elias B. Muus i 1829 begyndte sin Forretning, var det i første Omgang for Faderens Penge, — denne havde laant ham ca. 3.400 Rdl. Seddelpenge og føjede nu i den nærmest følgende Tid forskellige Summer til, saaledes i Juli 1830 ca. 12.000 Rdl.

I det første halvandet Aar indtjente den unge Købmand 3.739 Rdl., hvorefter hans Kapital-Konto pr. ult. Juni 1831 kunde opgøres til 5.737 Rdl. Da han den 9. Juli 1830 blev gift i Fredericia med sin Kæreste Marie Christine Bruun, bragte hun ham straks som Medgift 4.756 Rdl., og i Maj 1835 fik han 2.000 Rdl. som Afdrag paa sin Kones Arv; pr. ult. Juni 1835 var derefter hans Kapital-Konto vokset til 12.777 Rdl.

En anden Kilde, han i sine første Aar havde at øse af, var den ældre Broder og Svoger Toldkontrollør Laurids Muus i København, som af og til indskød en mindre Sum i Forretningen; hans Tilgodehavende var dog pr. Juni 1834 kun naaet op til lidt over 5.000 Rdl. Senere hen, da Broderen gennem sin Hustru-Arv kom i større Omfang til Penge, satte han endnu flere Midler ind i Elias B. Muus' Forretning, 1830—40 havde han saaledes ialt 20—22.000 Rdl. staaende i samme.

Da Elias B. Muus for sine Varer væsenligst fik Korn i Betaling, søgte han efter Datidens Sædvane Kommissionshuse i Hamburg-Altona til at hjælpe sig med Afsætningen, saaledes først J. H. & G. F. Baur (Altona) i Aarene 1830—36 og derefter M. Robinow (Hamborg), som atter afløstes af Huset Amsel Jacob Rée (Altona). For de solgte Varer kunde Muus trække Banco-Veksler paa Rée og kom hurtigt ind paa at sælge disse med Fordel til andre fynske Købmænd, som skulde bruge Banco til at betale deres Import over Elbstaden.

En vigtig finansiel Støtte fandt Muus allerede fra Efteraaret 1834 i P. A. Halkier, København, som i Forsommeren 1838 overgik til det siden noksom bekendte Firma G. Halkier & Co. I de første Aaringer forsynede dette Firma Muus ligefrem med Kontanter, som i Summer paa 3—4.000 Rdl. sendtes ham pr. Post, naar han efter Høsten skulde købe Korn ind fra Godsejerne i Omegnen. Efterhaanden forvandlede dog disse Kontant-Laan til Ydelsen af Vekselaaccept-Kredit, som i 40erne og 50erne svulmede op til ret betydelige Summer.

Allerede fra de første Aar drev Elias B. Muus Købmandsforretning paa samme Maade, som den dreves rundt om i mindre Købstæder, altsaa omfattende alle mulige Brancher. I Kramboden solgtes Kolonialvarer og Isenkram, ogsaa forskellige Hørkræmmerartikler saasom Tran og saltede Sild, endvidere Smør samt Klæde fra hans Svogres Fabrikker. Men iøvrigt handlede han med Trælast og Brænde, med Gødning, fremfor alt dog med Kornvarer: Vaar- og Vintersæd, Ærter og Vikker, Hørfrø og Rapssæd. Han var meget omhyggelig med sine Indkøb af Korn, og sørgede allerede fra først af for, at det blev tilbørlig rensat og tørret — hvad der nu synes saa selvfølgeligt, men den Gang, da dansk Sæd blev opført rundt om som »skiden Sæd«, virkelig var noget af en Bedrift. Han havde som Følge deraf særlig Tørreovn — som han ogsaa havde Brændevinsværk, for ikke at forglemme Kalkbrænderi og en liden Chokoladefabrik! Han lod bygge en Badeanstalt, hvortil Byens og Omegnens Honoratiores løste Abonnementskort, han var i det hele taget om sig!

Paa Kornvarer tjente han allerede i 30erne ca. 5—7.000 Rdl. aarlig, men naturligvis spillede skiftende Konjunkturer her ind med — en slet Bygsaison som i 1833 gav ham endogsaa et lille Underskud paa hele Kornsalget. Da han det samme Aar havde stort Underskud paa Sluppen Bertha, kom han overhovedet til at lide et samlet Tab paa 6.209 Rdl., som han maatte tage op af sin Kapital for at dække — denne kom derefter helt ned paa 4.170 Rdl. Men det følgende Aar gav ham rigelig Erstatning, paa Byg-Kontoen saaledes alene en Indtægt af ca. 3.500 Rdl., Kramboden gav et Par Tusinde Rigsdaler Netto-Indtægt og Rugsalget ligeledes. Aarets Overskud

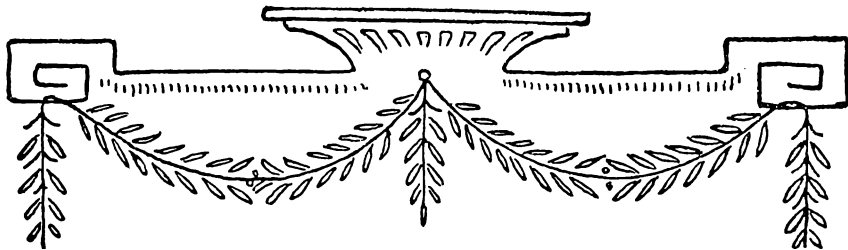
blev derfor ligesaa stort som forrige Aars Underskud, og han kom atter op paa en Kapital paa 10.400 Rdl. Husholdningen kostede ham disse første Aar kun 1.400 à 1.600 Rdl.

De følgende Aar 1835—37 var ligeledes saa ringe, at han kun saa nogenlunde hutlede sig igennem ved Hjælp af nye Kapital-Indskud fra Faderen og Broderen i København. Førstnævnte naaede i 1837 op til at have anbragt over 30.500 Rdl. og Broder Laurids ca. 6.000 Rdl. i Elias' Forretning. Laurids tredobler dette Indskud i 1838, og derefter følger der nogle særdeles gode Aar for Elias B. Muus, hvis Netto-Fortjeneste i 1840 endog steg til ca. 19.000 Rdl.

I 1839 finder en Udvidelse af Forretningen Sted, idet en Købmandsgaard i Bogense erhverves for en halv Snes Tusind Rigsdaler. R. H. Gylding sendes derop for at bestyre Filialen.

Den afgørende Udvidelse, der formede sig som et dristigt Første-Skridt paa en helt ny Bane, en Læggen-ud-paany, skete imidlertid i November 1841, da han flyttede Forretningens Hovedsæde ind til Odense.

Dermed begynder et nyt Afsnit af Handelshusets Historie.

ELIAS B. MUUS' første Tanke, da han havde besluttet at flytte, var at sikre sig en Købmandsgaard — og hertil udvalgte han allerede i 1840 den Grevskabet Roepstorff tilhørende gamle Adelsgaard ved Frederiksbroen i Odense, Syd for Odense Aa. Den laa den Gang udenfor Byens Grund, og Varer kunde saaledes tilføres ham fra Landdistrikterne og afsættes til disse uden at blive belastet med Konsumtionsafgiften (Accise). Da der endnu faa Aar, forinden Muus købte Gaarden, var blevet drevet Sukkerraffinaderi i Stedet, gik den under Navnet Sukkergaarden — og saaledes kaldes den altid endnu. Heri indrettede da Muus sin nye Odense-Forretning, nedrev den gamle Hovedbygning, der erstattedes af den nuværende, og omdannede Gaardens Længer til Kornmagasiner og Korntørring.

Allerede pr. 30. Juni 1840 havde han betalt et Par Tusind Rdl. af Købesummen, og to Aar efter paa samme Tid stod den ham i 22.700 Rdl. Til at foretage Købet og Ombygningen af Gaarden fik han Midler fra G. Halkier & Co., ligesom han paany knyttede Forbindelse med Firmaet Robinow (nu M. Robinow & Söhne) i Hamborg; i Fyens Stifts Sparekasse fik han et Prioritetslaan paa 5.000 Rdl.

Dog Gaarden var kun den ydre Ramme for Forretningen — efter at han er flyttet ind i Odense, ser vi, at denne ret hurtigt faar et langt, langt større Omfang, og som Følge deraf maa han ogsaa være betænkt paa at skaffe sig større Kapital.

Han begyndte da nu efter Tidens Skik at knytte Forbindelser med Købmandsfirmaer i Hamborg og Altona for hos dem at aabne *Blanco*-Kredit. Hyppigst skete dette i den Form, at Hamborgerfirmaet accepterede Muus' Tratter mod en vis Provision og paa den forud aftalte Betingelse,

at Muus sørgede for Dækning til Forfaldsdagen, — hvad der som oftest vilde sige: en ny Veksel.

Disse Veksler kunde da Muus bruge som Betaling for Varegæld til inden- og udenlandske Kreditorer eller skaffe sig Kontanter straks for dem ved *enten* at faa dem diskonterede hos Nationalbanken i København eller private Diskontører — *eller* ved at sælge dem til andre Købmænd, som skulde bruge Banco til deres Hamborgske Leverandører. Nogle Eksempler vil i saa Henseende være oplysende.

Paa en Rejse til Hamborg i November 1843 gjorde saaledes Elias B. Muus indledningsvis følgende Aftale med det noksom kendte Handelshus J. C. A. Mestern: som Kommissionær for Muus solgte Mestern til et Kornfirma i Hamborg John Burstall & Co. 1.000 Tdr. Hvede og 2.000 Tdr. Byg fob Kerteminde til Foraarslevering — for $\frac{1}{3}$ af Salgsbeløbet kunde Muus straks trække direkte paa Kornfirmaet, for de øvrige $\frac{2}{3}$ 3 m.d. in Blanco paa Mestern.

Muus trasserer derefter paa Mestern til egen Ordre den 2. December 1843 3.675 Banco $\frac{1}{2}$ og bruger denne Veksel som Dækning for tvende paa dette Tidspunkt forfaldne Tratter, som var accepterede af et andet stort Hamborger-Kommissionshus, nemlig J. Ph. Réé, hos hvem Muus allerede i 1841 havde aabnet en Trasserings-Kredit.

Derpaa trækker Elias B. Muus den 6. December paa Mestern 1.500 Banco $\frac{1}{2}$ til Fordel for Odense-Firmaet P. Petersen jr., hvem han til Stadighed forsynede med Hamborgsk Valuta, — i dette Tilfælde dog afventende et Salgstidspunkt, hvor Banco-Kursen var knippelhøj (206 % — Pari var 200 Rd. = 300 Banco $\frac{1}{2}$).

Den 9. December trækker Muus videre tvende appoints paa 2.000 og 4.000 Banco $\frac{1}{2}$ til egen Ordre og afgiver dem til B. Bruun & Søn, Assens. Naar dette beslægtede Firma var i Valutanød, sprang nemlig Elias B. Muus ind for det, men ogsaa omvendt, dog at det første Tilfælde var hyppigere, end det sidste. B. Bruun & Søn fik ogsaa af og til kontante Laan af Muus, ligesom denne gjorde forskellige Udlæg i Odense for sin Svoger i Assens, til Tider leverede han ham desuden Varer, saa at Muus gennemgaaende var Kreditor.

Under samme Dato trækker endvidere Muus en Tratte paa 1.913 Banco R , som han brugte som Afdrag paa den Vekselgæld, han i Aaret 1842 havde aabnet hos Conrad Hinrich Donner, hvilket Mellemværende i 1845 forvandles til et lille Tilgodehavende og derefter forsvinder ud af Firmaets Bøger.

Den i ovennævnte Eksempel nævnte Trediedel, som Muus straks kunde trække paa Kornfirmaet John Burstall & Co., trak han direkte paa dette og sendte den til C. J. Johns Söhne i Hamborg. Dette Handelshus solgte ham Varer som Kaffe, Kakao og Kløverfrø, men da Muus besøgte det i Slutningen af 1843, tilbød Hamborger-Firmaet ham desuden at aabne en Blanco-Kredit paa 20.000 Banco R , op til hvilket Beløb det vilde acceptere Muus' Tratter, ligesom det samtidig tilbød at præsentere hans Varetratter paa andre Hamborger-Firmaer til Accept hos disse og derefter skaffe dem diskonterede paa Børsen til billigst mulige Rater.

I Overensstemmelse hermed sendte altsaa Muus nu sin Tratte paa John Burstall & Co. til C. J. Johns Söhne, som den 5. December meddeler, at det har krediteret ham for Beløbet, 2.000 Banco R , minus den givne Diskonto, $1\frac{3}{4}\%$ p. a., for iøvrigt et Par Dage efter at meddele, at Diskontoen faktisk var blevet 2% , saa Muus bliver krediteret for saa meget mindre. Elias B. Muus debiterer Hamborger-Firmaet for Nominalbeløbet og krediterer det for Diskontoen.

Allerede fra Juli 1843 kan anføres et andet interessant Eksempel paa Muus' Vekseltransaktioner ved C. J. Johns Söhne's Hjælp. Handelsfirmaet Brodersen & Tychsen i Odense staar den 9. Juli i Bekneb for 1.500 Banco R , det skal bruge som Remisse. Det anmoder derfor brevlig Elias B. Muus om at blive forsynet med dette Valutabeløb og sender i Betaling to Tratter paa en indenlandsk Kunde, lydende paa 477 Rdl. 4 Mk. 2 Sk. og et kontant Beløb paa 523 Rdl., altsaa ialt 1.000 Rdl. 4 Mk. 2 Sk. Vekselbeløbet krediteres ham dog kun af Muus med 2% Fradrag, nemlig med 468 Rdl. 13 Sk.

De 1.500 Banco R skaffer derpaa Muus tilveje ved 1) at trække paa C. J. Johns Söhne en 1 m.d. Tratte paa 1.000 Banco R til en Kurs af $204\frac{1}{2}\%$ og 2) ved at overgive Brodersen

& Tychsen en af et andet Odense-Firma Chr. Jürgensen jr. paa A. F. Naht & Walter, Lübeck, trukket 3 m.d. Tratte paa 500 Banco Ɔ til Muus' Ordre til en Kurs af $202\frac{1}{2}\%$. I Forbigaaende bemærket havde Chr. Jürgensen jr. for Afleveringen af denne Veksel plus 250 Rdl. kontant tilkøbt sig af Muus en Tratte paa C. J. Johns Söhne paa 850 Banco Ɔ.

Regnestykket ser derefter saaledes ud:

For de 1.500 Banco Ɔ giver Brodersen & Tychsen:

1) For de 1.000 Banco Ɔ.....	681 Rdl. 4 Mk.
2) For Tratten paa A. F. Naht & Walter	337 » 3 »
	<hr/>
	1.019 Rdl. 1 Mk.

Muus tjener altsaa herved..... 18 Rdl. 2 Mk. 14 Sk.

og paa de indenlandske Tratter jfr.
ovenfor..... 9 Rdl. 3 Mk. 5 Sk.

Desuden tjener han ved at beregne de 850 Banco Ɔ, han giver Chr. Jürgensen jr. til en Kurs af $202\frac{1}{2}\%$ = 573 Rdl. 4 Mk. 8 Sk., medens han beregner de 500 Banco Ɔ, som han faar af samme til $200\frac{1}{2}\%$ = 334 Rdl. 1 Mk. Da nu Jürgensen betalte kontant 250 Rdl., hvilket altsaa trukket fra 573 Rdl. 4 Mk. 8 Sk. kun skulde give 323 Rdl. 4 Mk. 8 Sk., tjener Muus paa Differencen mellem dette Beløb og ovennævnte 334 Rdl. 1 Mk.

	10 Rdl. 2 Mk. 8 Sk.
	<hr/>
	38 Rdl. 2 Mk. 11 Sk.

I Forhold til den som oftest ret lave Hamborg-Diskonto (paa dette Tidspunkt 2 % p. a. + 1‰ Kurtage) var dette en ganske pæn Fortjeneste paa saadanne hjemlige Vekseltransaktioner som de anførte.

Pr. ultimo December 1843 skyldte Elias B. Muus C. J. Johns Söhne 12.453 Rdl. og endnu ved Udgangen af Aaret 1844 8.624 Rdl.; men derefter afvikles Gælden hurtigt og er helt forsvundet ved Udgangen af 1845.

Mestern blev derimod en Hovedforbindelse for ham; medens John Burstall & Co. gik fallit, saa at denne Forretning

endte med et lille Tab, fortsattes det frugtbare Samarbejde med Mestern paa venskabelig Vis: den Muus ydede Kredit, som ved Ugangen af 1843 var 14.064 Rdl., løb efterhaanden helt op til over 44.000 Rdl. pr. $\frac{30}{6}$ 1846 og 48.000 Rdl. pr. $\frac{31}{12}$ 1847, — medens den som Følge af store Kommissionssalg for Muus' Regning pr. $\frac{30}{6}$ 1847 var forvandlet til et Tilgodehavende paa 11.000 Rdl. I Halvtredserne skulde imidlertid Vekselgælden til dette Hamborgfirma stige efter en langt større Maalestok, hvorom nærmere siden.

Elias B. Muus' finansielle Hovedforbindelse var dog — og blev i stedse stigende Grad — G. Halkier & Co., som besørgede adskillige af de Rigmøntveksler, som Muus af andre Købmænd modtog i Remisse, diskonterede i Nationalbanken — hvad det særdeles ofte kneb med at opnaa. G. Halkier & Co. aabnede desuden Muus en større Acceptkredit for saadanne Veksler og tog ved Forfaldstid Bancotratte i Betaling, af hvilke Nationalbanken i hine Aar næsten altid var Køber. Endelig besørgede Københavnerfirmaet forskellige andre Pengetransaktioner for Muus, saasom Salg af dansk-engelske Obligationer, Spekulation i Nationalbankaktier o. lign.

Som alt ovenfor nævnt, solgte undertiden Muus Banco til sine Svogre, ogsaa til Mads Pagh Bruun i Bruunshaab. Den sidste skriver i et Brev af 5. Juli 1842 til Elias B. Muus og takker for en tilsendt Rigmøntratte paa Halkier & Co., da han »netop i denne Tid ikke for meget vilde benytte min Kredit« — »men forøvrigt har jeg saa at sige *carte blanche* selv hos Halkier, og i Nationalbankkontoret i Aarhus kan jeg diskontere indtil et meget betydeligt Beløb o. s. v.«

Elias B. Muus kunde sige det samme om C. Halkier & Co., at han virkelig havde *carte blanche* hos ham, hvorfor han da ogsaa, large og velvillig af Natur som han nu en Gang var, gennem Halkier af og til forsynede Slægt og Venner med Kredit. Paa denne Maade hjalp han saaledes sin Svoger, den ovenfor nævnte Kancelliraad Laurids Ring, Direktør for Centralkassen i København, til efter Forholdene meget betydelige Laanesummer. Lige i Begyndelsen af Juni 1842 henvendte Ring med Muus' Tilladelse sig til Halkier & Co.

om en Vekselkredit og faar straks aabnet en Kontokurant-konto. Halkier skrev straks den 3. Juni til Muus om Sagen — og den 6. Juni trækker denne derpaa 10.000 Rdl. i fire 3-Maaneders Veksler til Rings Ordre — Muus krediterer Halkier og debiterer Ring for Beløbet, og Ring betaler Diskontoen. Disse 10.000 Rdl. betaler nu vel Ring prompte tilbage efter de 3 Maaneder; men i den følgende Tid bliver hans Veksel-engagementer større og større, stadig muliggjort ved, at Svogerens Navn ligeledes er paa Vekslen. 20. December 1843 hjalp Muus Ring til at optage et Depôt-Laan i Nationalbanken ved at laane ham 20.000 Rdl. i Bankens Aktier, hvorpaa Ring fik 17.000 Rdl. — hvilket Laan imidlertid Muus maa overtage i 1844. For at vise, hvor indviklet Forholdet efterhaanden blev mellem de to Svogre, skal det eksempelvis nævnes, at Elias B. Muus den 20. Februar 1845 trækker 7.200 Rdl. i fire Appoints paa Halkier & Co. til Rings Ordre, hvilket Beløb skulde tjene til Dækning af ældre Veksler, efterhaanden som de forfaldt, hvorhos han sendte Veksler paa ialt 5.000 Rdl. i ny Regning. Samtidig med Fremsendelsen heraf blev imidlertid Ring anmodet om til Halkier at indbetale den 1. Marts 2.000 Rdl., den 5. Marts 5.000 Rdl., den 15. Marts 2.000 Rdl. og den 19. Marts 5.000 Rdl., ialt 14.000 Rdl. Disse Indbetalinger fandt ogsaa Sted; men da Ring dertil ikkun havde modtaget de ovenanførte 7.200 Rdl., hvortil kom 1.800 Rdl. til Indfrielse af ældre Veksler, tilsammen altsaa 9.000 Rdl., kom Ring saaledes i Forskud med 5.000 Rdl., som blev indsat paa hans Foliokonto i Nationalbanken. De nævnte 14.000 Rdl. krediteredes Ring af Elias B. Muus, medens Vekslen paa de $5.000 + 7.200 + 1.800 = 14.000$ Rdl. debiteredes ham. Samtidig krediteredes Halkier & Co. for de nys nævnte Veksler og debiteredes for kontant 14.000 Rdl. Efterhaanden løb imidlertid Rings Gæld til Muus saaledes op, at den Juni 1846 udgjorde ca. 114.000 Rdl. og ved Aarets Udgang op mod 123.000 Rdl. — men derefter maa Ring tage kraftigt fat paa Afbetalingen, og i de følgende Aar kommer Skyldsummen ned paa 10.000 Rdl. Desværre tog den imidlertid fat igen, saa at Ring netop i det skæbnesvangre Kriseaar 1857 skyldte Muus et Beløb af 24.000 Rdl.

I det følgende Aar fik dog Muus sine Penge.

Paa lignende Maade stiller Elias B. Muus sin Kredit hos Halkier & Co. til Raadighed for sin gamle Ven Proprietær C. F. Berg, Skjoldmosegaard, altsaa den samme, til hvis skønne Datter (senere Poul Møllers Hustru) han havde kuret saa stærkt i 1827 — eller maaske rettere sagt for Sønnen, H. V. Berg. Denne skyldte til Tider Muus betydelige Summer; men desuagtet anmodede han paa Aarets sidste Dag i 1841 Muus om at skaffe ham en Blancokredit uopsigelig fra 1. Januar 1842 i 2 Aar hos Halkier & Co. paa 12.000 Rdl. i Veksler, der skulde stiles til Muus' Ordre, og af hvilke Halkier & Co. maatte beregne sig $\frac{1}{2}$ % Kommission i Vekselsaccept og 5 % Rente. For den gamle Gæld til Muus havde Berg udstedt et Skadesløsbrev paa 18.000 Rdl.; han ønskede ikke dette tinglæst, fordi det vilde være »kreditspildende for ham«, og erstattede det nu med 18.000 Rdl. i Bankaktier og Hæftelsesobligationer. I Brevet skriver Berg nok saa betegnende: »De risikerer jo intet, da De har med reelle Folk at gøre.« Saaledes opfattede Muus øjensynlig ogsaa Sagen. Den 9. Januar 1842 udbetaler han i Følge Anmodning til en C. A. Schmidt 1.000 Rdl., og den 9. Februar 4.000 Rdl., og Berg trækker 15. Januar paa Halkier & Co. 2 Gange 2.000 Rdl., 3 Maaneder til Muus' Ordre, 2. Februar ligeledes 2 Gange 2.000 Rdl. og indleverer 5. Februar 2 Gange 2.000 Rdl. Tratter paa C. A. Schmidt. At der »intet var at risikere«, viste sig imidlertid derved, at hele denne Vekselsgæld blev afviklet prompte paa de forskellige Forfaldstider.

Sammen med sine Venner gjorde Elias B. Muus ogsaa virkelige Forretninger gennem G. Halkier & Co., altsaa den Art Omsætning, hvorfra der flød Fortjeneste til ham. Saaledes deltog han i 40erne sammen med Kammerraad Hillerup til Bramstrup — senere alene — i Køb og Salg af Nationalbankaktier.

Som noksom kendt, var Nationalbanken funderet paa en 1. Prioritet (forud for al anden Hæftelse, endog de kongelige Skatter) i al dansk Jord. Denne saakaldte Bankhæftelse udgjorde 6 % af al fast Ejendom i det danske Monarki. Til Gengæld blev alle de, hvis Hæftelser beløb sig til 100 Rdl. eller derover, eller som vilde supplere deres Hæftelse eller sammen-

lægge flere mindre Hæftelser op til mindst 100 Rdl., Interes-senter (Aktionærer) i Banken med Ret til Andel i Bankens Overskud, naar Sedlerne var blevet indløselige.

Da Aktierne nu i 1838, efter at Rigsdaleren havde naaet Pari, var begyndt at noteres paa Børsen og i Aarets Løb naaede op imod Pari, begyndte der at udvikle sig den Trafik, at velhavende Folk tilbød smaa Ejendomsbesiddere at indløse deres Bankhæftelser mod cederet Obligation for derved at skaffe sig Aktier af dem. Hvorvidt Aktieretten virkelig saaledes kunde løsrives fra Ejendommen og følge Behæftelsesobliga-tionen, var til en Begyndelse et juridisk særdeles omstridt Spørgsmaal, men blev ved en Højesteretsdom i Januar 1838 afgjort i Obligationsejernes, altsaa Hæftelsesopkøbernes Fa-vør, og derved havde denne Spekulationstrafik faaet fast Bund under Fødderne.

Nationalbanken fik imidlertid nu udvirket, at Kongen ved Pl. af 6. Aug. 1839 forandrede Oktroien derhen, at Suppleringsretten vilkaarligt begrænsedes, saaledes at den ophørte den 1. August 1842 (hvorimod Retten til at sammenlægge Smaa-hæftelser op til 100 Rdl. dog forblev urokket). Bestyrelsen var nemlig blevet ængstelig ved at se den ovenfor omtalte Sup-pleringsstrafik, hvorved Aktiekapitalen kunde komme til at svulme betydeligt op — ganske vist var den da ialt kun blevet suppleret med en halv Snes Tusind, og i Bankaaret $\frac{1}{7}$ 1839— $\frac{30}{6}$ 1840 voksede Beløbet kun med et Par Tusind. Men *Ten-densen* var alt herved tilstrækkelig tydeligt udtalt. I Virke-ligheden kom imidlertid denne Tidsbegrænsning af Supple-ringen til at virke i stik modsat Retning af den tilsigtede, idet den nemlig bidrog til at give Udøvelsen af denne Ret Fart og Fylde, saasnart den anden Faktor føjede sig hertil: Genop-livelsen af selve *Spekulationen* i Aktierne.

En stor Spekulationsbølge slog hen over Københavns Børs, Forretningsdrivende af Elias B. Muus' Art begreb saare vel, hvad for en Guldgrube der laa skjult i Bankhæftelsen, nemlig Andel i en monopoliseret Seddelbanks Overskud, og satte derfor Spekulationen i Gang. 5. Februar 1841 passerede Ak-tierne Pari — og i Juni kom de endog forbigaaende op i 116 à 118. Der udviklede sig en livlig Leveringsforretning i Papiret,

som i stort Omfang solgtes »paa Tid« : at levere i Juni og December Termin — pr. sidste Termin gik Prisen endog helt op over 120. Det gjaldt altsaa nu om at faa Materiale frem — og her aabnede Suppleringsretten netop den ønskede Adgang. Saalænge Kursen, som f. Eks. endnu i Januar 1840, var nede i 75 Rdl., var der ingen Mening i at supplere en Bankhæftelse paa f. Eks. 20 op til 100 med de 80 Rdl., som skulde til i Kontanter og altsaa derved faa en Aktie, der nu var 5 Rdl. mindre værd end Kontant-Tilskudet. Men stod Kursen i 110, fik man for sine 80 Rdl. en Hæftelseskvittering, som var 50 % mere værd end sit Paalydende (30 i Stedet for 20). Var Hæftelseskvitteringen kun 1 Rdl., fik man endog for sine 99 Rdl. en Værdi, som var 11 Gange dens Paalydende.

Herved skabtes der, hvad gamle Nathanson i »Berlingske Tidende« med Rette kaldte »en virkelig Omvæltning i denne Handel« (med Nationalbankaktier). I sin Aarsoversigt over 1841 korser han sig over den høje Pris — »da man maa antage, der vil medgaa 4 à 5 Aar, inden Udbytte kan ventes«. Blev det 5 %, vil en Pris af 120 à 125 være »høj nok« *til den Tid*, men ikke i 1841.

Ejendommelig nok lod Spekulanterne Nationalbanken selv forsyne sig med den nødvendige Kapital til Opkøbet — ved nemlig at lade Banken lombardere Aktierne, efterhaanden som man fik dem udleveret. Med Nutidens Forestilling om korrekt Bankpolitik stemmer dette daarligt; men Synspunktet var den Gang et andet. »Det forekommer os,« skrev »Berlingske Tidende« den 16. August 1842, »at Banken umuligt kan faa bedre Hypotek end sine egne Aktier.« Den udlaante til en Begyndelse 75 % af Kursværdien, hvad »Berlingske Tidende« imidlertid fandt for lidt. Paa et vist Tidspunkt laa henvend to Trediedele af Aktierne belaant i Banken.

Ved Aarsskiftet 1841—42 realiserede Elias B. Muus under disse Forhold i forholdsvis stort Omfang de Papirer, han havde i Reserve, og lod gennem G. Halkier & Co. sin Beholdning af 3 % dansk-engelske Statsobligationer sælge bedst muligt for at skaffe sig Penge til Indkøb af Nationalbankaktier. Samtidig introducerede han ovennævnte Kammerraad Hillerup til G. Halkier & Co. og lod dette Firma gaa i Gang med

for begge at foretage Spekulationer. Københavnerfirmaet arbejdede flinkt paa at tilfredsstille disse to gode Kunder. Den 8. Januar skriver de saaledes: »Vi have allerede i Gaar arbejdet paa Bankaktierne og søgt at gøre dem flove ved at udbyde pro forma til $105\frac{1}{2}$. Vi fik saaledes noteret $105\frac{1}{2}$ %, men der kom ingen frem. I Dag lykkedes det os derimod at faa 9.000 Rdl. til Levering paa Mandag til $105\frac{1}{2}$.« Huset beregnede sig derfor en Provision af $\frac{1}{4}$ %, som ved alle andre Forretninger, hvad Muus nedlagde Indsigelse imod, da han tidligere kun havde givet $\frac{1}{5}$ %. Halkiers svarede herpaa, at da Muus en Gang i Fjor Sommer var i København og besøgte dem, havde de benyttet Lejligheden til at meddele, at de fra Nytaar foretog denne Forhøjelse, og Muus havde ogsaa svaret, at han indgik derpaa, naar han fik Visshed for at kunne trassere indtil 30.000 Rigsbankdaler i Stedet for tidligere 15 à 20.000. »Vi tro punktligt at have udført enhver os godhedsfuldt overdragen Forretning, men maa tilstaa, at vi ikke ønske at arbejde for Intet, hvorfor vi ikke kunne afvige fra den gjorte Beregning. Af Deres sidste Ærede bemærke vi, at De ikke tror, at Kammerraad Hillerup vil blive tilfreds med, at vi beregne Provision for Optagelse af Laan i Banken.*) Vi maa herpaa svare, at Optagelse af Laan er forbundet med langt mere Ulejlighed og personligt Arbejde end Diskontering eller andre Bankforretninger. Vi have f. Eks. selv personlig maattet være i Banken, den første Dag for at faa Fuldmagten anerkendt, den anden for at indlevere Aktierne med Begæring om Laanet, og endelig den tredje Dag for at udstede Obligationen og modtage Laanet. Om nogen anden vil besørge sligt ene for Fornøjelsens Skyld derved, vide vi ikke; men derimod vide vi, at saadant kuns er os en Fornøjelse, naar vi fortjene noget derved. Kan ikke Forretningen taale Provisionen, da er den slettere, end vi ansaa den for at være. Thi havde vi Penge tilovers, satte vi en stor Del i Bankaktier, som uden Tvivl vil betale sig, for hvem der har Raad til at holde samme et Par Aar.« Som bekendt, fik Halkier & Co. i højeste Grad Ret heri — de steg til 112 en Maaned efter Suppleringsrettens Ophør.

*) De ovenfor omtalte Depôt- eller Lombard-Laan i Nationalbanken.

Elias B. Muus, der paa sin Vis var en prikken Mand, beklagede sig i høj Grad over »Tonen og Aanden« i dette Brev, som »langt fra kunde kaldes venskabelig«. Halkiers udtrykker i det følgende Brev deres dybe Beklagelse herover, men tilføjer: »Vi formodede, at vi vare saa gode Venner og saa nøje bekendte med hverandre, at vi ikke troede, at vi behøvede at lægge vore Udtryk saa nøje paa Vægtskaalen for ikke at misforstaa hverandre. Vi tro, at vore Principper ere temmelig ens, da vi begge gerne ville arbejde, men ogsaa begge gerne fortjene noget, uden derfor i fjerneste Maade at ville være ubillige eller paa nogen enkelt Genstand fortjene for meget, som ikke holder ud i Længden. Vi have takket Dem forbindtligst for den os overdragne Kommission fra Kammerraad Hillerup, og det er langt fra, at vi ønske, at denne Ven skal finde vor Beregning ubillig, mindre at De skulde fortryde at have skaffet os samme. Vi troede blot, at De ikke kendte den Ulejlighed, som er forbundet med at optage Laan i Banken. Vi havde allerede, som De meget rigtigt anmærker, fortjent saa godt ved denne Omsætning, at vi ingeniunde ville stoppe Hr. H. i sine fremdeles Spekulationer. Finder De det altsaa hensigtsvarende, bede vi Dem behagelig godtgøre ham den for Laanets Optagelse beregnede Provision og at sige ham, at vi paa Grund af opgivne Omstændigheder ere villige til fremdeles at optage Laan uden derfor at beregne os noget.« Angaaende Provisionsspørgsmaalet for Muus' eget Vedkommende gav Halkier & Co. ligeledes efter — »der Kluge giebt nach«, siger et gammelt Ord — og krediterede ham efter hans Forlangende for Differencen mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{5}$ %, men minder samtidig behændigt om, at Firmaet jo ogsaa har vist sig imødekommende overfor Svoger Ring. Brevet sluttede saaledes: »Vort Ønske er ingeniunde, at De formindsker Deres Forretninger med os« — hvad man altsaa kan se, Muus ligefrem har truet med — »derimod vilde det være os inderlig kært, om samme stadig maa forøges til gensidig Nytte og Fornøjelse. Langt mindre er det vort Ønske, at De skulde henvende Dem til noget andet Hus med en Del af Deres Forretninger, da samme langt fra ikke let bliver os for store og Diskonteringen med Deres Hr. Broders

Assistance let besørger. Sluttelig maa vi endnu en Gang beklage, at der uden mindste Hensigt fra vor Side er opstaaet blot en Skygge af Misforstaaelse mellem os, da det stedse har været og er os en inderlig Fornøjelse at besørge Deres Forretninger, hvis Natur vi godt lide, og haabe og ønske vi, at virkelige Misforstaaelser aldrig skulde komme til at svække det mellem os eksisterende Forretnings- og Venskabsforhold.«

Dette var den eneste Kurre, der kom paa Traaden. Derefter gik det blot endnu mere glat og godt. Det fremgaar heraf indirekte med tilstrækkelig Tydelighed, at Muus i sin Ripost maa have været særdeles skarp, hvad han forøvrigt ogsaa skal have haft Ord for af og til at kunne være, ikke mindst naar han troede sin Værdighed traadt for nær. Da den alt ovenfor omtalte Eskild A. Prøvensen i Kerteminde alt var blevet gammel i Gaarde, maatte han i Januar 1857 finde sig i at faa følgende Brev: »Det var mig ligesaa ubehageligt som overraskende, at De først saa lang Tid efter »Marie Christines«s Ankomst ved en tilfældig Lejlighed underrettede mig om samme, da De af mine gentagne Ytringer i sidste Brev vil have bemærket, hvor magtpaaliggende det havde været mig straks at faa Underretning derom. Havde De i Aftes eller i Morges sendt mig Ekspres, vilde jeg have set Underretningen i Formiddags og altsaa straks kunnet telegrafere til Mestern og faaet Ladningen solgt endnu i Dag. Der betales eller har rettere i de sidste Dage været betalt 14 Skilling Banco, ja indtil 2 Mark pr. Tønde mere for Byg med Skib pr. straks i Stedet for pr. Foraar, og det er derfor af Vigtighed at faa solgt. Jeg telegraferer nu straks i Morgen tidlig til Mestern, men frygter, at *Sløseriet*, som nu er indtruffet, har betaget Lysten til at give større Pris for hurtig Afskibning nu man har Haab om snart at se alle Havne aabne.«

Ogsaa dette lille Brev kaster Lys over, hvor nøje Muus fulgte selv den mindste Svingning i Markedet, men just derfor heller ikke taalte det mindste »Sløseri« hos sine Underordnede, som kunde hindre eller sinke hans Overblik.

Just fordi Muus saaledes havde nøje Rede paa alt i sin

Forretning, passede han selvfølgelig ogsaa at sende Remisser til Forfaldstiderne. Man ser af et Brev fra Halkier & Co., at det en enkelt Gang svigtede, saa at Københavnerhuset »i Hast selv maatte gøre Udvej« og spagfærdigt dertil bemærker, at »saadant er naturligtvis stedse forbundet med Opofrelse; thi man maa enten laane mod Hypothek, trassere Banco eller diskontere af Porteføljen, hvilket sidste vi have gjort. Men derved kommer man ogsaa i Rentetab, da man faar Penge liggende frugtesløse maaske for længere Tid, hvoraf man ellers trak Renter.« Det er interessant heraf at se, hvorledes Veksler var den saa at sige eneste kurante Anbringelsesmaade for flydende Kapital — kom Remisserne en Dag for sent og var kontante, kunde der let opstaa Rentetab, inden Lejlighed til nye Vekselskøb eller Vekseldiskontering frembød sig. Efter Halkiers blide Henstilling kunde det hænde, at Remisserne endogsaa kom for tidligt, i hvilken Anledning Halkier i en Skrivelse pudsigt bemærker: »At De har været forud med Remisserne har vel undret, men ikke skadet os. Bedre for end agterud.«

I 1842 kom Muus ind paa at trassere en betydelig Del af sine Veksler paa Halkier i Banco, rimeligvis for at lette Diskonteringen i Nationalbanken, der som noksom bekendt havde for Skik at vrage store Dele af de til Diskontering indleverede Rigmøntveksler paa Diskontodagene (f. Eks. 21. Juni 1842 60.000 af de indleverede 180.000) — hvorimod den saa at sige altid var Køber af Bancoveksler. Gamle Hvidt tog ogsaa viligt disse Muus'ske Bancotratter. Men da han ved Midten af Juli 1842 gik til Stænderforsamlingen i Roskilde, og Bankdirektør Christensen overtog Bancoporteføljen i hans Fraværelse, tog denne straks Halkier for sig og udtalte sin Forbavelse over, at Hvidt havde kunnet tage disse Papirer. Han erklærede paa det bestemteste, at han ikke tog noget Banco trukket fra indenlandske Steder paa København — at man tog Banco paa København trasseret fra Udlandet, var en anden Sag, »men slige Kursspekulationer vilde han ingenlunde favorisere«. Muus maatte da igen indskrænke sig til at trassere i Rigmønt. Derefter kommer Halkier ind paa at følge den Fremgangsmaade at indlevere dobbelt saa mange

Veksler til Nationalbanken, som han i Virkeligheden ønskede diskonteret, da Reglen var, at man højst fik Halvdelen antagne. Henimod December Termin blev Forholdet imidlertid — som Halkier skriver til Muus — »meget ubehageligt, da man aldrig faar at vide, om der er diskonteret eller ej, førend det er for sildig at rejse Pengene ved at sælge Banco«, og Følgen var, at man ordentlig »havde faaet en Skræk i Blodet«.

I Løbet af 40erne øges efterhaanden Elias B. Muus' hos og gennem Halkier & Co. optagne Kredit saa stærkt, at den fra ca. 93.000 Rdl. pr. Juni 1844 løber op til 274.000 Rdl. pr. 31. December 1845, og ved Udgangen af 1846 var den endnu 208.000 Rdl. Samtidig benyttedes Blancokrediten hos Mestern saaledes, at den fra 14.000 Rdl. ved Udgangen af 1843 efterhaanden steg til 44.000 Rdl. i Midten af 1846, og endog til 48.000 Rdl. pr. ultimo 1847. Hos Robinows var der sjældent mindre end 10.000 Rdl. Firmaet betjente sig saaledes af en efter Omstændighederne ret betydelig Kredit.

Som det imidlertid allerede ovenfor er gjort Rede for, gav det store »Vekselroulement« ham Lejlighed til en ikke ringe *Bankierfortjeneste*, ja, i 40erne har denne Indtægtspost Gang paa Gang været af afgørende Betydning for Aarets Overskud.

I saa Henseende fortjener atter at nævnes Spekulationen i Nationalbankaktier. Efter at disse længe havde ligget omkring 112, kom det lige i Begyndelsen af 1844 til almindelig Kundskab, at Banken havde indtjent et betydeligt Overskud, og at man paaregnede det samme for det kommende Bankaar 1844—45. Der aabnede sig derved grundet Udsigt til, at Sedlerne snart vilde kunne erklæres indløselige, og Aktierne atter som Følge heraf give Udbytte. Aktierne blev da paany livligt begæret, og Kursen steg fra ca. 113 til 117—124—126 og naaede 128 (Køberkurs) ved første Halvaars Slutning.

Elias B. Muus havde været saa forudseende allerede i December 1843 at erhverve sig en stor Post til Kurs omkring 114, og ved efterhaanden at afsætte disse, indtjente han alene i det paagældende Halvaar 1.700 Rdl.

Bortset fra disse og lignende Transaktioner var 40erne ikke helt lette Aar for Elias B. Muus med hans tredobbelte Forretning at slippe igennem, og det kom derfor godt tilpas, at han

i det samme Tiaar fik udbetalt sin Fædrene- og Mødrenearv, tilsammen over 30.000 Rdl.

* * *

Danmark var i det heldige Tilfælde i 1845 at faa en rig Kornhøst, hvorimod der i de omliggende Lande ligefrem blev Misvækst, og hertil kom Kartoffelsygen i Irland, hvorved Udlandets Efterspørgsel efter danske Kornvarer yderligere skærpedes. Da Priserne under disse Forhold naturligt steg rask, fik Danmark saaledes en i høj Grad lønnende Eksport. Det var alt lykkedes københavnske Huse som G. Halkier & Co. ved at tillade Provinskøbmændene at trække lange Veksler paa sig, at drage en Del af Omsætningen af Landets egne Produkter, der tidligere gik over Hamborg, til Hovedstaden. Nu blev disse Huse grebet af Frygt for atter at tabe den fordelagtige og for Landet saa naturlige Forretning paa Grund af de ovenfor beskrevne Vanskeligheder ved at faa deres Rigmøntveksler diskonteret i Nationalbanken. At som hidtil Tratter paa Hamborg stedse vilde blive villigt modtaget til Diskontering — oven i Købet lang Tid til den billige Rente af 4 % — turde man i Efteraaret 1845 ikke ret stole paa, da det forlød (og med Rette), at Banken manglede Ressourcer som Følge af, at den havde erklæret sine Sedler for indløselige. Den Udvej at sende sine Bancoveksler til Diskontering i Hamborg var desuden en kortere Tid praktisk spærret, saavel for Kredittratternes Vedkommende som ogsaa for de Bancoveksler, man fik i Betaling for Kornomskiftninger, da Forholdene i Hamborg forbigaaende var særdeles kritiske, saa at Diskontosatsen endog steg til 8 %. Dette førte atter til, at Nationalbanken maatte lade sin Diskonto for Bancoveksler følge med, man maatte gribe til Metalfondens Sølv mønt for dog i hvert Fald at kunne fortsætte sin Diskontering af de fra København trukne Bancoveksler.

For Muus gav Deltagelsen i den gode Konjunktur et Udbytte for de fire Kornsorters Vedkommende af 4.700 Rdl. for Kerteminde-Forretningen og 3.200 Rdl. for Odense-Forretningen. Høsten 1846 var atter rig og Priserne høje, og Ud-

Forretningsledere
i Elias B. Muus
Kerteminde

J. P. Kryger, Kerteminde
1839 - 81

E. A. Prøvensen, Kerteminde
1844 - 93

I. Causlund, Kerteminde
1843 - 45 — 1850 - 77

N. Henriksen, Kerteminde
1855 - 94

P. H. Petersen, Kerteminde
1888 - 97

H. Schriver, Kerteminde
fra 1890

R. V. Hansen, Kerteminde
fra 1894

byttet steg nu for Muus' Vedkommende til henved 20.000 Rdl. for Kerteminde-Forretningens Vedkommende og næsten 10.000 Rdl. for Odense-Forretningens Vedkommende. Men efter at hele vort Udførselsoverskud af denne Høst var lykkeligt afsat, indtraf i Efteraaret 1847 et sensationelt Prisfald for Korn, saaledes paa Hvede fra godt og vel 17 Rdl. pr. Td. til $7\frac{2}{3}$ Rdl. Rug faldt fra 14 til 5 Rdl. pr. Td., Byg fra $10\frac{1}{3}$ til $4\frac{1}{6}$ Rdl. Da hertil kom Oktober-Krisen i England og Krigen i Foraaret 1848 vil det ikke undre at høre, at Muus for Kornhøsten 1847's Vedkommende endog havde et Tab for de 4 Kornsorters Vedkommende paa 3.000 Rdl. for Kerteminde-Forretningen og kun et Overskud paa 2.000 Rdl. for Odense-Forretningen. Til Gengæld var Nettofortjenesten for det følgende Aar (1849) for de 4 Kornsorters Vedkommende 13.800 Rdl. for Kerteminde-Forretningen og 8.000 Rdl. for Odense-Forretningen.

Hvor meget Muus var om sig for at føje Bifortjeneste til sine Hovedforretninger i Odense, Kerteminde og Bogense, ses bl. a. deraf, at han paatog sig Agenturet for »Brandassuranceforeningen i Altona« under Direktion af H. W. Stoppel. Interessenterne i dette Selskab maatte i Begyndelsen af 40erne regelmæssigt betale Efterskud (Nachschüsse), men fra Aaret 1. Juli 1846 til 30. Juni 1847 blev der givet en anselig Dividende. Dette Brandforsikringsinstitut nød i 40erne et vist Ry og havde gennemgaaende gode Repræsentanter rundt omkring i Jylland og Fyn, saaledes bl. a. Firmaet Bertel Bruun i Assens. Forholdet varede i flere Aar.

Den 1. November 1849 etableredes Firmaet Wilh. R. Maegaard i selve Sukkergaarden som et Datterforetagende af Elias B. Muus. Maegaard havde i Forvejen været knyttet til Butiksforretningen og førte derefter selvstændigt denne, dog å meta med Muus. Det nye Firma, som financieredes af Muus, kom efterhaanden foruden Detailsalget til ogsaa at drive forskellige en gros Forretninger, saaledes senere navnlig i Smør, men forøvrigt ogsaa Trælast, Frø, Korn og Foderstoffer.

Maegaard var en djærv og dygtig Mand, som havde Elias B. Muus' fulde Tillid, og fuldt vel forstod at staa paa

egne Ben og føre sin Del af Forretningen paa fuldt selvstændig Vis. Da Elias B. Muus i 1857, hvorom nærmere siden, flyttede til København, var det Maegaard og hans Efterfølgere, der i lange Tider gav Forretningen i Sukkergaarden dens Præg — egentlig er dette Forhold først ophørt med Thorbjørn Muus' Optagelse i Firmaet i 1908.

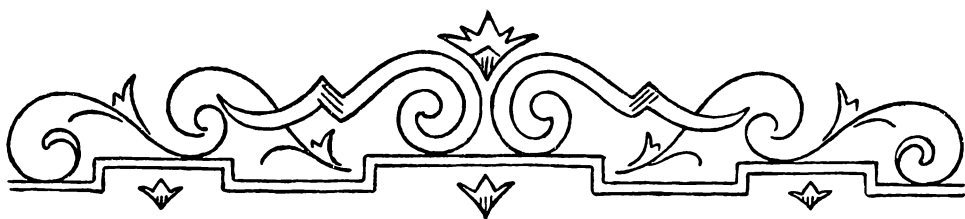
Om Wilh. R. Maegaard's Købmandssyn fortællendes det pudsig Træk, at da en Gang Bestyreren af en senere oprettet Assens Filial overfor Elias B. Muus i Maegaards Nærværelse skulde forsvare det ringe Udbytte og paapegede, at han til Gengæld ingen udestaaende Fordringer havde, udbrod Maegaard fuld af Forfærdelse: »Det har jeg sgu aldrig haft Raad til!« Han forstod med andre Ord den Kunst baade at vove og — at vinde.

Efter Overflytningen af Forretningens Hovedsæde til Odense var det først i nogle Aar Lars Larsen, som tidligere havde været selvstændigt etableret i Kerteminde, der sammen med J. P. Kryger ledede Forretningen i Bælt- og Sundstaden. Lars Larsen var til at begynde med den mest betroede, hvad der allerede fremgaar af, at han fik en efter Tidens Forhold forholdsvis stor Gage. J. P. Kryger var oprindeligt begyndt som Handelsbetjent med en Aarsløn af 150 Rdl.; men i Løbet af nogle Aar kom han op paa 1.000 Rdl. plus Tantième af »General-Vare« og Trælast samt Skibsandel.

Eskild Anthon Prøvensen, født 1828, begyndte ligeledes som Lærling i Forretningen. Men efter Lars Larsens Død kom han sammen med J. P. Kryger til at indtage en ledende Stilling og blev efterhaanden ligesom Kryger lønnet med en vis Andel af Forretningens Overskud.

I 1850 udlejedes Butiksforretningen til Købmand I. Causlund, som indtil da havde drevet Forretning i 4 Aar sammen med Købmand Storm under Firma Storm & Causlund.

Hans Hustru forestod Skænkestuen, hvor lige op til vore Dage Kunderne kunde faa Øl og Snaps til deres Mellemmad — og hvori der endnu stadig for disse drives en mindre Beværtning.

AARENE 1850—57 havde Danmark en Række rige Høst-
aar — kun et enkelt Aar, 1853, var mindre godt, alle de
andre var over Middelhøst, og de to af dem, 1852 og 1854,
gav endog formelig Kæmpehøst. Følgen var, at det danske
Rige havde stort Overskud til Udførsel. Eksporten af Korn fra
Kongeriget og Hertugdømmerne var i Aarene 1852—1862 over
 $3\frac{1}{3}$ Million Tdr. aarlig, hvilket var dobbelt saa meget som en
Snes Aar tidligere og 3 Gange saa meget som i 20ernes Be-
gyndelse. Størst var Kornudførselen i 1855, da den naaede op
til $4\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. Denne Udførselshandel var saa meget mere
fordelagtig for Landet som Priserne gennemgaaende var høje.
Saaledes var Kapitelstaksten for Rug og Byg i Gennemsnit i
Aarene 1851—1860 henholdsvis 6 Rdl. 2 Mk. 3 Sk. og 5 Rdl.
11 Sk. — i Aaret 1859 endog henholdsvis 9 Rdl. 3 Mk. 8 Sk. og
6 Rdl. 4 Mk. 14 Sk. Til Sammenligning kan anføres, at i det for-
udgaaende Tiaar var Gennemsnitsprisen henholdsvis 4 Rdl.
3 Mk. 12 Sk. og 3 Rdl. 3 Mk. 2 Sk.

Naar det lykkedes os i disse Aar ej alene at afsætte vort
Korn, men overhovedet vore Udførselsprodukter i Udlandet
i saa stort et Omfang og paa saa lønnende Vis, skyldtes det
ikke alene den almindelige Stigning i Verdensprisniveauet,
som var en Følge af den ved de store kaliforniske og austral-
ske Guldfund skabte pludselige og stærke Forøgelse af de
ædle Metaller, men for Danmarks Vedkommende traadte
hertil en særlig K r i g s k o n j u n k t u r: i Marts 1854 brød Krim-
krigen ud mellem Vestmagterne og Rusland, og den afslutte-
des først ved Pariserfreden i Sommeren 1856.

For nogenlunde at komme paa Højde med de Krav til

Kreditydelse, som under disse Forhold blev stillet til Nationalbanken, fik endelig denne under 4. Oktober 1854 Tilladelse til at forøge Seddelmængden fra 20 til 24 Mill. Rdl.

Hvad særlig vort Eksportsalg af Korn angaar fik i denne Periode Englandsmarkedet ny og øget Betydning. De gamle britiske Kornlove med deres kraftige Beskyttelse paa den indenlandske Kornavl, var i 1846 blevet brudt ned af Robert Peel, og fra 1. Februar 1849 at regne gik Tolden ned til 1 sh. pr. Quarter.

Der er under disse Omstændigheder intet forunderligt i, at Muus ogsaa i flere af disse Aar tjente gode Penge paa sin Kornforretning. Nævnes skal saaledes for Aaret 1. Juli 1849—30. Juni 1850: 12.800 Rdl., det følgende Aar: 14.300 Rdl., 1852—53: 8.900 Rdl. 1854—55: næsten 11.000 Rdl. — alt for Kertemindes Forretningens Vedkommende. Udbyttet var for Odense-Forretningen beskednere, saaledes for 1849—50: 5.800 Rdl., 1850—51: 6.300 Rdl. — fra 1854 gjorde Kornforretningen bl. a. à meta med Firmaer som Detlefsen, Bruun, Wilh. R. Maegaard og Raffenberg, og Nettofortjenesten var da for Muus' Vedkommende 5—7.000 Rdl. aarlig.

Ved Udgangen af det store Kornaar 1856 kunde han opgøre sin Andel i à meta Forretningen med:

- Maegaard til 30.500 Rdl.,
- A. Detlefsen til 42.000 Rdl. og
- B. Bruun til 78.200 Rdl.

* * *

Efterhaanden som Kornforretningen i Kertemindes vokse og voksede, blev Mangelen paa Lagerplads føleligere og føleligere, ikke mindst derved, at Firmaets største Konkurrent heldigt forstod at overvinde denne Vanskelighed. Det er i det foregaaende omtalt, at Slægtens Stamfader, Skipper Laurs Muus, allerede i 1734 ejede en Del af den store Ejendom paa Hjørnet af Langegade og Havnepladsen (nu Nr. 2), nemlig de 15 Fag af Forhuset ved Langegade, der ligger nærmest Kirken. Senere gik Gaarden gennem mange Hænder, saaledes var Hjørnet mod Havnepladsen flere Aar Bolig for Sogne-

Mænd, der har arbejdet
i Kompagniskab med
Firmaet Muus

M. Prøvensen, Odense
Kerteminde 1842-57
Odense 1857-78

G. Nagel, København
1857-1909

R. H. Gylding
Kerteminde 1829-39
Bogense 1839-55

A. Detlefsen, Bogense
1852-89

G. V. Larsen, Bogense
fra 1888
overtog selv Forretningen 1925

Wilh. R. Maegaard, Odense
1849-82

Thor Hansen, Odense
1876-1908

præst Jens Paludan-Müller, ligesom den senere kom i Byfoged Thaulow's Eje.

I Aarene 1840—44 blev Gaardens to Dele samlet af Købmand Johan Kruuse fra Nyborg, der omkring 1850 lod den store 2-Etages Magasinbygning ud mod Havnen opføre. Forholdet mellem de to Konkurrenter blev derefter meget spændt — og Muus bed sig derfor mere og mere fast i den Idé, at han saa at sige for enhver Pris maatte erhverve Kruuses Ejendom og saaledes grundigt skaffe sig af med sin Medbejler. Det ses nu ogsaa, at det lykkedes ham i Foraaret 1856 at faa Kruuse til at sælge sig Gaarden for 15.125 Rdl., hvoraf et første Afdrag med 3.517 Rdl. skulde betales inden 1. Juni. Kruuse maa imidlertid straks have fortrudt Salget, nok er det, han vægrede sig ved at modtage Pengene og erklærede stadig at anse sig som fuldkommen Ejer af sit Handelsetablisement i Kerteminde og alle tidligere Forhandlinger om Afhændelse for endeligt ophævede. Muus maatte derefter den 27. Maj sende ham, som boede i Nyborg, Notarius Publicus i denne By paa Halsen for at tilkendegive Kruuse, at Pengene laa parat til Udbetaling, og at Muus kun udbad sig Kruuses nærmere Bestemmelse, om han ønskede Pengene betalt i Kerteminde, Nyborg eller Odense, hvorefter Beløbet vilde fremkomme den 31. Maj mod Sælgerens behørig Kvittring og Ejendommens Overdragelse til Muus som Køber. Heller ikke overfor Notarius Publicus vilde imidlertid Kruuse indrømme, at han havde at modtage noget Afdrag, da han ikke mente at have solgt Ejendommen. Men ved et Forlig, som er optegnet i Nyborg Købstads Forligelseskommisssions Protokol den 6. Juni 1856, gav dog Kruuse endelig efter — mod at den Frist, der ved Købekontrakten var indrømmet ham til Ejendommens Fraflytning, forlængedes udover den tidligere fastsatte Termin, senest dog den 20. August s. A. Muus forpligtede sig endvidere til at beholde Kruuses Gaardskarl, Hans, der var fæstet til at tjene ham til 1. November, mod en halvaarlig Løn af 60 Rdl. paa egen Kost og Tilladelse til at oppebære Drikkepenge. Det ses endvidere af Forliget, at den oprindelige Anledning til den mellem Parterne opstaaede Uenighed var et Lejebeløb paa 150 Rdl., som var oppebaaret

af Kruise, og som Muus gjorde Fordring paa, men nu maatte nøjes med Halvdelen af, nemlig 75 Rdl. Konsul Muus maatte paa sin Side erklære, at »alt hvad der i Anledning af den om forbemeldte Ejendoms Køb opstaaede Uenighed var foretaget fra hans Side mod Hr. Konsul J. Kruise, ikke i nogen Maade skal komme bemeldte Hr. Konsul J. Kruise til Skade eller Forklejnelse paa Ære, gode Navn og Rygte.« — Man ser saaledes, at det er gaaet haardt til, rimeligvis har de gode Mænd været lige haarde Halse. Nu blev det ganske pudsigt bestemt, at dette Forlig ikke alene skulde bekendtgøres ved Tinglæsning, men ogsaa ved Trommeslag rundt omkring i de to Byer.

Den af Kruise i sin Tid tilkøbte Grund af Toldpakhuset gik ogsaa med i Købet for Muus' Vedkommende, og siden da har altsaa Firmaet ejet denne store rummelige Gaard, i hvis Stueetage ud til Langegade den ene af de administrerende Direktører, Hr. R. V. Hansen, den Dag i Dag har sin Bopæl.

I den store Strid havde det ikke mindst været Eskild A. Prøvensen, som var i Ilden. Denne saare myndige Mand kom nu i 50erne til at spille Kerteminde-Forretningens første Violin. Han fik sin Lejlighed i Hovedbygningen mellem Butikken og Haven, og fik fra 1854 hele Personalet paa Kost. Han lønnedes ligesom Kryger først med Gage, men senere med Tantième og Andel i Skibsoverskudet, senere igen med en Sjettedel af Forretningens Overskud. I Smug kunde der vel skimles over, at han »gav Grosserereren«, vel ikke mindst fordi han, efterhaanden som Tiden gik, kom ind paa at føre et flot Hus, naar Omegnens Honoratiores var hans Gæster. Men vist er det, at han forstod at optræde paa en Maade, saa han overhovedet kom til at spille en førende Rolle i den lille By, hvor han bl. a. blev Sparekassedirektør og Byraadsmedlem.

I 50erne blomstrede under hans Ledelse en gros Forretningen op, foruden som alt ovenfor nævnt i Korn, ogsaa i Trælast, Kul og Støbegods. Det var ikke mindst Tiendekorn, som købtes af Forretningen, og til Tider i 50erne og 60erne kunde der holde indtil 100 Vogne i Gaarden og Gaden med Korn fra Omegnen.

* * *

Den i 1856 erhvervede Magasingaard ved Havnen

Det var et ejendommeligt Liv, som gennem 40erne og 50erne rørte sig i slig en gammel Købmandsgaard som de to, Elias B. Muus havde i Eje henholdsvis i Odense og Kerteminde. Det gik paa en Gang stort til, og dog passedes der paa hver en Udgift ned til Smaalighed.

Naar man fra Brogade i Odense naar ned til Frederiksbroen og ser Sukkergaarden og dens Have ligge foran sig, faar man Indtryk af en vis storstilet Hygge, noget roligt, solidt og gammeldags, men tillige noget fornemt — der er Holdning over Sukkergaarden; man ser umiddelbart, den rummer en Patriciers Hjem. Der krævedes den Gang først og fremmest rummelig Plads, mange og store Værelser. — Elias B. Muus havde 12 Børn, og Husmoderen raadede over megen Medhjælp: Kokkepiger, Stuepiger, fast Syjomfru, Lærerinde (tysk Guvernante), hvortil yderligere kom, at en Handelsherre efter Datidens Skik havde hele sit Personale paa Kost og Logi; og til dette Personale hørte ej alene Kontorbetjente, men ogsaa diverse Gaardskarle til Landmændenes Betjening, og endelig tvende Stafetter, Poul og Morten, som bl. a. idelig var i Bevægelse mellem Odense, Kerteminde og Bogense for at bringe Pengeposer, Pakker og Brevskaber frem og tilbage.

Der maatte saaledes føres en stor Husholdning, men der maatte da ogsaa nøje vaages over, at Udgifterne hertil holdtes indenfor det beskednest mulige Maal, og at intet gik til Spilde. Fra den yngste Søns Oscars Ministertid har vi en lille Skildring af »Den gamle Købmandsgaard« i hine Tider, og heri hedder det udtrykkeligt om Sukkergaarden: »Til daglig Brug var Levemaaden meget tarvelig. Bagerbrød var en Delikatesse. Hver Fødselsdag fik jeg saaledes et 2 Skillings Franskbrød; men nede i det store hvælvede Vaskehus stod Dejtruget, hvori hver Uges Brødforsyning æltes for derefter at sendes til Bageren.« Naar Børnene havde Baller, var vel Balsalen pompøs: den gik tværs gennem Bygningen, langs Væggene stod hvidlakerede Sofaer med rødt Betræk, og i den ene Ende var der en fast Tribune for Musikken. »Men,« tilføjer Oscar B. Muus, »Traktementet til Ballerne var kun skaaren Smørrebrød og Punch eller Biskop.« Paa den anden Side

udvistes der en vis rundhaandet Flothed, saa snart de store Kunder fra Omegnen, de »gode Venner fra Herregaardene« en sjælden Gang kom i Besøg — saa vankede der til Aften varm Gaasesteg, Ænder, Harer eller lign., og der blev hentet adskillige Flasker Vin op fra Kælderen.

En à to Gange ugentlig kørte Elias B. Muus ned til Kerteminde for personligt at overvaage, at alt gik, som det skulde, og om Sommeren, særlig i Ferierne eller paa Søndage, fik saa gerne nogle af Børnene Lov til at komme med. Denne Udflugt var deres største Fornøjelse. Der blev spændt for den store, aabne Familievogn, og det størst mulige Antal blev anbragt deri. Hvert et Hus paa Vejen var en gammel Kending, og naar Kertemindes røde Tage første Gang skimtedes over den blaa Fjord, hilstes de med høje Jubelraab, Naar Børnene var læsset af Vognen, var deres første Besøg det store, gammel-dags, hollandske Køkken med dets Gulvfiser, brogede Maling og store Komfurnhvelving — »Ja, det Køkken i Kerteminde! aldrig,« fortæller den gamle Minister, »har senere en Frokost smagt mig som det Maaltid, vi trakteredes med, naar vi kom til Kerteminde. Og saa tumlede vi Børn da ved Havnen og i Skoven eller i Boden og paa Tømmerpladsen, og naar vi om Aftenen skulde køre hjem, fik hvert af Børnene ufravigeligt et Kræmmerhus med Svedsker, Rosiner og Mandler. Det var vor faste højt elskede Tribut.« Og han tilføjer: »Man var nøjsom den Gang!«

Ja, man var nøjsom, og man maatte være nøjsom, ikke mindst fordi det gjaldt om overhovedet at holde Udgifterne nede, men ogsaa noget fordi slig stor Købmand ved enkelte forefaldende Lejligheder maatte vise sig som grandseigneur i ydre Optræden. I de daarlige Aar maatte Husholdningskontoen klemmes ned til under 3.000 Rdl. I de gode Aar kom man op paa over 3.000 Rdl. for Husholdningen i Odense og et lille Tusind for Husholdningen i Kerteminde. I et glimrende Aar som 1857 kom man op paa 4.000 Rdl. i Odense*) plus 5.000 Rdl. som »ekstra Husholdningsudgifter«.

Børnene fik Fødselsdagsspecier og Karakterpenge, hvad

*) Man erindrer, at fra 1854 overtog Provinsen Husholdningen i Kerteminde.

Sukkergaardens Ydre I (Façade mod Aaen)

Sukkergaardens Ydre II (Façade mod Frederiksgade)

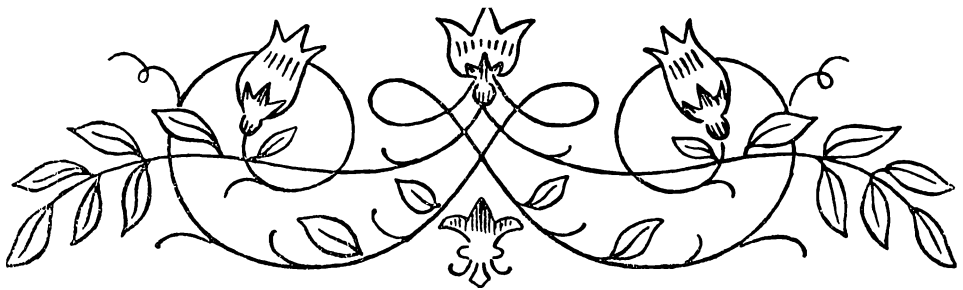
Sukkergaardens Indre I

Sukkergaardens Indre II

der dog vil sige, at disse blev sat paa Rente for dem, saa de først som Ynglinge fik Penge at raade over. Som galant Ægtemand sørgede Muus altid for, at hans musikalske Hustru var rigeligt forsynet med de nyeste Noder. Da man selv havde Chokoladefabrik, brugtes Chokolade ofte som Gave til den fjernere Familie — men alt bogførtes nøje til Hvid og Skilling, saa at Husherren kunde holde Øje med ethvert nok saa lille Udslag af Luksus. Og selve Forretningsomkostningerne blev endnu strengere overvaagede. Det gamle Ord om, at »hvor der handles, spildes der ogsaa«, maatte ikke slaa til i dette Tilfælde.

En underlig Blanding af Rundhaandethed og Karrighed var sligt et Købmandsskabs Væsen! Men man maa ogsaa vel huske paa, at en Mand som Elias B. Muus havde gjort 20ernes Usseldom og 30ernes træge Tarvelighed med. Efter 40ernes saare jævne Vækst stemmede han derfor ogsaa rent uvilkaarlig Ryggen stærkt imod Strømmen, da den i 50erne gik hastigt og stridt og ovenikøbet blev guldførende. Men hvor nøje han end passede paa at kunne have sit paa det tørre og ikke vove sig længere ud, end han kunde bunde, var han dog tilsidst lige ved at tabe Fodfæstet og blive revet med af Strømmen — lige da pludselig Vandfaldets bratte Styrt viste sig forude, og det gik op for Alverden i Rædsel, at Strømmen førte til Afgrunden!

KRISEN i 1857 var en virkelig Verdenskrise. Den kom vesterfra, ovre fra Amerika, og gik over England og Hamborg med et Uvejrs Vælde til saa at sige hele Europa. Da Julen kom, saa den i næsten alle Storsteder ind i Titusinder af nye fattige Hjem, hvoraf endog adskillige tidligere havde været rene Rigmandshjem. Fyrstelige Formuer var smeltet hen som Sne efter Tøbrud, Skatte forvandlede til Støv, Arbejdspladser og Fabriker lagt øde, gamle ansete Handelshuse, »i hvis Kontorer en uindløst Veksel havde været ligesaa uhørt som en Løgn i en Hædersmands Mund«, overgivne til Fallit og Skændsel. Det var, som selve det økonomiske Verdensmaskineri pludseligt var gaaet i Staa. Produktion og Omsætning, Handel og Skibsfart, ja, selv Jernbanernes Godstrafik standsede som ved et Trylleslag. I de fyldte Pakhuse laa Varerne som naglede fast, paa Vandvejene saas hverken Sejl eller Skorstensrøg. Bygninger under Opførelse, Jernbaner under Anlæg laa forladt af al Arbejds-kraft. Maskinernes Hjul snurrede ikke mere, fra Værkstederne lød ingen Hammerslag, Banker var lukkede og Kontorer stængede.

Saa vældig og vidtomfattende var Krisen i 1857 — det var, som om en Farsot, en Pest, selve den faldende Syge havde slaaet Verden med Raadvildhed og Ødelæggelse.

Som det alt fremgaar af den ovenfor givne Skildring, var Hamborg gennem 40erne og 50erne kommet ind paa at være Bankier i større Stil — den var det for Danmark, ja, for hele Norden, men selvfølgelig i langt større Omfang for Tysklands Vedkommende. Hamborg var ved sin Beliggenhed

og sine Handelsforbindelser blevet den første Vekselplass for næsten hele det nordlige Europa — og Vekselrytteriet var just i 1857 drevet op til en efter Omstændighederne ligefrem forbløffende Højde. Man maa erindre, at ved Vekselsomsætning er det ikke alene tilstrækkeligt, at Trassenten, Acceptanten og Endossenterne er gode, det er af ikke mindre Betydning, at Vekslens Afsætning og Udbetaling kan ske paa et Sted, som staar i bekvem og stadig Forbindelse med andre Handelspladser. I hele Nordtyskland, Østersølandene og Skandinavien maatte man derfor efterhaanden coutumemæssigt trassere paa et Hus i Hamborg. Skulde en Veksel uden Betænkning og Omsvøb tages i Betaling, maatte det være en Hamborg-Accept. I saa Henseende maa det ogsaa vel erindres, at Staden ikke blot var den første Handelsplads men ogsaa Sølvmøntfodens klassiske By, da Hamborg Bankpenge var lig Sølvbarrer.

Saa længe den Trafik fra de store Hamborgerhuses Side: at yde Acceptkredit, gik regelmæssigt og uden Afbrydelse, var det en fristende let Maade for Accepthuse i Hamborg at tjene Penge paa, og derved forklares det, at Vekselaaccepternes samlede Sum under Krisen saa ofte kunde vise sig mangfoldige Gange at overskride et Handelshus' hele Formue. Inden Acceptkrediten blev ydet f. Eks. en Mand som Muus, havde man fornuftigvis nede i Hamborg undersøgt hans Forhold og forvisset sig om hans Vederhæftighed, og saa længe Tiderne var gode, indløb Dækning jo ogsaa Gang paa Gang rettidigt, saa man efterhaanden vænnede sig til slet ikke at tænke paa den Risiko, man løb.

Helt tidt gik det imidlertid saaledes, at Dækning vel i Begyndelsen kom i Kontanter eller dog gode Valutaer, men senere kun i almindelige Veksler. Medens Københavnercoutumen var denne, at Accepthuset i Hamborg umiddelbart før Forfaldstid enten fik kort Banco eller sine egne Veksler tilbage, blev altfor ofte Remisserne fra Jylland og Fyn, for Resten endnu hyppigere fra Sverige og Norge, lange Tratter, som Accepthuset altsaa maatte have diskonteret for at faa Dækning. Det kom derved faktisk til at hæfte for det dobbelte Beløb af den tilstaaede Acceptkredit, nemlig

først som Acceptant for det prolongerede Beløb, dernæst som Endossent for nok et ligesaa stort Beløb. Dernæst blev det efterhaanden i 1857 vanskeligere og vanskeligere at faa Dækningsvekslerne gjort i Penge. De betrukne Huse var vel villige nok til at acceptere, men mange Gange nød de ikke det Ry for Finhed og Soliditet, som gjorde det let at faa Vekslerne anbragt. Der var nemlig efterhaanden opstaaet en Række Firmaer, som uden at have egentlig Kapital bag sig, knapt nok Vareforretning, væsentlig eller udelukkende drev Veksselforretning for at tjene Acceptprovisionen. Saaledes blev efterhaanden selv de bedste Hamborgerhuses Portefølje fyldt med Papirer af mere eller mindre tvivlsom Værdi. Saa længe der var Liv og Røre i Varehandelen som først i 50erne og langt ind i 1857, hvor enhver Artikel fandt Afsætning til lønnende Priser, gik alt godt, omend efterhaanden en Del Besværligheder meldte sig. Men det løb dog stadig rundt.

Dette ved overdrevent Vekselrytteri skabte Kreditsystem blev nu netop det følsomme Sted, hvor Krisestødet udefra skulde ramme Hamborgs i sig selv ingenlunde usunde Forretningsliv. Da britiske Handelshuse, der havde aabnet nordiske Forretningsdrivende Kredit mod Hamborg-Accept, som Følge af at de ikke fik deres Penge fra Amerika, standsede deres Betalinger, »kom« de paagældende Acceptfirmaer i Hamborg derved pludselig »op for« Beløbene, og i samme Nu fik man i Elbstanden aabnet Øjnene for, at den hele Kreditbygning egentlig var et Korthus; det var nok at tage et enkelt Kort bort for at faa det hele til at styrte sammen.

Naturligvis var den dybtliggende Aarsag til denne fuldstændige Omvæltning i Forholdene, som Krisen skabte, det fra Amerika udgaaede store og pludselige Prisfald paa saa at sige alle Varer. Handelen med Nordamerika, som for Hamborgs Vedkommende alene i 1856 steg med 14 Mill. Mark Banco, var der allerede lidt svære Tab paa. Men dette var for intet at regne mod det Tab paa samtlige Varelagre, som nu skabtes ved, at Priserne rutschede nedefter. Hele Billedet forandrede sig, Priserne faldt, Betalingerne kom ikke ind, ny Kredit blev nægtet, man afviste ikke alene Veksler, men endogsaa Banksedler, — og pludselig viste det sig, at

Alverdens Guld og Sølv ikke vilde slaa til, naar alle de Betalingsforpligtelser, som var skabt ved Hjælp af Krediten, derved skulde indfries. »En paa Kredit rullende Omsætning kan ogsaa kun holdes i Gang af Kredit.« Naar Formanden, altsaa det ene Led i en stor Kæde, med eet undlader at betale Bagmanden, brister Forudsætningen og dermed hele Kæden, Drivværket staar stille, Produktionsmaskineriet standser. Ulykken er, at naar Formanden skal betale sin Bagmand, er hans Betalingsforpligtelse gjort op til en højere Varepris end den, han nu kan faa betalt; han skal altsaa betale en højere Fordring med Udbyttet af de nu pludseligt lavere Priser, med andre Ord: den lavere Værdi skal dække den højere — det er klart, at dette er umuligt! Formanden maa da gribe til sine Reserver, til sin Formue, men slaar den ikke længer til, indtræder Bankerotten.

Krisen brød ud i August ovre i Amerika, men naaede egentlig først England ind i Oktober. Ejendommeligt nok kom dog for Fyns Vedkommende det første Stormvarsel allerede i September. En Købmand i Faaborg, som havde indladt sig paa betydelige Engagementer, var kørt fast, og Fyens Disconto Kasse — hvoraf Muus i 1846 havde været Medstifter og i hvis Repræsentantskab han sad — var en af hans Hovedkreditorer. Da man ved en Undersøgelse forvissede sig om, at i hvert Fald en forceret Realisation af hans Lager saare langt fra vilde bringe Dækning for hans Gældsforpligtelser, maatte man tage et generelt Pant i samtlige hans Ejendele, deriblandt straks overtage hans vældige Kornbeholdning for muligt at sælge den forsigtigt underhaanden. Men saaledes gik det saa at sige overalt paa Fyn — alle Vegne laa der vældige Kornbeholdninger, og for hver Dag der gik, medens stadig Priserne faldt, blev det vanskeligere og vanskeligere at sælge noget af dem. Paa den anden Side havde man til de i Løbet af Foraaret og Sommeren stærkt stigende Priser gennemgaaende indkøbt store Varepartier, hvad der ligeledes gjaldt for Elias B. Muus' Vedkommende. Allerede i Oktober blev Forholdet saaledes, at disse Partier efterhaanden skulde modtages og betales, men man kunde ikke blive af med de Varer, man til Gengæld skulde

afsætte. Allerede den 10. Oktober klager E. A. Prøvensen: »Min Kasse er aldeles renonce« — og gentager denne Vending den 21. s. M. i en Skrivelse, hvori han udbeder sig snarest 2 à 3.000 Rdl., »Penge maa endelig sendes, da det er mig umuligt at begaa mig med tom Kasse altid.« Den 28. Oktober forlanger han igen Penge, »da jeg nu ligefrem maa tage paa Kredit.« Den 5. November hedder det: »Min Kasse er igen tom, og beder jeg Dem sende 2 à 3.000 Rdl.« Og endelig den 2. December skriver han: »Endnu har jeg begaaet mig uden Penge, men De kommer til med Hans mindst at lade mig faa 1.000 Rdl. Rædsomme Tider!«

Ja, i Sandhed var det »rædsomme Tider«! Dagen i Forvejen, Tirsdag den 1. December, kunde »Dagbladet« i sit Morgenummer konstatere: »Den store Krise, hvis Ødelæggelse vi hidtil har kunnet se paa Afstand, medens kun Dønningerne sporedes i vore Forhold, *har nu naaet os*. Man tør ikke længere vente at forskaanes for dens sørgelige Virkninger.«

Det var især Hamborg-Telegrammerne, som paa Københavns Børs vakte ligefrem Panik. Et af disse lød saaledes: »Bestyrtelsen her er ubeskrivelig. Stadig meldes Suspensioner af de agtværdigste og mest formuende Huse. Notarerne afviser Sikkerhedsprotester, da de ikke kan overkomme Arbejdet.« Og i Morgenbladene for Onsdag den 2. December stod at læse en den foregaaende Aften sent indtruffen Depeche saalydende: »Suspensionerne tiltager, selv rige Huse har maattet standse deres Betalinger. Selv det allerfineste Papir kan ikke mere anbringes,« og i et andet Telegram hedder det: »Vedblivende Suspensioner af de højest agtede, faktisk sikreste Huse.«

Var der nogen, hvem alle disse Efterretninger maatte ramme som et Tordenslag, var det Elias B. Muus. Hidtil havde han været en Mand, som gennemgaaende havde haft Heldet med sig, ikke helt sjældent Held i Uheld, men nu ramte Ulykken ham dobbelt, fordi den netop faldt over ham paa et for ham særdeles ubelejligt Tidspunkt. Han havde i største Stil viklet sig ind i vidtløftige og omfattende Vekseltansaktioner, — ikke mindst med Hamborger-Huse; — det

var da netop Folk som han, der var i Vinden, ude paa aaben Sø, udsatte for hele Uvejrets Rasen.

At det truende Skibbrud var *fælles*, var for en Gangs Skyld kun en daarlig Trøst; thi det betød, at ingen agtede paa ham personlig, enhver havde nok at skøtte med sig selv og sit eget. Men netop han *personlig* var i en vanskeligere Situation end de allerfleste. Under Indtrykket af de forudgaaende glimrende Tider havde han netop vovet at foretage et nyt, dristigt Fremstød, ganske som da han 16 Aar tidligere flyttede fra Kerteminde til Odense: han var just lige i Færd med at forlægge sin Forretnings Hovedsæde til København, var med dette for Øje kort Tid i Forvejen draget derover og netop nu i Gang med at installere sig selv, Familien og Hovedforretningen — den sidste under et nyt Firmanavn: B. Muus & Co.

Det var da saaledes under de slettest mulige Auspicier, at Nybegyndelsen faldt. Han følte nu hele Grundlaget vakle under sig, og Privatbreve fra hin Tid vidner ogsaa noksom om, med hvor bange Bekymringer han saa Fremtiden i Møde, og i hvilken Spænding han fulgte de offentlige Begebenheder.

Nationalbanken var kørt ganske læns for Laanemidler, men allerede den 1. December havde Grosserer-Societetets Komité formaaet Finansminister Andræ til at stille 1 Million Rdl. af Statskassen til Bankens Raadighed. Denne indkom dog kun i Smaasummer, og Komitéen sendte da den 4. December en Deputation til Nationalbanken for af denne at erfare, om den maatte være villig til yderligere at modtage som Indlaan fra Finanserne 3 Millioner Rigsdaler til Udlaan. Man haabede nemlig i bekræftende Fald yderligere at kunne faa presset de 3 Mill. Rdl. ud af Andræ, da tilfældigvis den saakaldte Øresundsfond (Afløsningssummen for Sundtolden) laa smækfuld af disponible Midler.

Banken selv havde ikke ligget paa den lade Side. Som Stillingen nu en Gang var, maatte det være de danske Hamborger-Tratters Vanskæbne, som det først og fremmest gjaldt om at besværges. For Muus' Vedkommende havde han — som vi har set — trukket direkte paa forskellige

Hamborger-Huse. Men desuden havde G. Halkier & Co. ydet ham udstrakt Accept-Kredit og til Gengæld selv brugt Hamborg-Kredit, og Muus vilde nu blive ramt dobbelt, hvis de trukne Veksler kom tilbage med Protest, baade for hans egen og for hans københavnske Financiers Vedkommende. Den kendte Bankier og Politiker D. B. Adler, der var i samme Situation som G. Halkier & Co., havde forøvrigt allerede Onsdagen den 2. December søgt Nationalbankens Direktion for at formaa den til at træffe et eller andet Arrangement med de hamborgske Forbindelser, saa at den løbende Banco-Kredit i Hamborg i hvert Fald ikke vilde blive opsagt for de danske Firmaers Vedkommende, der havde faaet deres Tratter diskonteret i Nationalbanken. Efter at Stillingen var blevet nærmere drøftet i Banken, enedes man om, at D. B. Adler i Forening med den ansete Mægler Edv. I. Hvidt skulde rejse til Hamborg samme Aften og medtage et Pronunciamento fra Banken til vore danske Hamborger-Forbindelser. Dette gik ud paa, at naar Acceptanterne i Hamborg-Altona vilde forpligte sig til i Løbet af 3 Maaneder at forny deres Accepter for alle fra Danmark paa dem løbende Veksler imod, at alle andre, som var interesserede i disse Veksler, »vedblev deres Obligo for samme«, vilde Nationalbanken ogsaa for sit Vedkommende være villig til »ved Omsætning i bemeldte Tidsrum paany at diskontere de Veksler, der af den havde været modtagne.«

Netop den 4. December havde nu Nationalbanken faaet den tilfredsstillende Meddelelse, at 21 Firmaer i Hamborg og Altona den 3. December havde modtaget dens Tilbud.

Dette var for saa vidt beroligende, men nu trak en ny Ulykke op i Horisonten. Dagen i Forvejen — den 3. December — havde nemlig vor danske Generalkonsul i Hamborg Pontoppidan, som var Nationalbankens Repræsentant i Elbstaden og en af dennes fornemste Købmænd, tilskrevet Nationalbankens Direktører og i sit Brev udførligt skildret den hele Situation. Det hed heri: »Stillingen bliver med hver Time betænkeligere, og før Aften vil maaske næppe to Huse, der arbejder paa Danmark, være solvente. Jeg kan for mit Vedkommende indløse mine Accepter til Tirsdag den 8. ds. incl.,

men hvad da?—Hvorledes skal selv de solideste Folk skaffe Penge fra Udlandet, naar intet Hus i Hamborg mere eksisterer, som kender til den danske Korn- og Produkthandel? Naar alt opløses, — ingen kan betale sine Accepter og i Danmark ingen sin Skyld, — da maa mit Hus naturligvis ogsaa falde.«

Lørdag den 5. December var Stemningen paa Københavns Børs mere mørk og modløs end nogen Sinde, og Ankomsten af Pontoppidans Brev til Nationalbanken virkede derfor yderst nedstemmende paa denne. Mandag Morgen, den 7. December, telegraferede Pontoppidan til Banken, at hvis Firmaet ikke omgaaende fik Hjælp, maatte det om Middagen vise sine Veksler tilbage, — og da man herhjemme alligevel forblev raadvild og tøvende, maatte Pontoppidan standse. Depechen herom indløb samme Dag, men først sent ud paa Aftenen. Rygtet kom dog straks i Bevægelse, saa at »Dagbladet« kunde bringe Meddelelsen allerede den næste Morgen, Tirsdagen den 8. December.

Elias B. Muus har sikkert nok faaet Meddelelsen allerede Tirsdag Aften; thi Onsdag den 9. skriver hans Hustru fra den nye Bopæl i København, Bredgade Nr. 38, til sin Datter, Fru Bertha Faber i Odense: »Pontoppidans Standsning igaar gjorde et skrækkeligt Indtryk paa Alle, og den kjære Fader gaar i en forfærdelig Spænding, blot hans Kræfter maa holde det ud. Vi havde en sørgelig Nat, den kjære Fader græd sine bitre Taarer. Der er jo desværre stort Spørgsmaal om Halkiers, og vi maa selv være beredte paa Alt. Næsten Ingen kan holde denne Krisetid ud, og vi maa se at bære, hvad Gud tilskikker os. Fader talte om at rejse til Odense i Aften, dog kan det let forandres, man ved ikke, hvad Øjeblikket bringer.«

Nej, det var vist nok, fra nu af skifter Situationen fra Time til Time. Da Depechen om Pontoppidans Fald var indløbet, Mandag Aften den 7., fandt man det nødvendigt straks med det samme at meddele det skete til Majestæten, der da opholdt sig paa Frederiksborg Slot, — og Frederik VII greb øjeblikkeligt ind og sammenkaldte endnu den samme Aften telegrafisk sit Statsraad til næste Formiddag, Tirsdag den 8. Kl. 11.

Hvad der af Godt hændte i Statsraadet, fik man imidlertid ikke straks at vide. Ministrene kom fra Statsraadet lige ned i Folketinget, hvor Alfred Hage stillede Forespørgsel til Finansministeren om, hvad Regeringen agtede at gøre under disse kritiske Forhold. Som Følge af personlige Forhold, som det bliver for vidtløftigt her at fordybe sig i*), blev Svaret imidlertid saare tyndt og ganske utilfredsstillende, hvad der yderligere gjorde et dybt forstemmende Indtryk paa Offentligheden. »Fædrelandet«s Aftennummer gav denne Stemning veltalende Udtryk, og Ploug spaaede med sædvanlig Barskhed, at hvis ikke Huset H. Pontoppidan & Co. ved Bistand ude fra hurtigst muligt blev genoprejst, vilde »Følgerne af denne Standsning blive almindelig Forstyrrelse og Ødelæggelse« her i Landet.

Samme Aften var imidlertid C. F. Tietgen, den nydannede Privatbanks purunge Direktør, efter Opfordring af Grosserer-Societetets Komité ankommet til Hamborg for at skabe Grundlag for en Hjælpeaktion, — og nu kom der Gang i Støvlerne! Han tog straks fat paa at gennemgaa Huset Pontoppidans Status, og Kl. 2 om Natten telegraferede han til Komitéens Næstformand, Grosserer Broberg, at Pontoppidan vel stod til at redde, men han maatte have 1 Million Mark (Banco) til Laans af Staten ($666.666\frac{2}{3}$ Rdl.), og deraf maatte de 200.000 være disponible Onsdag den 9. December, 200.000 om Fredagen og 200.000 om Lørdagen.

Dette var vel en svar Byrde at lægge paa Broberg, men han viste sig Stillingen voksen. I de tidlige Morgentimer styrtede han omkring fra Minister til Minister, derfra til Nationalbanken, atter til Ministrene og endelig op paa Børsen, fra hvis Side der blev fordret en Sub-Garanti paa mindst 220.000 Rdl. — og med usigelig Møje og Besvær lykkedes det ham at faa alle de stridige Hoveder under een Hat, saa at der Kl. 2.48 Eftermiddag kunde telegraferes til Tietgen, at Sagen nu var ordnet.

Da det var absolut nødvendigt, at Pontoppidan optog Betalingerne senest Onsdag Middag, i Fald de om Mandagen

*) Forfatteren maa herom henvide til sit Værk: »Fra den danske Handels Renaissance«, II Del, »Krisen i 1857«.

tilbageviste Veksler ikke skulde blive prosterede, skrabadet og tømtes alle Kasserne, og skønt der endnu ikke var kommet Penge fra nogen af Siderne, lykkedes det herved at betale alt, hvad der til dette Øjeblik var forfaldet, prompt, hvorpaa der blev telegraferet til alle Kanter, at Huset havde genoptaget sine Betalinger.

Naturligvis løb ogsaa her i København den gode Efterretning om Husets Frelse rundt paa Rygtets Vinger — og netop som Fru Marie Muus hin Dag sidder og skriver til sin Datter hint Begrædelsens Brev, hvoraf ovenfor allerede Begyndelseslinierne er citerede, kommer ogsaa til hende Meddelelsen ind ad Døren, saa at hun kan fortsætte:

»Nu kom Nagel (Svogeren), Hans (Broderen) har sendt ham for at sige mig, at Regeringen har hjulpet Pontoppidan, saaledes at han rejste sig igen; jeg haaber det vil hjælpe og give den kjære Fader Mod paany.«

Dog, selv om Haabets Flamme herved atter bliver tændt, saa er alligevel Sindet vedblivende nedtrykt af Frygt og bange Anelser for Fremtiden — og i hvert Fald indstillet paa, at selv i bedste Fald Smalhans staar betænkelig tæt udenfor Døren, — og det netop lige i det Øjeblik, hvor et nyt Hjem (Bredgade 38) var i Færd med at grundes. Brevskriverken fortsætter derfor: »Du kan tro, min søde Bertha, at det er strængt at indrette sig, naar man gaar med et saa tungt Hjærte og ikke kan vide, hvornaar maaske vi ogsaa skal forlade dette Hjem, men Gudskelov, vi har jo ikke selv noget at bebrejde os og maa følge med Strømmen. Jeg for min Part kan saa godt finde mig i Indskrænking paa forskellig Maade, dog er det ikke let at tænke sig hvorledes. Naar Gud blot vil bevare den kjære Fader, saa haaber jeg endnu det kan blive godt, og vi vil trøstig bære med hinanden, hvad der ej kan være anderledes. — At vi har en stor Trøst i Tante Christiane*), kan du nok tænke, vi ere samlede hele Dagen, og i Dag spises for første Gang hernede, vi har det saa yndigt, og kunde jo nu ret være glade sammen, men det skulde nu ikke være saaledes. Den kjære Fritz er

*) f. Bruun, Brevskriverkens Søster, gift med Elias B. Muus' ældre Broder, Kammer-assessor Laurids Muus, der ligeledes boede i Bredgade.

saa usigelig rar og hjælper mig med Alt, da Hans ikke kan have Tanke for andet end de triste Begivenheder, som griber Alle. Du ser nok, min søde Bertha, at dette Brev kun maa læses af Eder, mine kære Børn, men jeg trænger til at udtale mig; thi jeg holder ellers Modet godt vedlige og haaber det Bedste.«

Naar Fru Marie Muus vel, som den gode Hustru hun var, søger at holde Modet og Haabet oppe hos sine Kære, først og fremmest hos sin Mand, men dog ikke ret tør tro, at Genvordighederne skulde være overstaaede, gav Begivenhederne hende hurtigt Ret i hendes Tvivl. Da hun havde faaet sit Brev skrevet færdigt og afsendt, var hun — og den hele By med hende — overbevist om, at Krisefaren paa et Hovedpunkt var lykkelig besværet — og selve Indenrigsminister Krieger, der havde været særdeles virksom for at faa Hjælpen til Pontoppidan bragt i Stand, tog da ogsaa samme Aften Audiens hos Frederik VII, der var blevet inde i Byen for at holde sig underrettet om Tingenes Gang, og meddelte sin Konge, at Huset Pontoppidan nu var frelst. Dermed gik Kongen og Krieger og saa at sige den hele By til Ro, alle i den Formening, at den hellige Grav nu var vel forvaret.

Kun de allerfærreste, nemlig det Faatal af Herrer, som havde deltaget i Nationalbankens Direktions- og Bestyrelsesmøde samme Aften, var og kunde være vidende om, at det var lykkedes David (Bestyrelsens Formand) paa nævnte Møde i allersidste Øjeblik at forkludre Sagen, ved nemlig at fordre Rigsdagens Sanktion, forinden Banken definitivt bestemte sig til at afsende det lovede Udlæg paa egne, Statens og Børsens Vegne — og det ihvorvel Krieger i sin Henvendelse til Banken udtrykkelig havde garanteret samme under Henviisning til en den 8. December af Folketinget eenstemmig vedtagen Beslutning.

Da København og Hamborg vaagnede om Morgenen, Torsdagen den 10. December, var man derfor lige vidt — Skibet syntes strandet i Havnen.

Den almindelige Bestyrtelse har sikkert ogsaa grebet Elias B. Muus hin Morgen, men noget direkte Vidnesbyrd

har vi ikke herom. Derimod ved vi, at det lykkedes Konseilspræsident Hall i en Morgentime at tvinge Banken til at opfylde sit Løfte, saa at der Kl. 11 kunde telegraferes til Bankens Udsending i Hamborg (Blechingberg), som havde en Del Sølv med sig, at han deraf kunde udbetale Pontoppidan det fornødne Beløb. Endnu maatte en Del Bryderier ovre i Hamborg i de følgende Timer overvindes, hvorefter det naaedes at yde alle resterende Betalinger, der endnu samme Dag skulde afskrives i Hamborgs Giro-Bank, umiddelbart før Lukketid Kl. 4. Dette havde histnede paa det daværende Tidspunkt ovenikøbet vist sig saa meget desto mere nødvendigt, som Senatet i Hamborg havde gjort sin Hjælpeaktion til Stadens fire største Huse, i hvilke under det hele Vekseldiskonterings-System Hundreder og atter Hundreder af Betalingsforpligtelser løb sammen, afhængig af, om den danske Regering før sit Vedkommende reddede Pontoppidan.

Der udgød sig nu en sand Sølvstrøm over Hamborg — 10 Millioner Mark i smukt indpakkede Sølvbarrer ankom saaledes til Hamborg pr. Ekstratog fra Wien, efter den østerrigske Kejsers udtrykkelige Bemyndigelse. I Donau-Staden havde nemlig den derværende Nationalbank — i skøn Modsætning til den danske — forsynlig trukket en stor Sølv-Reserve til sig, og som Følge af Hamborgs hele Betydning under den daværende Kriesituation kunde de 10 Millioner næppe have fundet en effektivere Virkning, end ved at stilles denne Stad til Raadighed som Laan.

At Hamborgs ledende Handelshuse blev hjulpet over Krisen, kom naturligvis indirekte ogsaa de danske Firmaer, som havde Vekselkredit i Hamborg, til Gode. For Elias B. Muus' personlige Vedkommende var det et særligt Held, at den fornemste Vekselforbindelse, som han havde dernede, stred sig tappert gennem Krisen og blev staaende, nemlig J. C. A. Mestern, netop et af de 237 »achtbare« Firmaer i Hamborg, som under Pengekrisen indløste deres Acceptor ved Forfaldstid, og hvis Navne efter Krisen offentliggjordes paa en særlig Fortegnelse som en Slags Honnør overfor disse Huse.

Videre stillede det sig saa heldigt for ham, at han netop i 1857 var kommet ind med Huset Fr. & A. Delcomyn i London, gennem hvilket han havde solgt meget betydelige Kornladninger, og paa hvem han derfor kunde trække under Krisen; allerede i November, da Krisen var begyndt i Hamborg, kunde han give Mestern velkomne Sterling-Tratter. Ialt skyldte han Mestern ved Udgangen af Aaret 1857 126.600 Rdl., som han efter Krisen kunde begynde at afvikle paa rolig Vis.

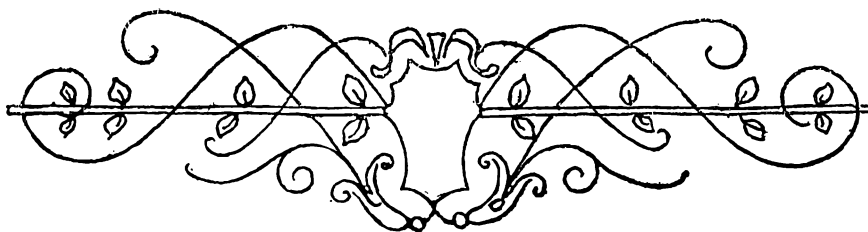
Med hans anden ovenanførte Hovedforbindelse G. Halkier & Co., gik det i Modsætning til med Mestern saaledes, at dette Firma maatte standse sine Betalinger den 22. December – lige forinden der ved Lov var blevet dannet et nyt midlertidigt Laaneinstitut, forsynet med et Krisefond paa 300.000 £ af Øresundsfondens Midler. Dette Institut kom dog først ret i Virksomhed efter Helligdagene, hvorefter overhovedet Situationen bedredes saa hastigt, at bl. a. ogsaa G. Halkier & Co. igen kom paa Fode. Ved Slutningen af første Halvaar 1857 havde Elias B. Muus forøvrigt kun skyldt dette Firma en Snes Tusind Rigsdaler, og naar Gælden ved Aarets Slutning var vokset til noget over det dobbelte, var væsentlig kun Svogeren, Kancelliraad Ring, Skyld deri. Nu hjalp der ingen Kær'mo'r, Ring maatte under Krisen skaffe over en Snes Tusind i Kontanter og indbetale dem til Halkier, og vel gav Muus igen sit Navn til en Række nye Veksler, som forfaldt i de første Maaneder af 1858, men dem maatte Ring selv efterhaanden indfri kontant til Forfaldstidene. I Aaret 1858 udviste derefter Elias B. Muus' Konto hos Halkier & Co. et lille Overskud i førstnævntes Favør.

Derimod havde Muus i 1856–57 i Stedet for Halkier faaet en frugtbar Kapitalforbindelse i det københavnske Firma Jespersen & Nagel, hvor hans Slægtning George Nagel var den ene Kompagnon. Vekseltransaktionerne løb i det første Halvaar af 1857 saa stærkt op, at Muus pr. 30. Juni skyldte dette Firma 126.000 Rdl., ydet i Form af Acceptkredit, og ved Kriseaarets Slutning var Skyldbeløbet endnu over 71.000 Rdl. Man tør antage, at dette Hus ikke har været nogen paatrængende Kreditor, saa meget mindre som

George Nagel traadte ud af Firmaet og gik over i B. Muus & Co. som Prokurist. Den 8. Januar 1858 fik han desuden tinglæst en Prioritet paa 36.000 Rdl. i Kerteminde Købmandsgaard (Præstegade), øjensynligt som Sikkerhed for sin Anpart af Gælden til Jespersen & Nagel.

Men skønt Muus saaledes slap med Skrækken og undgik i Krisen at synke til Bunds i sit »Vekselroulements« Kviksand, kom han selvfølgelig ikke derfra uden Tab.

50erne havde gennemgaaende været gode Aar — 1852 havde givet et Nettooverskud (hvad der ifølge den Muus'ske Bogføring vil sige en ren Kapitalforøgelse ved Aarets Udgang) paa 4.500 Rdl., 1853 over 27.000 Rdl., 1854 ca. 5.000 Rdl., 1855 35.000 Rdl., 1856 37.000 Rdl. og endelig 1857 11.000 Rdl. Overskudet i 1857, som forøvrigt ogsaa i mange af de foregaaende Aar, skyldtes hans Bankierforretning. Paa å meta Forretningerne i Korn tabtes der netop i første Halvaar af 1857 paa Grund af de synkende Priser store Penge. Ved Opførelsen pr. 30. Juni 1858, altsaa et halvt Aar efter Krisen, viste det sig, at han alt i alt havde haft et Kapitaltab af godt og vel 10.000 Rdl. Hans Formue gik derved ned til 246.600 Rdl. Men allerede 30. December 1858 var hans Formue 252.000 Rdl., altsaa efter et Overskud paa ca. 6.000 Rdl. Pr. 30. December 1859 var hans Formue 265.000 Rdl., altsaa Aarets Overskud 13.000 Rdl. Krisen var længst »verschmerzt«.

DET er ofte sagt, men kan næppe gentages for tidt, at saasnart der møder Menneskene Ulykke og Fortræd paa deres Vej, faar Krønikeskriveren først ret noget at skrive om. Historien er fuld af gyselige Beretninger om Kongers og Folks Vanskæbne, om Rigers Sammenstyrtning, om Samfunds Tilintetgørelse, om Krige og Kriser, Stormfloder og Vulkanudbrud — og jo værre det gaar, desto mere hober Stoffet til Skildring sig op, desto mere er der at fortælle om. Det fornemmes saa mangen en Gang, som var Historiens gamle gulnede Pergamentblade skrevne med Blod og plettede med Taarer.

Og under alt dette har Menneskene saaet og høstet, med sejt Utrættelighed hengivet sig til Dagens fredelige Dont — Arbejdet i Hus og Hjem, i Bod og paa Værksted er gaaet sin velsignede Gang — og det er alt dette, som har fyldt Menneskenes daglige Liv, skabt dem glade Stunder og lykkelige Timer. Ja, alt dette har egentlig været *Livet* for de skiftende Slægter, derimod alt det andet, som Historien beretter om, bare uheldssvangre, som oftest heldigvis kun forbigaaende, Standsninger i Livsførelsens rolige og glatte Forløb.

Men rigtignok er dette *Hverdagen*, *Selvfølgeligheden* — just derfor er det, Menneskene saa gerne vil lytte til Fortællinger om sære Tildragelser, sælsomme Hændelser, spændende Begivenheder, bratte Omskiftelser i Lykken. Dog de allerfleste vil blot *høre* derom; saare faa har Eventyrtrangen, endsige Heltesindet. Den store Mængde ønsker ganske som i det gamle Vægtersvers: »Gud, lad dem

blive borte, som os bedrøve vil.« Det er da ogsaa denne Bøn, der ligesom et Suk gaar igennem Fru Marie Christine Muus' ovenfor citerede Brev fra Krisedagen den 9. December 1857.

Overhovedet er det med Slægtssagaen ikke stort anderledes end med Historien. Naar saa og saa mange Hindringer for de Elskendes Forening er lykkeligt overvundet, og de har faaet hinanden, ender Romanen, og naar Bogens Helt og Heltinde er kommet frelst ud af alle Farer, og alle Genvordigheder er overstaaet, saa er Historien ude. »Siden levede de lykkeligt alle deres Livs Dage —« — hvad er der vel mere at sige om dette? Om Dagliglivets regelmæssige og uforstyrrede Gang, hvorunder den ene Dag er den anden lig, hvor alt gaar hyggeligt og muntert under Hverdagens vanlige Sysselsættelse, hvor det daglige Brød flittigt og hæderligt erhverves og med god Appetit nydes, og hvor kun Smaasorger veksler med Smaaglæder — hvad er der vel derom at berette?

Saaledes da ogsaa her. Da Krisefaren var drevet over, og Sejladsen atter gik i smult Vande, gled Elias B. Muus ind i en lang og rolig Periode, hvor alt trivedes saare vel, hvor det skiftende Aarsudbytte egentlig kun genspejlede de skiftende Konjunkturer. Dette kunde belyses virkningsfuldt gennem en Statistik, giver derimod ikke Stof til nogen Saga. Men fordi den rolige og støtte Fremgang ikke saaledes kan gøres til Genstand for farverig Skildring, maa man dog forstaa, at naar alt saaledes i det hele og store gik godt, var dette i sig selv noget af en Bedrift — saa vidtspændende, omfattende var Elias B. Muus' Forretning efterhaanden blevet! Den blev efter 1857 drevet baade fra København, Odense, Kerteminde, Bogense og Assens. Der var saaledes mange Jern i Ilden, og alle skulde de passes. Hertil krævedes der selvsagt Overblik og Købmandssnille, Sikkerhed i Dispositionerne, Evne til at holde mange Traade i sin Haand — og at alt dette lykkedes saa godt geraader derfor Elias B. Muus paa hans modne Manddomsdage til stor Hæder.

Et Par enkelte Træk fra de for Firmaet gennemgaaende gode Aar i 60erne og 70erne skal her lige anføres.

Medens i Kerteminde Kontoen for »diverse Debitorer«, altsaa væsentlig omfattende Landbokunders Skyld, endnu i 1859 havde været oppe paa 120.000 Rdl. og de første Aar af 60erne endnu paa ca. 73.000 Rdl., lykkedes det under Krigen i 1864 at trække ind paa disse Tilgodehavender, saaledes at de ved Aarets Midte var nedbragt til ca. 18.000 Rdl. og i 1865 endog til 1000 Rdl. I de nærmest følgende Aar svulmede Kontoen igen op til 60—87.000 Rdl., men under den vældige Konjunkturbølge efter den fransk-tyske Krig blev Landbokunderne saa velhavende, at de ganske af sig selv nedbragte deres Gæld, hvorefter »Diverse Debitorer« i Midten af 1872 blot udgjorde 5.400 Rdl. og endnu Aaret efter kun 20.000 Rdl. 60erne var gennemgaaende gode Kornaar, hvor der f. Eks. i Kerteminde aarligt tjentes 10 à 20.000 Rdl. alene paa Kornvarer. Alene paa Byg tjentes i 1867—68 i Kerteminde-Forretningen 42.000 Rdl., men Priserne var da ogsaa allerede særdeles høje, og de blev endnu højere under og efter den fransk-tyske Krig. Forøvrigt solgtes der ogsaa herfra i 60erne vældige Poster af Havre og Rapssæd til Eksport.

For Odense-Forretningens Vedkommende forsvandt Kontoen »Diverse Debitorer« helt i Aaringer som 1868 og 1871 af samme Grund som ovenfor anført for Kerteminde-Forretningens Vedkommende.

Bogense-Forretningen, der i Aarene 1843—55 var overgaaet til Fahnøe & Gylding, traadte igen i nærmere Forhold til Elias B. Muus, da Detlefsen i 1855 kom dertil og var Leder indtil 1889. Det kan her indskydes, at G. V. Larsen kom til Bogense 23. Oktober 1888 og overtog Ledelsen den 1. Juli 1889, for saa i 1925 at overtage Ejendommen og hele Forretningen.

I Kerteminde, hvor Causlund havde lejet Butiken, overtoges denne igen af Firmaet Elias B. Muus 1869 med en Udbetaling for Lageret til Causlund paa 5.147 Rdl. Efter den Tid forblev Causlund dog i Forretningen en Del Aar og fik i den Tid Gage og Tantième foruden Udbytte af Skibsandele. Causlund var bl. a. med til at arbejde for Sparekassens Oprettelse og var en Tid Direktør for samme. Han var ligeledes med til at faa oprettet Skibsværftet og fik en Del

Skibstømrere til Byen, som imidlertid efterhaanden gik over til at drive Fiskehandel, der var mere indbringende. Kerteminde-Forretningen dreves i disse Aar foruden af de alt nævnte: J. P. Kryger, E. A. Prøvensen og Causlund, af Niels Henriksen, en imponerende Skikkelse med Kejser Frantz-Joseph-Skæg og Stangbriller, i Folkemunde gaaende under Navn af »Baronen«, ihvorvel han som oftest mødte i Træsko og med lang Pibe.

Det kunde sikkert overhovedet have været af Interesse for adskillige af de Mænds Vedkommende, som i Tidens Løb har været knyttede til Elias B. Muus' Forretninger, at dvæle noget nærmere ved deres Personlighed. Da Urfirmaets 50-Aars Bestaaen blev fejret i 1879, optoges omstaaende Jubilæums-Billede af Elias B. Muus og hans »Medarbejdere«, og gennemløber man Navnelisten over dem, vil man heraf kunne skønne, i hvor høj Grad Elias har haft Evne til at finde de rette Folk at arbejde sammen med. Særdeles mange af disse har paa selvstændig Vis og for egen Regning gjort sig gældende i Livet, andre er fløjet fra Reden som Svaner paa egen Langfart og har gjort deres Navn fordelagtig kendt i helt andre Forbindelser.

Blandt disse sidste fortjener maaske nok særlig at nævnes Eskild A. Prøvensens Broder, Martin Chr. Prøvensen, som ledede En gros-Forretningen i Odense i Aarene lige efter 1859, men udtraadte den 20. Februar 1878, efter at være blevet udnævnt til Direktør for Handelsbankens Filial.

Allerede den 26. September 1866 var imidlertid Muus' ældste Søn, Laurids Kristian August Bruun Muus, 29 Aar gammel, indtraadt i Odense-Forretningen — og da Martin Prøvensen forlod den i 1878, blev *han* Chef for Elias B. Muus' Odense-Afdeling.

Hermed rykker da det nye Slægtled frem.

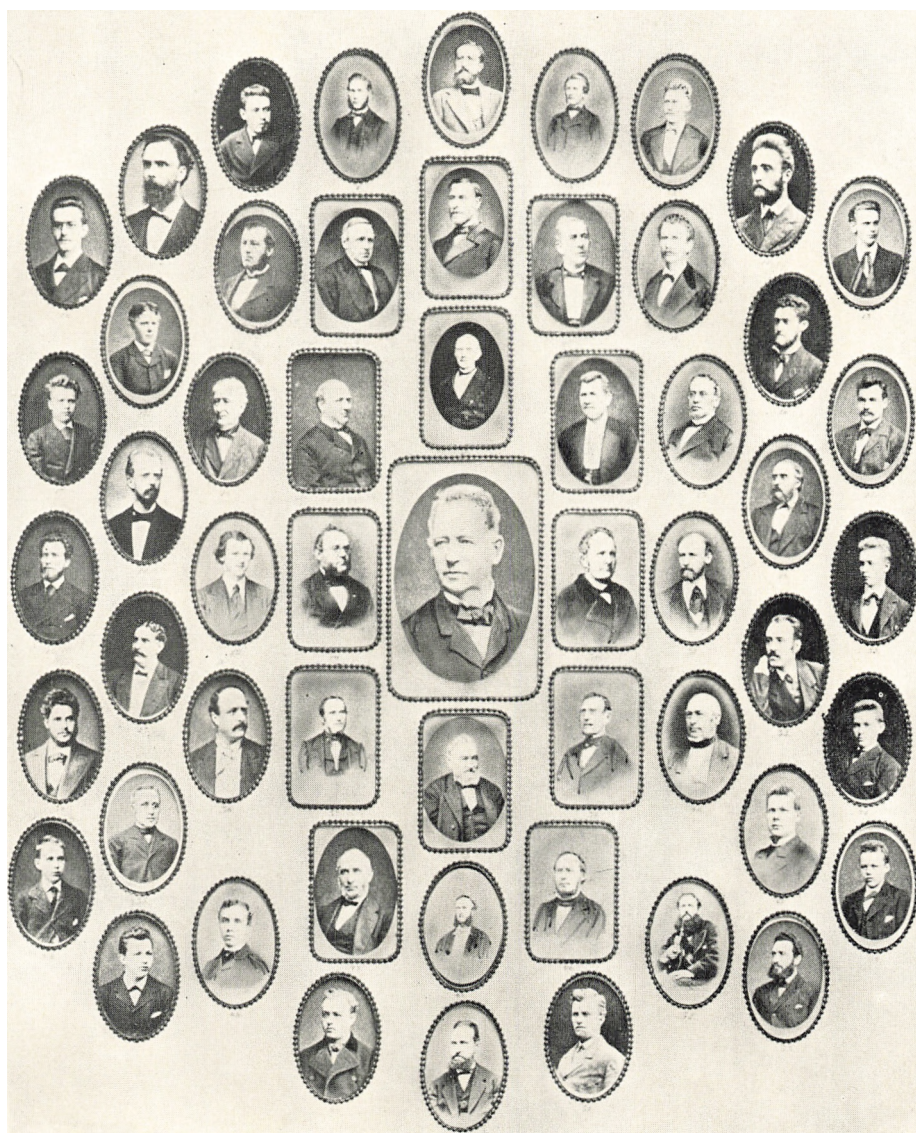
Fortegnelse over Personerne paa hosstaaende Billeder.

Aarstallet angiver, hvornaar de er traadt i Forbindelse med Elias B. Muus.

<i>1. Række fra oven nedad:</i>	
K. Hornemann	1875
A. Larsen	1871
E. Lindstrøm	1867
Th. Sachs	1873
V. Schierff	1877
<i>2. Række:</i>	
Otto Bach	1863
A. Schaldemose	1874
C. Hansen	1875
Chor. Dalberg	1869
E. Lausen	1858
Henrik Broge	1876
<i>3. Række:</i>	
Joh. Friis	1874
C. Knudsen	1856
L. P. Rasmussen	1845
O. B. Muus	
G. Vestergaard	1857
Ch. Delcomyn	1875
<i>4. Række:</i>	
N. H. Olsen	1865
Hans G. Friis	1847
G. Nagel	1846
M. Prøvensen	1842
I. Causlund	1844
F. Delcomyn	1839
Holger Nagel	1870
<i>5. Række foroven:</i>	
C. Rammeskov	1868
J. A. Raffenberg	1840
R. H. Gylding	1829

ELIAS B. MUUS

<i>5. Række forneden:</i>	
J. C. A. Mestern	1829
Marius Sørensen	1849
Gustav Mestern	1863
Laurids B. Muus	
M. J. Madsen	1846
H. P. Lassen	1852
<i>6. Række:</i>	
Gimm	1861
P. Waidtløw	1858
E. A. Prøvensen	1844
Wilh. R. Maegaard	1849
J. P. Kryger	1840
A. Detlefsen	1852
Hans B. Bruun	1872
<i>7. Række:</i>	
Joh. Kryger	1874
Chr. Clemmensen	1855
J. Bang	1850
<i>8. Række:</i>	
Chr. Olsen	1868
J. Schönberg	1874
N. Henriksen	1855
F. Schlegel	1869
Joh. Maegaard	1873
N. A. Beck	1872
<i>9. Række:</i>	
A. Christensen	1877
H. P. Andersen	1878
Joh. Møller	1877
W. Reimann	1878
F. Delcomyn	1879

Fra Firmaets 50-Aars Jubilæum i 1879

Elias B. Muus omgivet af sine Medarbejdere

Fanny Muus
f. Levy

Laurids B. Muus

Oscar B. Muus

*Helene Muus
f. Guldberg*

AF Elias B. Muus' to Sønner blev den ældste, Laurids, en trofast Vogter af det en Gang vundne, men han var ikke nogen Initiativets Mand, blev derfor heller ingen Udvider, ingen Erobrer, ingen »Mehrer des Reichs«. Han var omhyggeligt uddannet i Hamborg og Leith, og da han havde Sans og Omhu for Detaillen og vel vidste Penges Værd, derfor var forsigtig i sine Dispositioner og havde et aabent Øje for, at Omkostningerne holdtes nede, tør man ogsaa sige, at der stak en virkelig Købmand i ham. Og dette saa meget mere, som han paa visse Omraader havde god Varekundskab. Hans Specialitet var at bedømme Kornprøver, og naar de ledende Mænd i Kerteminde, som var unge, da Laurids Muus var i sin fulde Kraft, tænker tilbage paa ham, dukker uvilkaarligt op i deres Bevidsthed Billedet af en lille, sirlig Mand med en Bygprøve i hver Haand, nøje undersøgende, om der var faldet Sol i det danske »Korn«, saa det ret egnede sig for Salg til de engelske Bryggerier, der brygger lyst Øl. Som ung havde Laurids i al sin Spinkelhed et ganske kønt og tiltalende Ydre, og han vandt da ogsaa til Livsledsagerinde en Dame, som var overdaadig skøn og gnistrede af Temperament, nemlig Fanny Edvardine Levy. Men da nu Laurids var skrøbelig af Fysik og derfor altid maatte tage Vare paa sit Helbred, saa at den omhyggelige Hustru ikke helt sjældent maatte pylre om ham, kom han uvilkaarligt til imod hende at syne endnu mere spæd og fin. Til Gengæld vidste han vel at gøre sig gældende i Selskabslivet, ikke mindst op i Aarene, fordi der over hele hans Færd og Fremtræden kom en vis

Patina fra gamle Tiders større Stilfuldhed. Som en naturlig Følge af hans tidt og mange Gange svigtende Kræfter og lange Kurophold paa udenlandske Badesteder kunde det ikke undgaas, at Ledelsen efterhaanden slappedes i hans Haand, hvad der igen maatte gaa noget ud over Odense-Forretningens Trivsel. Kerteminde-Forretningen omfattede Laurids Muus altid med den største Kærlighed, og man var dernede stedse glad ved at se ham, den i Kerteminde fødte Chef, som stadigvæk var den unge Muus i Modsætning til den gamle Chef Elias B. Muus.

Elias B. Muus levede endnu mange Aar — han døde først 1893, Dagen efter sin 88-Aars Fødselsdag (den 16. Marts) — men efter at ogsaa hans anden Søn, Oscar B. Muus, var kommet til i 1879, lod han efterhaanden Tøjlerne glide sig ud af Hænderne og hyggede sig i et velfortjent Otium. Han købte 1861 for 21.000 Rdl. paa Strandvejen Landstedet »Gl. Vartov«, der var som skabt til at være Rammen, først om et ældre Ægtepar, dernæst efter Fru Muus' Død i 1864 om en Slægtens Patriark, der paa Søn- og Helligdage samlede den talrige Familie om sig.

Oscar B. Muus' Indtræden i Faderens tvende Firmaer og 4 Forretninger kom til at stadfæste den gamle Arveregel i Slægten, at det er den yngste, som driver det videst. Efter først at have været i Lære hos Faderen, fuldendte han sin kommercielle Uddannelse i Hamborg, England og Belgien. Fra sit Udenlandsophold kom han tilbage mer end almindelig vel udrustet med Købmandskundskab og Vidsyn og hjembragte et Pust ude fra den store Verden.

Oscar B. Muus havde Horisont i sin Købmandsgerning, og han var den første i Slægten, som var besjælet af Samfundsinteresse og til Bunds forstod, hvorledes den enkelte Forretning bare er et Led i et nationalt Erhvervssamfund,

wie alles sich zum Ganzen webt,
eins in dem andern wirkt und lebt.

Elias B. Muus havde væsentligst passet sit, været den dygtige Familiefader, den trofaste Ægtefælle, den omhyggelige Fader for sine Børn, sine Venner en god Ven og hjælp-

G1. Vartov

c. 1850

Marie Muus
f. Bruun

Elias B. Muus og Hustru

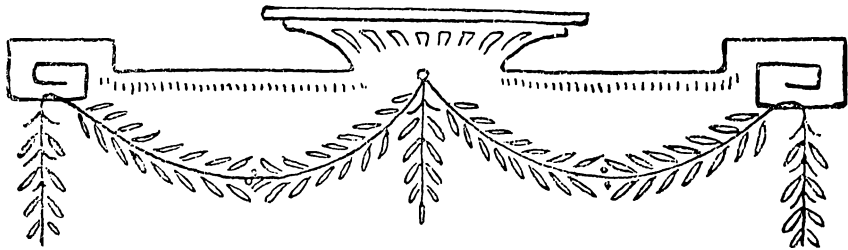
c. 1890

som Støtte — men i Forholdet til Offentligheden havde han egentlig kun fulgt Strømmen: han var i sin Ungdoms og Manddoms Aar nationalliberal, som man var det i Grossererstanden baade i København og i Provinserne, og derfor bl. a. ogsaa i 40erne en ivrig Skandinav — just derfor bar hans yngste Søn Navnene Oscar Hakon Valdemar, et Navn for hvert af de trende nordiske Riger. Offentlige Anliggender viste Elias B. Muus ikke virksom Interesse, rimeligvis har han ikke uden Føje ment, at han havde nok at skøtte foruden.

Oscar B. Muus derimod følte en Trang i sig til at blive den gode Borger, til ikke alene at ofre sig for den snævre Forretning, men ogsaa for det videre, »det til Borgerheld sigtende«, som man med et ikke uheldigt Udtryk sagde i gamle Dage. Han begreb fuldt vel den dybe Sammenhæng, hvori det ene staar til det andet, forstod først og fremmest, at Handel er et *Samfundshverv*, og at Købmandsstanden *qua* Stand ej alene skal varetage dette Hverv, som den gør det gennem sin daglige Dont, men ogsaa har en offentlig Mission. Noget i Modsætning til den ældre Broder, der holdt sig nøje indenfor sin Bys og snævre Selskabskreds' Begrænsning, som han overhovedet var en Aand af mindre Vingefang, var Oscar B. Muus en driftig og i Goethesk Forstand »udadvendt Natur«, der havde mange Streng paa sin Bue, og hvis Virkekreds følgelig maatte faa en særdeles stor Radius. For ham faldt det derfor saa ligefremt med Liv og Sjæl at gaa op i Hævdelsen af dansk Købmandsstands økonomiske Samfundsbetydning og sociale Førerstilling. Han var C. F. Tietgens Mand — de var jo begge Børn af samme By —, og nem at begejstre, som han var, ligesom ogsaa trofast af Sind, faldt det ham let og naturligt at blive en af den store Mands Marskaller.

Dette hindrede ham dog ingenlunde i at have og hævde sin selvstændige Mening overfor Tietgen: han var saaledes i 80erne i forrige Aarhundrede en ligesaa *ivrig* Ven af Frihavnstanken som Tietgen var en saare *lunken* Ven. De Tietgen'ske Selskabers Interesser, i første Række naturligvis D. F. D. S.s, var nu en Gang tæt knyttet til Toldhavnen, og alle disse højtflyvende og storstilede Planer om at skabe

Hovedstaden et Frihavnsterritorium, der som saadan skulde være »Udland« og derfor rumme Plads for en stor industriel, af Told paa Raa- og Hjælpestoffer uhindret Udvikling, klang i den allerede da ældre Tietgens Øren fuldstændig fantastiske, hvorimod de fængede i den yngre Mands lysere Sind. Dog maa det paa samme Tid om Oscar B. Muus siges, at han noget i Modsætning til den øvrige Skare af ivrige Frihavnsvenner saa meget ædrueligt paa, hvad man kunde kalde den industrielle Side af Sagen. Hvad der interesserede ham som Købmand var først og fremmest den store, bekvemme og moderne Udvidelse af Københavns Havn, som maatte kunne opnaas gennem et saadant Frihavnsprojekts Gennemførelse — og heri saa han videre end Tietgen. Begivenhedernes Gang har givet Oscar B. Muus Ret: den stærkt voksende Trafik vilde snart have overvældet den gamle Havn fuldstændig, saa det var, om ikke just paa høje Tid, saa dog i Tide, at Frihavnen kom, og dermed Rum og Plads for den gigantiske Udvikling af Københavns Handel søværts, som den følgende Tid snart skulde bringe.

DA Oscar B. Muus den 22. Marts 1888 indvalgte som Medlem af Grosserer-Societetets Komité, var det netop hans Frihavsbegejstring, der førte ham derind, og han kom nu til i første Række at arbejde for denne Plans Gennemførelse ved som Komitéens Repræsentant at gaa ind i de forskellige Kommissioner og Udvalg, der i den nærmeste Aar havde med denne Sag at gøre. Tietgen fulgte hans Færd med megen Skepsis, men lod ham have frie Hænder — selv om det naturligvis ingenlunde behagede ham, at Frihavnen kom i Stand uden hans Medvirkning. Men paa den anden Side vidste han vel, at han kunde stole paa Oscar B. Muus' Loyalitet: det vilde ikke falde denne ind — og faldt ham heller aldrig ind — at lade Frihavnen kunstigt opblomstre paa den gamle Havns Bekostning. Muus var tværtimod ligesaa ivrig som Tietgen selv for at hævde de to Havnes Ligeberettigelse paa ethvert Punkt og i enhver Henseende — han vilde netop, at Trafikken efterhaanden paa naturlig Vis skulde tage Frihavnen i sin Tjeneste. Og saaledes kom det jo ogsaa til at gaa.

Naar Oscar B. Muus i 80ernes Slutning fik mere Tid og mere Lyst til at ofre sig for offentlige Anliggender, hang dette utvivlsomt noget sammen med den Forsigtighed i sine Forretningsdispositioner, som han mente at maatte paalægge sig efter Krisen 1885. Denne store Krise havde ingen verdensomfattende Natur, men tværtimod sin bestemte Begrænsning til vore egne snævre Forhold — men da det store Firma Mohr & Kjær maatte standse sine Betalinger, saa det dog nogle Dage helt uhyggeligt ud, og Børsen var rent forbi-

gaaende stærkt rystet. Dog denne Gang stod Nationalbanken stærkt og havde en baade autoritativ og snarraadig Leder i Etatsraad Moritz Levy.

Firmaet Mohr & Kjær blev grundlagt i 1860 med en Driftskapital paa henvend 30.000 Kr. Da Kjær 13 Aar efter døde, var Mohrs Formue ved Arv og Fortjeneste vokset op til 180.000 Kr., hvoraf de 80.000 imidlertid var anbragt i fast Ejendom, Skibsparter, Inventar o. s. v. Den disponible Kapital blev altsaa kun 100.000 Kr. og forsløg end ikke til Betaling af Varebeholdningen. Men allerede den Gang (1873) drev Firmaet en betydelig Kreditforretning og havde henvend 1 Mill. Kr. udestaaende Fordringer hos Provinskøbmændene.

Mohr regnedes for en stor Købmandsdygtighed, og ubestrideligt havde han Fortjeneste af at faa Kommissionssalget af danske Landbrugsfrembringelser udviklet og udvidet. Huset solgte pr. Kommission dansk Smør og Korn i England, desforuden islandsk Klipfisk i Spanien, norsk Sild i København o. s. v. Hertil behøvedes i og for sig kun ganske ringe Kapital, fordi Varerne i Reglen blev solgt straks. Men eftersom Forretningen voksede, blev Forbindelsen med Mohr & Kjær mere og mere efterstræbt. Bankhuse vilde i Forbindelse med dem paa Grund af de store Vekselsforretninger, der fulgte af Varesalget i Udlandet, og udenlandske Varehuse vilde være med at tjene Salgsprovisioner. Mohr & Kjær fik da Tilbud rundt omkring fra om Handelsforbindelse og vældige Kredittilbud fra danske Pengeinstituter. Firmaet benyttede sig deraf til at give Provinskøbmændene Laan, for at disse atter kunde give Landbrugerne Forskud. Disse Laan ydedes væsentligst i Form af Blancokredit, altsaa ved at acceptere deres Tratter, som derefter diskonteredes rundt omkring i Provinsbankerne og i Privatbanken i København.

Tilliden til Mohr & Kjærs Vekselsaccepter blev i Aarenes Løb saa udstrakt, at de fra 1 Mill. Kr. i 1874 voksede op til 3 Mill. Kr. i 1884, og naaede 5 Mill. Kr. forinden Sammenbrudet den 14. November 1885. Det viste sig da, at Mohr & Kjær saa at sige aldrig havde inddraget sine Tilgodehaver, men alt hvad han skrev Provinskøbmændene op for i

Renter, Provision og Kommissioner, lod han staa hos Forbindelserne og laante dem tilmed helt hyppigt større og større kontante Beløb.

Da det i Løbet af hin Lørdag Eftermiddag, den 14. November 1885, rygtedes, at Firmaet havde standset sine Betalinger, forstodes det straks, at dets Sammenbrud maatte drage adskillige Købmandsfirmaer rundt omkring i Provinserne med sig i Faldet og ryste enkelte Banker. Dette sidste var saaledes Tilfældet med Fyens Disconto Kasse, hvis Tab paa Veksler d. A. blev 884.000 Kr., saa at det saa højt ansete og solide Pengeinstitut for Aaret fra 1. Juli 1885 til 30. Juni 1886 intet Udbytte kunde give og i det følgende Aar mistede hele sin Reservefond.

Da Situationen her i Hovedstaden, saaledes som den især fik Udtryk paa Børsen, under disse forskellige Omstændigheder nogle Uger igennem følte som saare kritisk, og Stemningen var stærkt trykket, dannedes der i den københavnske Bankverden et lille Velfærdsudvalg, hvori Nationalbankdirektør Moritz Levy med fast Haand tog Styret. Naturligvis fæstede man i første Række Opmærksomheden mod Huse i samme Branche som Mohr & Kjær, og saaledes ogsaa paa Oscar B. Muus' Firmaer. Han blev nu opfordret til at indgive sin Status, hvad han gjorde med saa meget større Beredvillighed og Tryghed, som han selv — og med Rette — fandt den endog efter Omstændighederne særdeles god, da han var i det heldige Tilfælde at have langt større Vekseltilgodehavender rundt omkring hos sine Kunder (Møllere o. l.) end Vekselskyld. Desto mere piqueret blev han, da han en skønne Dag fik et Vink fra Tietgen om, at man i Nationalbanken ingenlunde fandt hans Statusopgørelse tilfredsstillende. Han henvendte sig sporenstregs i Banken, men blev afvist med den Besked, at man foreløbig havde nok om Ørene med at tage sig af de Huse, som alt var gaaet i Stykker — Turen kom saamænd tidsnok til ham. Hermed maatte han foreløbig lade sig nøje. Men da Tietgen sikkert med sit skarpe Blik hurtigt opdagede hans Forknythed, opfordrede han Muus til at søge ham i hans Privathjem ○: ikke *Bankmanden* Tietgen, men *Mennesket* Tietgen! Og

under den højst fortrolige Samtale, som Tietgen saaledes tilstod ham, lod han Muus forstaa, at man indenfor de københavnske Banker saa saaledes paa Situationen, at man, for paa rimelig Maade at begrænse Krisens Omfang, var til Sinds ikke at kræve ekstraordinære Indbetalinger hos Firmaer, som man haabede kunde reddes, men at man naturligvis, naar saadanne Indbetalinger frivilligt ydedes, lod Bordet fange og ikke gav yderligere Kredit. Tietgen raadede ham paa dette Grundlag til saa vidt muligt at samle sine Tilgodehavender hos Londoner-Firmaet Delcomyn, for deri ligesom at have et kontant Reservefond — og iøvrigt være standhaftig overfor mulige Paakrav.

Saadanne kom ogsaa ganske rigtigt fra den københavnske Bank, hvor Muus havde sin Hovedkredit, men Muus stod altsaa fast paa, at han foreløbig ikke kunde blotte sig for Penge. Da endelig Turen kom til ham, og han atter fik at høre, at hans Sager jo egentlig stod grumme daarligt, fordrede han med stor Bestemthed, at hans Statusopgørelse saa maatte gennemgaas i Forening med ham. Det viste sig da, forunderligt nok, at det var, fordi han havde brugt Udtrykket »Accepter«, at man havde opfattet hans Vekseltilgodehavende som en Vekselskyld, altsaa som et Passiv i Stedet for et Aktiv — og stor skal Moritz Levys Forbavselse have været, da Muus overfor en Bemærkning om, at hans Bankforbindelse jo dog helst burde have sine Paakrav honorerede, dertil svarede — og kunde svare, fordi han havde fulgt Tietgens Raad —, at da han i høj Grad havde følt sig stødt over samme Banks Holdning overfor ham i denne vanskelige Tid, var det sikkert bedst, at den fik sine Penge nu lige med det samme. Levy skal et Øjeblik have set ganske forbavset paa ham — men slog saa brat om i sin Tone, vel begribende, at Muus rettelig set faldt udenfor den Kreds, som var afhængig af hans Hjælp.

Selv om nu det hele gik, som det skulde, og Muus altsaa slap med Skrækken, havde han dog følt den ligesom en Sygdom i sit Nervesystem — og hans Tab var da ej heller ringe. Han mente derudaf at burde drage den strenge Lære: herefter at være overforsigtig i sine Forretningsdispositioner.

Men ihvorvel dette noget hæmmede de Muus'ske Forretninger i deres Vækst, var det dog stadig saa, at Muus ved sine fortrinlige Købmandsegenskaber var og blev den ledende Kraft, som man ligesaa vel i Odense- og Kertemindeafdelingerne som inde i Københavnerfirmaet omfattede med usvigelig Tillid. Vist er det imidlertid, som alt ovenfor sagt, at han fra Slutningen af 80erne ofrede mere Tid og Kraft paa sin offentlige Gerning. Han var Borgerrepræsentant i København fra 1889—1895, og fra 1890 i 20 Aar et højt skattet Medlem af Havneraadet. I Grosserer-Societetets Komité fik han navnlig under Frantz Th. Adolph's Formandsskab en hel Række vigtige Hverv at varetage og vandt ogsaa derigennem stor Indflydelse. Han misbrugte den aldrig, vigtede sig lige saa lidt af sin Position, var stadigvæk den samme behagelige Omgangsfælle, som tog Hensyn til alle Sider, og som just derfor havde saa let ved at samarbejde med andre, selv fra ham vidt forskellige Naturer; netop herigennem fik han ogsaa udrettet grumme meget, gjorde uimodsigeligt i sin Børsstilling stor Gavn. I al Stilfærdighed var han i hine Aar Komitéens virksomste Medlem, der satte sit Præg paa Afgørelsen af de fleste af dens Sager. Men som den uselviske Natur, han var, gjorde han intet Væsen ud deraf og fandt sin Belønning i Bevidstheden om, at naar en Ting var blevet godt gjort og noget var vel lykkedes, havde hans gode Raad deres store Andel deri.

Ogsaa Ungdommens kommercielle Uddannelse ofrede han megen Tid og Flid — og som Følge af hans fremtrædende Position indenfor Hovedstadens Handelsstand følte det kun som naturligt, at han i 1910 kaldtes til Handelsminister (i Ministeriet Berntsen), hvilken høje Stilling han beklædte i tre Aar. Ligesaa naturligt som en saadan Opøjelse var for Oscar B. Muus' Vedkommende, ligesaa beklageligt var det, at han ikke opnaaede den i sine fejreste Manddomsaar, da han utvivlsomt paa en saadan Post vilde have gjort den største Gavn. Nu var det ikke let for en saa udpræget Købmands-Natur at føje sig ind efter det parlamentariske Livs robuste, for ham uvante Krav, ligesom hans Kræfter ogsaa begyndte at glippe. Vant til som Menneske

at vise Elskværdighed, som Købmand Imødekommen, havde han ladet »Kniven ruste i Skeden« — nu blev enhver Indrømmelse taget som et Svaghedstegn eller mødt med Mistro af en Politiker-Type, som overfor ham netop bar »Kniven i Ærmet«. Men den Gang han burde have været Handelsminister, var der end ikke oprettet noget Handelsministerium (det kom først 1909) — Muus havde netop været en af de bedste Forkæmpere for at faa et saadant skabt. Sikkert har han derved ingenlunde tænkt paa sig selv som Minister — imidlertid følte han det dog med en vis Ret som den naturlige Afslutning paa en lang og virksom Livsbane i sin Stands og sit Lands Tjeneste.

Da han blev Minister, regnede man endnu i den politiske Almanak efter »gammel Stil«: Ministrene var endnu Ekscellencer og bar Uniform, Stillingen havde endnu, trods haarde Stød, bevaret en vis ophøjet Værdighed. Muus var for jævn og selvkritisk til at lade sig dette gaa til Hovedet. Desuden laa det i hans Natur at være venuesæl, og hermed søgte han da ogsaa at »tage« Politikerne. Sikkert blev han ogsaa behageligt overrasket ved, at disse viste sig særdeles fremkommelige. Saadan paa Tomandshaand i personligt Samvær! Men naar han, vildledt af sit Kendskab til Købmænds Færd og Væsen, deraf drog optimistiske Slutninger til, hvorledes de samme Politikere, naar de som Parti tog Stilling til Sagen, vilde tage paa handelsministerielle Spørgsmaal, maatte han nødvendigvis blive skuffet: i Stedet for den bløde Bøjelighed, han i Børskredse var vant til at se — og for hvis Berettigelse han netop var en ihærdig Talsmand —, mødte han Fjeld og Flint. Men den helt nye Verden, han var kommet ind i, fangede dog hans altid vaagne Interesse, og han var derfor stedse en flittig Gæst ved Rigsdagsforhandlingerne, ivrigt lyttende til, hvad der gik for sig, ofte morende sig hjerteligt over al den Ondskab, disse slemme Politikere kunde udspy over hverandre, uden at Muus mærkede, at der kom noget som helst nyttigt ud deraf.

For hans eget Vedkommende maatte han erkende ikke at kunne slaa igennem i dette ham nye *milieu* trods sine mange gode og højst solide Egenskaber, saasom Pligtiver, Flid

og Virkelyst, en smidig, utrættelig Arbejdsevne. I Rigsdagen maa man helst være vel skaaren for Tungebaandet, men Muus talte ogsaa flydende og havde let ved at finde Udtryk for sine Tanker; han var ikke nogen Taler af en blændende Virkning som hans Forgænger i Embedet, Christopher Hage, dog gjaldt i høj Grad om Muus Faust's Ord: »Es trägt Verstand und rechter Sinn mit wenig Kunst sich selber vor.«

At sætte sig ind i Tingene, saa man ved Besked, og derpaa med denne sin Kundskab ofre Tid og Kraft paa at tjene offentlige Interesser — velan, det bringer ofte lige saa vidt og ikke helt sjældent endog videre end charmerende Talekunst. Og hvad mere er: det gør næsten altid sikrere Samfundsgavn. Muus vilde vistnok ikke have sat ringeste Pris paa at have haft en skarp Tunge eller være en Polemikens Mester: han holdt af at samle Folk om nyttig Gerning. Og til et slikt Samlingsværk viste han sig Livet igennem Gang paa Gang vel egnet, fordi han var den Mand, han var: stærk i Sagen og mild i Maaden. Det var denne *Mildhed* i hans Væsen, som gjorde ham det let at vinde Venner. Der var en *Velvillie* i hans Smil og en *Hjertelighed* i hans Latter, som maatte stemme hans Medmennesker til atter at vise ham *Venlighed*. Ogsaa *Tillid!* Og *Tillid* fortjente han; thi han var en trofast Natur, og hvad han tog sig paa, gjorde han sig den yderste Flid med. Han var en tjenstvillig og en hjertensbrav Mand, noget af en glad Sjæl, som vandrede smaa-nynnende henad Livets Vej og med sit ligevægtige Sind hverken traadte andre paa Tærne eller stødte dem paa Albuerne i Forbigaaende, men gik i sit lovlige *Ærinde*, gerne slaaende *Følge* med hver den, der havde samme Maal — og samme *Mildhedens* og *Fordragelighedens* Midler.

Landets Handelsstand skylder Muus stor Tak for et pligt-tro og uegennyttigt Arbejde i Standens Tjeneste. Maalt med Offentlighedens Maalestok betegner han rent personligt et Højdepunkt i Slægtens Saga.

*

*

*

De to Brødre, Laurids B. Muus og Oscar B. Muus, drev fra 1886 de tre Forretninger i København, Odense og Kerteminde i Forening, og skønt der var 10 Aar imellem dem — den ældste var født den 9. November 1837, den yngste den 24. November 1847 —, kom de altid godt ud af det med hinanden. Hver enkelt havde dog sit Hoveddomæne, idet Oscar B. Muus residerede i København og Laurids B. Muus i Odense. I Københavnerfirmaet, B. Muus & Co., blev George Nagel Medindehaver i 1893 ved Elias B. Muus' Død.

Da Hovedlederen af *Kerteminde*-Filialen, Eskild Anton Prøvensen, den 6. August 1893 afgik ved Døden, blev Niels Henriksen og Peter Hansen Petersen bemyndiget til i Forening at undertegne Firmaet. Hovedledelsen gik dog nu ind under Odense-Forretningen. Niels Henriksens Bemyndigelse tilbagekaldtes i November 1894 og gik over til Hans Thislund Ægidius Schriver. Fra 1897 faar Schriver i Forbindelse med Rasmus Vilhelm Hansen Bemyndigelse til at tegne Firmaet.*)

I August 1900 gik Forretningen i Kerteminde over til et Familieaktieselskab, for hvilket først Laurids B. Muus var og nu Konsul Thorbjørn Muus, Ministerens yngste Søn, er Formand.

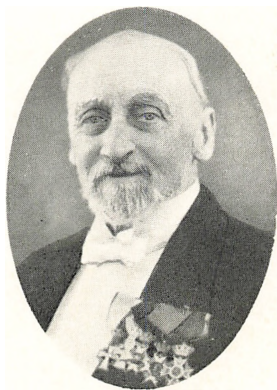
For Odense-Forretningens Vedkommende maa meddeles, at der i 1883 opstod en Ildebrand i Sukkergaarden, hvorved den midterste Længe, som skilte den nuværende Gaardsplads i tvende Dele, nedbrændte til Grunden. Det gjaldt nu om at skaffe Lofts- og Lagerplads til Korn og Foderstoffer, og paa Oscar B. Muus' Initiativ lod Firmaet Elias B. Muus derpaa opføre det første Silo- og Elevatorpakhuis her i Landet nede ved Odense Havn.

Laurids B. Muus blev i Aarenes Løb knyttet til en Række store Foretagender, hvoriblandt særlig skal nævnes Odense Dampmølle og Dalum Papirfabrik. Da denne senere overgik til De Forenede Papirfabrikker, blev Muus Medlem af Bestyrelsen herfor.

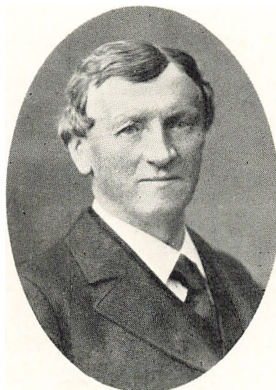
Laurids B. Muus blev i 1868 svensk og norsk Vicekonsul, i 1880 Konsul for Nederlandene og i 1893 for Storbritannien.

*) Se Billedet Side 56 af Forretningslederne i Kerteminde.

Bestyrelsesmedlemmer
i Aktieselskabet
Elias B. Muus

Konsul L. B. Muus
Formand 1900-26

Grosserer Oscar B. Muus
1900-01 1915-18

Generalkonsul Kai B. Muus
1912-23

Sagfører C. Knudsen
1900-12

Direktør Gunnar Muus
fra 1918

Grosserer Ove Muus
(B. Muus & Co.)
fra 1923

Konsul Thorbjørn Muus
(Wilh. R. Maegaard)
1910-15 Formand fra 1926

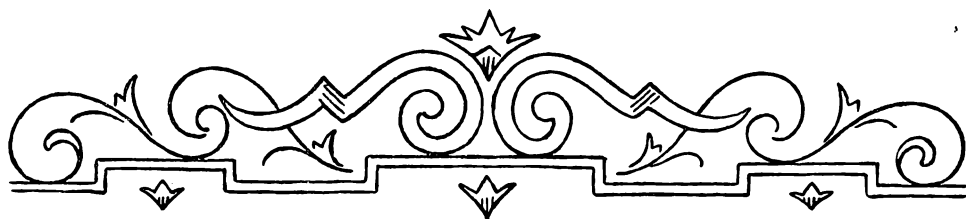
Det i 1885 opførte Silopakhus ved Odense Havn

Paa en Maade arvede han disse Værdigheder fra Faderen, som fra 4. Juli 1850 var britisk Vicekonsul for Odense-Fyn og 1852—68 svensk-norsk Konsul. Det fortjener ogsaa at nævnes, at Elias B. Muus 1838 blev Formand i Kerteminde Borgerrepræsentation.

Laurids B. Muus blev i 1893 Værge for Frue Kirke i Odense og var Æresmedlem af Kerteminde Handelsforening.

For B. Muus & Co.s Vedkommende maa nævnes, at da Oscar B. Muus i 1910 blev Minister, optoges i Firmaet Laurids B. Muus' to Sønner, Kai B. Muus, født den 10. Februar 1877, og Ove B. Muus, født den 20. Juli 1883, begge i Odense.

Oscar B. Muus traadte efter sin Ministertid tilbage til Firmaets Chefspost, men allerede da med et stærkt nedbrudt Helbred. Efter hans Død blev Kai B. Muus og Ove B. Muus Eneindehavere af det københavnske Firma.

DER var en Gang en Købmand, saaledes begynder et af Odense-Digteren H. C. Andersens Eventyr — og saaledes begyndte ogsaa Historien om Wilh. R. Maegaard's Forretning i Odense Sukkergaard. Ja, her var der oven i Købet to Gange en Købmand. Der var en Gang en Købmand, og han var en rigtig Købmand — det var Elias B. Muus. Og saa var der en Mand, som Elias B. Muus fra Lærling gjorde til en rigtig Købmand — det var den her i Værket allerede omtalte Wilh. R. Maegaard, der den 1. November 1849 fik Boden i den gamle Sukkergaard.

I Eventyret hedder det om Eventyrets Købmand, at gav han en Skilling ud, fik han en Daler igen, saadan en Købmand var han. Men i Livet gaar det ikke ganske saadan til, og saaledes gik det heller ikke i denne Forretning. Maegaard maatte døje baade onde og gode Dage, Nedgangs- og Opgangstider, som en Handelsmand maa det, og mange Skilinger maatte han give ud for blot at faa en 3-Mark igen, slide dygtigt i det fra Morgen til Aften en hel Menneskealder igennem, inden han døde. Men da havde han ogsaa oparbejdet en stor og anset Forretning, en af sin Bys allerbedste, og ikke paa Eventyrets Maade, men netop paa ægte Købmandsvis: ved at købe dyrt og sælge billigt! Forunderligt kan det klinge, men saaledes er det: han vandt baade Ry og Rigdom ved at give sine Landboleverandører de højst mulige Priser for deres Produkter, og overfor sine Kunder lade lav Avance skabe stor Omsætning.

Om ingen Artikel gjaldt dette vel mere end vort gode danske Smør, og det var just Handelen med denne, som en lang Tid skulde blive den Maegaard'ske Forretnings Hovedhjørnesten. Uden det nævnte sunde Forretningsprincip var det, efter at Smørnoteringen var blevet installeret, umuligt

at drive en Smøreksporforretning. Thi der var og er nu en Gang en saare smal Avance-Margin tilbage for Smørekspor-tørerne at bevæge sig paa — der maa saa at sige balanceres paa Ryggen af et Knivsblad. Den moderne Handels Historie opviser maaske ikke noget bedre Eksempel paa, hvor høj en Pris der kan sikres Producenterne, hvor tæt den sande Købmandsdygtighed formaar at klemme den Pris, han kan byde Producenterne, op til selve Varens Salgspris.

Den anden Side af Forretningskunsten har man ligeledes altid i den gamle Sukkergaard, baade hos Moderfirmaet Elias B. Muus og hos Datterfirmaet Wilh. R. Maegaard, været højst fortrolig med fra gamle Dage, nemlig at kunne bringe og holde sine Omkostninger nede paa det mindst mulige. Det store Apparat: Butik, Kontor, Personale skulde være saa billigt som muligt — og udnyttes i saa stor Udstrækning som muligt.

Derfor har ogsaa det Maegaard'ske Firma spændt over vide Felter: det har i Tidens Løb handlet med Trælast, Bødkerbaand, Tagpap, Cement og lignende Artikler, og til-lige haft en betydelig Omsætning med fynske Landmænd i Markfrø, samt i Korn, Foderstoffer og Kolonialvarer. Først og fremmest er Forretningen saaledes knyttet til *Landbru-gerne* baade som Køber og Sælger. Følgen har været, at der altid har bestaaet et hjerteligt Tillidsforhold mellem Firmaets mange og store Landboforbindelser og dets Inde-havere, hvilket ikke mindst gælder Wilh. R. Maegaards Efter-følger, Thor Hansen.

Thor Hansen var født lige Aaret før Maegaard ned-satte sig, altsaa i Aaret 1848. Noget af dette berømte Aars gode Aand blev aabenbart givet ham i Vuggegave og fulgte ham siden hen i Livet: hans aabne, lyse Gemyt, hans lige-fremme Elskværdighed og glade Sindsligevægt gjorde ham det let at vinde Forbindelser og vedligeholde dem ned gen-nem Aarene. Som 16-aarig Dreng kom den lille Middelfarter ind i Maegaards Forretning, vel formodentlig lidet drømmende om, at han skulde ende som Forretningens Chef. Men han var en lærelysten og lærenem Elev, der viste baade gode Evner og Flid og derigennem hurtigt vandt Maegaards Hjerte

og Tillid; han saa, at her var et virkeligt Købmandsemne, en ung Mand ret efter hans Smag — og allerede 12 Aar efter Lærlingens Antagelse blev han Associé i Firmaet, kun 28 Aar gammel.

Da Maegaard døde i 1882, stod Thor Hansen allerede som Sønnens, Johannes Maegaards prøvede Støtte. Den særdeles lovende unge Mand døde efter kun 8 Aars Samarbejde — og Thor Hansen blev derefter for en Tid lang Forretningens Eneindehaver.

En saadan Position, som krævede Vidsyn, Spændstighed og Evne til at knytte Dygtigheder til sig, magtede imidlertid Thor Hansen ikke fuldtud. Der var noget passivt ved hans Natur. Lige saa velset som denne vennesele Mand altid var i ethvert Vennelag, og med hvor uskrømtet Glæde han næsten altid blev hilst, undredes dog den Gæst, som var udenforstaaende i Kredsen, sig altid saare over, hvad der da egentlig var det tiltrækkende ved »Thor« (som han altid simpelthen kaldtes), eftersom han saa at sige aldrig aabnede sin Mund.

Det gik da ogsaa efterhaanden i nogen Maade saaledes med Forretningen som med en Tønde, der er ved at falde i Staver. Frøforretningen gik fra ham, Trælastforretningen gik ned, og saaledes videre. I 1908 indtraadte imidlertid Oscar B. Muus' yngste Søn, Thorbjørn Muus, og Max von der Lieth i Firmaet; denne sidste tog sig med særlig Kraft af Smørforretningen, og samme Aar udtraadte Thor Hansen. En halv Snes Aar efter overtog nuværende Konsul Thorbjørn Muus Firmaet for egen Regning.

Fornylig er Maegaards Trælastafdeling — efter atter at være blevet oparbejdet paa fordelagtig Vis — blevet skilt ud fra Firmaet og oprettet som et selvstændigt Selskab: »Det fynske Trælastkompagni«, ligeledes under Thorbjørn Muus' Ledelse.

Hovedomsætningen har i de senere Aar for dette Datterfirmas Vedkommende omfattet Foderstoffer og Korn — og saaledes staar Forretningen i den gamle Sukkergaard atter paa den oprindelige historiske Grund fra Elias B. Muus' første Dage. Udviklingen har bøjet sig i en Spiral og Ringen er sluttet.

FIRMAETS NUVÆRENDE FUNKTIONÆRER I KERTEMINDE

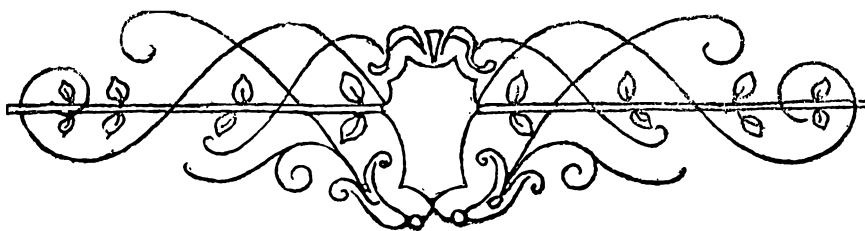
1. Række (fra venstre til højre): Fru *Ellen Poulsen* (Analyse), Repræsentant *Arne Mortensen*, Direktør *H. Schriver*, Direktør *R. V. Hansen*, Kontorchef *M. J. Nielsen*, Prokurist *Thorkild Hansen*, Trælastforvalter *Erik Schriver*.

2. Række (fra venstre til højre): Bogholderske Frk. *Anna Lykkegaard*, Bogholderske Frk. *Anna Christensen*, Bogholderske Frk. *Edith Olsen*, Forvalter *Louis Clemens*, Kommis *Axel Christensen*, Kasserer Frk. *Betty Finnick*, Bogholderske Frk. *F. Hansen*.

3. Række (fra venstre til højre): Stenograf Frk. *Ellen Schleimann*, Kassererske Frk. *Margrethe Ernst*, Handelslærling *Knud Melson*, Handelslærling *Poul Nielsen*, Kontorist *Eigil Fincks*.

Firmaets nuværende Personale i Kerteminde

OG saa tilsidst vender vi tilbage til Kerteminde, Slægtens og det gamle 100-aarige Firmas Vugge. Siden Elias B. Muus ved Aarhundredskiftet blev Aktieselskab og derved ligesom har genvundet sin oprindelige Selvstændighed, er det under dygtig Ledelse blevet oparbejdet til en førende Stilling indenfor den lille, nærsomme Købstad.

Ved en Knopskydning er herudfra skilt den noksom kendte store Eksportforretning A/S Dansk Frøkultur, der ligeledes ledes af de to Direktører for Elias B. Muus: R. V. Hansen og H. Schriver. Oscar B. Muus' yngste Søn, Konsul Thorbjørn Muus, er ogsaa Formand i Bestyrelsen for dette Aktieselskab.

Hvor stor, ja, enestaaende Betydning det gamle Moderfirma har haft for Byen og dens Omegn samt for talrige og udmærkede Kunder i Ind- og Udland, fik man adskillige Vidnesbyrd om, da den 1. December i Aar Hundredaarsfesten blev fejret paa Tornø's Hotel. Ved denne Lejlighed oversvømmedes Bestyrelsen og Direktionen formelig af Kundernes brevlige og telegrafiske Lykønskninger, og gennemgaaende aandede disse en Hjertelighed og bragte saa velment en Tak for god Behandling i de svundne Aar, at det nødvendigvis maatte opfylde Ledelsen med den største Tilfredshed.

Fra Hofjægermester N. Juel kom saaledes et Telegram, hvori overbragtes Stamhuset Hverringes Tak og Hyldest for samtlige 100 Aars *uafbrudte* Handelsforbindelse. Og ved Siden af denne Hyldest fra en af Landets Højadel skal vi anføre et haandskrevet Brev fra en 82-aarig Kunde af Gaardmandsstanden, som efter en Tak for godt Samarbejde i de mange Aar fortsætter med: »Jeg holder nemlig 75-Aars Jubilæum som en af Deres Kunder; jeg er kommet i Deres

Forretning fra jeg var Barn. Jeg kan godt huske den gamle Butik: der stod et langt Bord med en Bænk paa hver Side. Ved den ene Side stod to Træstøtter op til Loftet, og imellem dem sad en ældre, lidt svær Kone (hun hed Klavsine); hun sad ved en Kurv og solgte Hvedebrød, og det var vel nærmest hende, jeg gjorde Forretning med. Selvom De har Kunder, der er ældre end jeg, saa er det vel tvivlsomt, om de har været Kunder i saa mange Aar. Da jeg i 1878 begyndte at købe Bygningsmaterialer, da blev det jo ikke betalt kontant, og det er det ikke blevet altid senere; men der er aldrig blevet sendt mig en Regning, og jeg har til Gengæld aldrig skyldt Penge til Forretningen Nytaarsdag.«

*

*

*

For over 100 Aar siden, en vakker Sensommerdag, bragte Smakken fra Sjælland et lille, samlet Selskab til Fyn, nemlig daværende Justitsraad, Toldinspektør Hans Muus, Svigersønnen Landsover- samt Hof- og Stadsretsprokurator Ring og »Handelskontorist« Elias B. Muus. De drog over for selv paa Stedet at undersøge, hvad Agent Hans Bruun havde undersøgt til sin Svoger. Man vil allerede heraf forstaa, hvorledes den unge, 24-aarige Mand blev taget under Armene af sin Slægt, da han som purung skulde vove dette store Første-Skridt, — hvorledes man paa bedste Maade fra Faderens og fra Svogrenes Side søgte at lægge alt til Rette for ham. Naar man saa vidste ham vel anbragt, maatte man stole paa, at han selv skulde gøre Resten. Man satte ham saa at sige i Sadlen — saa maatte det vise sig, om han nu virkelig kunde ride, føre Dystløbet rigtigt igennem.

Nu 100 Aar efter har vi Svaret paa, hvad der dengang kun kunde være et Spørgsmaal, et Fremtidsspørgsmaal. Et saa fyldigt og langt klingende Svar som saare sjældent indenfor dansk Forretningslivs Historie!

Nu har man sandelig faaet Syn for Sagn — som det hed i en Sang ved 100-Aars Jubilæet:

Pakhus stolt ved Pakhus fylder Feltet
— Moder, Datter — langs den hele Havn,
— — og naar Vaarvind stryger ind fra Bæltet,
hvisker sagte den Elias' Navn.

„Pakhus stolt ved Pakhus fylder Feltet —“